UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Bc. Alena Matunová

Rozhlasové vysílání pro německou menšinu v českých zemích do roku 1945 s důrazem na činnost mělnického vysílače

Diplomová práce

Praha 2017

Autor práce: **Bc. Alena Matunová**

Vedoucí práce: **PhDr. Jan Cebe, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2017

Bibliografický záznam

MATUNOVÁ, Alena. *Rozhlasové vysílání pro německou menšinu v českých zemích do roku 1945 s důrazem na činnost mělnického vysílače*. Praha, 2017. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Fakulta sociálních věd. Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce Jan Cebe.

Abstrakt

Diplomová práce s názvem *Rozhlasové vysílání pro německou menšinu v českých zemích do roku 1945 s důrazem na činnost mělnického vysílače* se věnuje rozhlasovému vysílání pro německé obyvatelstvo žijící v Čechách a na Moravě v období od jeho vzniku do roku 1945. Soustředí se na rozhlasový vysílač v Mělníku, jehož stavba byla dokončena v roce 1938. Postaven byl s cílem věnovat zvláštní rozhlasové vysílání německé menšině žijící v českých zemích. Vlastní analytická část práce je rozčleněna do tří částí, a to na rozhlasové vysílání v období tzv. první a druhé republiky a za Protektorátu Čechy a Morava. Jedna kapitola je věnována vysílání ze zahraničí (zvláště vysílači *Sudetendeutscher Freiheitssender*), které rovněž cílilo na sudetské Němce. Práce popisuje protikladný přístup k rozhlasovému vysílání pro tuto skupinu ze strany československé politické reprezentace a ze strany Německa. V Československu bylo toto vysílání přenecháno soukromoprávní instituci Urania. Její vysílání nebylo ze své povahy pro sudetské obyvatelstvo poutavé, a to svou pozornost obrátilo k říšskoněmeckému programu, který postupem času začal vytvářet jejich názory. Popisuje, jaký vliv měla nacistická propaganda na pozdější jednání sudetských Němců a jak na ni reagovala československá rozhlasová společnost. Věnuje se následným debatám o zřízení zvláštního vysílače určeného pro německou menšinu a jeho následné stavbě, včetně technických parametrů. Práce dochází k závěru, že ačkoli byl mělnický vysílač ve své době neobvyklou stavbou s moderními parametry, nesplnil svou roli pro německé obyvatelstvo, jehož pozornost již byla obrácena k říšskoněmeckému vysílání.

Abstract

The thesis *Radio Broadcasting for the German Minority in the Czech Countries until the Year 1945, with the Example of the Melnik Broadcast Transmitter* describes the radio broadcasting for the German people living in Bohemia and Moravia in the period

from its formation until the year 1945. It concentrates on the radio broadcaster in Melnik that was built in 1938 with the purpose of giving a special broadcasting to the German minority living in the Czech countries. The analytical part is divided into three sections: broadcasting for the Germans in the First and Second Republic and Protectorate of Bohemia and Moravia. Another chapter focuses on the broadcasting from The Soviet Union (especially on the broadcaster *Sudetendeutscher Freiheitssender*) and Great Britain. It focuses on the contrasting access to the radio broadcasting for this group from the side of the Czech political representation and from the side of the German state. In the Czechoslovakia, there was this broadcasting in hands of the private institution Urania. The Sudeten Germans have focused their attention to the German stations, which were offering them more popular program. This study describes the influence of the German propaganda on the Sudeten Germans behaviour and the reaction of the Czechoslovakian Broadcasting Company. It focuses on discussions about the special broadcasters construction for the Germans and its modern technical parameters. The conclusion of this study is that this decision didn't meet the expectation of the Sudeten Germans because they already preferred the broadcasting from Germany.

Klíčová slova

Rozhlasové vysílání, rozhlasový vysílač v Mělníku – Chloumku, sudetští Němci, německá menšina, Radiojournal, pohraniční oblasti Československa, tzv. první republika, tzv. druhá republika, Protektorát Čechy a Morava, nacistická propaganda.

Keywords

Radio broadcasting, Radio broadcaster in Melnik – Chloumek, Sudeten Germans, German minority, Radiojournal, Border areas of Czechoslovakia, The First republic, The Second republic, Protectorate of Bohemia and Moravia, Nazi propaganda.

Rozsah práce: 233 413 znaků

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci zpracovala samostatně a použila jsem jen uvedené prameny a literaturu. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne Alena Matunová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce PhDr. Janu Cebemu, Ph.D. za odborné konzultace, za pomoc s hledáním vhodné literatury za a čas, který mi věnoval při řešení dané problematiky. V neposlední řadě také děkuji panu Daliboru Státníkovi, který mi poskytl potřebné informace.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: **Alena Matunová**	**Razítko podatelny:**
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2014	
E-mail diplomantky/diplomanta: **matunova.alena@gmail.com**	
Studijní obor/forma studia: Mediální studia/magisterská prezenční	

Předpokládaný název práce v češtině:
Rozhlasové vysílání pro německou menšinu v poslední fázi tzv. druhé republiky a v letech následujících, na příkladu mělnického vysílače

Předpokládaný název práce v angličtině:
Radio Broadcasting for the German Minority in the Last Phase of the Second Republic and the Following Years, with the Example of the Mělník Broadcast Transmitter

Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: *ZS 2012/2013*)
(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí)

LS 2015/2016

Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků)**:**
Tato diplomová práce se zabývá rozhlasovým vysíláním v českých zemích mezi lety 1938 a 1945. Zaměřuje se na vysílání pro německou menšinu a jejím cílem je zmapovat problematiku rozhlasového vysílání v německém jazyce na území Československa (Čech a Moravy) a jeho postavením ve struktuře Československého (Českého) rozhlasu. Diplomová práce se zaměřuje konkrétně na mělnický vysílač, který od roku 1938 vysílal německy, a roku 1939 byl začleněn do nacistického vysílání jako Říšský vysílač Čechy. Zabývá se dále vývojem Československého (Českého) rozhlasu (případně Radiojournalu) v období mezi lety 1938 a 1945, změnami organizace v této době a dalšími skutečnostmi, které mají souvislost s vysíláním, např. otázkou programu a personálního zajištění vysílání.

Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků)**:**

Cílem této diplomové práce je zmapovat problematiku rozhlasového vysílání v německém jazyce na území Československa (Čech a Moravy) v letech 1938 až 1945.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu)**:**

ÚVOD
- Představení diplomové práce a její cíl
- Motivace pro volbu tématu
- Diskuse zdrojů

HLAVNÍ ČÁST

- Kulturněpolitický kontext (období 1938 – 1945 v českých zemích)
- Situace v Československém (Českém) rozhlase, případně Radiojournalu, v období 1938 – 1945 (struktura, osobnosti, události, jeho postavení v rámci státu)
- Německé rozhlasové vysílání na území Československa (Čech a Moravy) v období 1938 – 1945
    - Vysílání z německého státu v období v období 1938 – 1945
- Mělnický vysílač – historie (založení, začlenění do říšského vysílání, osvobození), personální složení, program vysílání

ZÁVĚR

- Vyhodnocení a shrnutí práce

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období)**:**

Archiv Českého rozhlasu
Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR
Týdeník Náš rozhlas – ročníky 1939 – 1941, Týden rozhlasu 1941 – 1945
Kronika města Mělník – od roku 1939
Národní archiv ČR

Metody (techniky) zpracování materiálu:

Historická deskriptivní analýza

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků)**:**

Bednařík, P. et al. 2011. *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*. Praha: Grada Publishing.
Tato publikace chronologicky popisuje vývoj médií s důrazem na 19. a 20. století. Popisuje události podstatné pro další vývoj médií.

Čábelová, L. 2014. *Radiojournal: rozhlasové vysílání v Čechách a na Moravě v letech 1923 – 1939*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum.
Tato publikace se věnuje rozhlasovému vysílání v českých zemích od roku 1923 do převzetí vysílací sítě ze strany Německa v roce 1939. Zabývá se postavením a strukturou rozhlasové společnosti, hlavními žánry vysílacího programu a rozvojem technologie a vysílací sítě.

Gebhart, J. a Kuklík, J. 2004. *Druhá republika 1938 – 1939. Svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě.* Praha, Litomyšl: Paseka.
Tato kniha popisuje situaci v českých zemích mezi lety 1938 a 1939. Zabývá se politickými a státoprávními aspekty tzv. druhé republiky.

Ješutová, E. et al. 2003. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu.* Praha: Český rozhlas.
Tématem této publikace je ucelený přehled historie Československého (Českého) rozhlasu, je užitečným materiálem ke zkoumání jejího vývoje v jednotlivých etapách od jejího počátku do současnosti. Kniha je rozdělena do devíti kapitol, které se podrobně zabývají jednotlivými obdobími a významnými událostmi v nich. Tato diplomová práce čerpá zejména z kapitoly *Rozhlas v okupaci 1939 – 1945* od autora F. Hrdličky.

Köpplová, B. et al. 2003. ***Dějiny českých médií v datech. Rozhlas, televize, mediální právo*****. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum.**
Publikace je rozdělená do tří částí, a to dějiny rozhlasu v datech, dějiny televize v datech a dějiny mediálního práva v datech. Pro tuto diplomovou část bude využita především část týkající se rozhlasu, která nabízí významné události týkající se vývoje rozhlasové společnosti.

Maršálek, P. 2002. ***Protektorát Čechy a Morava. Státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939 – 1945.*** **Praha: Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum.**
Tato kniha popisuje situaci v českých zemích mezi lety 1939 a 1945. Jejím tématem je problematika politických a státoprávních prvků nacistické okupace v Protektorátu Čechy a Morava.

Pinard, P. R. 2015. ***Broadcast Policy in the Protectorate of Bohemia and Moravia: Power Structures, Programming, Collaboration and Resistance*****. Frankfurt am Main et al.: Peter Lang.**
Tato publikace mapuje rozhlasovou nacistickou politiku v Protektorátu Čechy a Morava a důsledky státního vývoje na program a na vztahy mezi Čechy a Němci v rámci této instituce. Zaměřuje se na politické a antisemitské programy, dělnický rozhlas a programy věnované politické satiře. Jedním z hlavních výsledků studie je poznatek, že okupační úřady uplatňovaly celou řadu politických opatření od pasivní cenzury programů, až po aktivní produkci vysílání inspirovaných Němci.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

Pinard, P. R. 2011. ***Rozhlasová politika v Protektorátu Čechy a Morava: Struktury moci, programy, kolaborace a odpor v Českém rozhlasu 1939 až 1945*****. Disertační práce. Praha: FSV UK.**

Mrázek, D. 2010. ***Československý rozhlas ve 20. a 30. letech 20. století.*** **Nepublikovaná bakalářská práce. Praha: PedF UK.**

Šubrová, K. 2012. ***Mnichovské dny a jejich ohlas v rozhlasovém vysílání.*** **Nepublikovaná bakalářská práce. Praha: FSV UK.**

Datum / Podpis studenta/ky

……

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:
Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:
Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:
Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám. **Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.** **……** **Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga** **Datum / Podpis pedagožky/pedagoga**

Obsah

1 Úvod ... 3

1.1 Diskuse zdrojů a zhodnocení dosavadního zpracování tématu ... 7

2 Rozhlasové vysílání pro německou menšinu v českých zemích do roku 1945 s důrazem na činnost mělnického vysílače ... 11

2.1 Česko-německé vztahy ... 11

2.2 Rozhlasová společnost v období tzv. první republiky a vývoj rozhlasového vysílání pro československé občany německé národnosti ... 15

2.2.1 Společnost Urania ... 18

2.2.2 Nedostatky v rozhlasovém vysílání pro německou menšinu v Československu ... 19

2.2.3 Rozhlasové vysílání v nacistickém Německu ... 20

2.2.4 Převzetí moci nacisty na německém území v roce 1933 a jeho dopady na rozhlasové vysílání pro československé občany německé národnosti ... 22

2.2.5 Rozhlasové vysílání pro německou menšinu v Československu do roku 1937 ... 25

2.2.6 Debaty o stavbě nového vysílače pro německou menšinu ... 27

2.2.7 Založení mělnického vysílače ... 31

2.2.8 Německé rozhlasové vysílání v Československu v roce 1938 ... 34

2.2.9 Technické parametry mělnického vysílače ... 36

2.2.10 Nová vysílací stanice – vize československých představitelů ... 39

2.2.11 Nová vysílací stanice – realita z pohledu sudetoněmeckých posluchačů ... 42

2.2.12 Analýza programu vysílání mělnického vysílače v roce 1938 ... 46

2.2.13 Analýza celkového vysílacího času v tomto období ... 48

2.2.14 Studia mělnického vysílače ... 49

2.2.15 Personální obsazení mělnického vysílače ... 49

2.3 Rozhlasové vysílání pro německou menšinu v období tzv. druhé republiky ... 51

2.3.1 Změny v rozhlasové společnosti v období druhé republiky ... 52

2.3.2 Rozhlasové vysílače v období druhé republiky ... 53

2.3.3 Mělnický vysílač v období druhé republiky ... 54

2.3.4 Druhá republika – celkový vysílací čas a struktura programu mělnického vysílače 56

2.3.5 Druhá republika – regionalizace u mělnického vysílače ... 57

2.4 Rozhlasové vysílání pro německou menšinu v období Protektorátu Čechy a Morava ... 58

2.4.1 Rozhlasové vysílače v období Protektorátu Čechy a Morava a začlenění mělnického vysílače do říšského vysílání ... 62
2.4.2 Cenzura a ustavení programové intendantury ... 65
2.4.3 Program mělnického vysílače v období tzv. Protektorátu Čechy a Morava ... 67
2.4.4 Dvě období v oblasti rozhlasu jako následek okupace – rozdílná struktura programu rozhlasového vysílání ... 70
2.4.4.1 První období – program ... 71
2.4.4.2 První období – celkový vysílací čas ... 72
2.4.4.3 První období – analýza regionalizace ... 73
2.4.4.4 První období – struktura programu ... 74
2.4.4.5 První období – jazyk vysílání (mluvené pořady) ... 75
2.4.4.6 Druhé období – program ... 77
2.4.4.7 Druhé období – vznik tzv. Sendergruppe Böhmen und Mähren ... 78
2.4.4.8 Druhé období – analýza regionalizace ... 79
2.4.4.9 Druhé období – struktura programu a jazyk vysílání (mluvené pořady) ... 81
2.4.5 Analýza počtu posluchačů protektorátního německého vysílání ... 83
2.4.6 Osvobození mělnického vysílače ... 84
2.5 Vysílání do Protektorátu Čechy a Morava ze zahraničí ... 86
2.5.1 Rozhlasové vysílání ze Sovětského svazu ... 87
2.5.2 Rozhlasové vysílání z Velké Británie ... 90
2.6 Poválečná historie mělnického vysílače ... 93
3 Závěr ... 96
Seznam literatury a zdrojů ... 100
Použitá literatura ... 100
Použitá periodika ... 103
Použité články ... 104
Archivní zdroje ... 105
Internetové zdroje ... 106
Ostatní zdroje ... 106
Seznam příloh ... 107
Obrazová příloha ... 108

1 Úvod

Diplomová práce s názvem *Rozhlasové vysílání pro německou menšinu v českých zemích do roku 1945 s důrazem na činnost mělnického vysílače* se věnuje problematice rozhlasového vysílání pro německé obyvatelstvo žijící v českých zemích v období tzv. první a druhé republiky a za Protektorátu Čechy a Morava. Cílem práce je zmapovat problematiku rozhlasového vysílání v německém jazyce v Československu[1] ve 20. až 40. letech 20. století a zastoupení tohoto vysílání ve struktuře aktivit Československého rozhlasu[2]. Práce se zabývá počátky vysílání v německém jazyce na území Československa a následně se soustředí konkrétně na rozhlasový vysílač v Mělníku – Chloumku, jenž je pro tento typ vysílání charakteristický.

V úvodu je důležité se věnovat časovému vymezení práce a s ním souvisejícím základním pojmům. Povaha této práce neumožňuje zcela striktní chronologickou organizaci textu. Vývoj německého vysílání v uvedeném období souvisí s politickým děním a prolíná se s vývojem rozhlasové instituce jako takové. Jak již bylo řečeno, práce mapuje rozhlasové vysílání pro německé obyvatelstvo v Čechách a na Moravě do roku 1945. Do časového úseku od vzniku německého vysílání v českých zemích do roku 1945 spadají ve vývoji českých zemí období tzv. první a druhé republiky a období Protektorátu Čechy a Morava, která je třeba pro potřeby této práce blíže určit.

Zkoumané časové rozpětí bylo rozděleno na tři základní etapy (první etapa představuje níže specifikované období první republiky, druhá etapa období druhé republiky a třetí etapa období Protektorátu Čechy a Morava, které je poté pro potřeby analýzy rozhlasového vysílání dále rozčleněno do dvou částí). Tzv. první republika je označení pro Československo od 28. října 1918. Zanikla zabráním oblasti Sudet na základě mnichovské dohody v září 1938. Je nutné specifikovat, že tato práce se zabývá pouze úsekem první republiky od roku 1925, kdy bylo oficiálně zahájeno vysílání Radiojournalu v německém jazyce. Období první republiky je zmiňováno pouze v souvislosti s tím, že v něm bylo vysílání v německém jazyce zahájeno a vyvíjelo se v něm od samého počátku. Tzv. druhá republika[3] je časově vymezena obdobím od 30. září 1938 do 15. března 1939 a následující Protektorát Čechy a Morava trval od 16. března 1939 do 9. května 1945. Vlastní analýzy se pak týkají až let 1938 – 1945,

[1] Případně Čech a Moravy.
[2] Případně Radiojournalu nebo Českého rozhlasu.
[3] Oficiální název československého státu v období tzv. druhé republiky byl nejprve Československá republika (ČSR), od podzimu 1938 Česko-Slovenská republika.

kdy fungoval mělnický rozhlasový vysílač. Jsou provedeny na základě zvolených vysílacích týdnů v práci Petera Richarda Pinarda.[4]

Důležitá je dále terminologie týkající se subjektu rozhlasového vysílání. Jak již bylo zmíněno, oblast rozhlasu zaznamenává v uvedeném období řadu změn. Proto je v práci používán kromě oficiálních názvů platných pro příslušná období rovněž pojem *rozhlasová společnost*, pokud se pojednává o subjektu rozhlasového vysílání všeobecně. S ohledem na skutečnost, že se v uvedeném časovém rozpětí měnila rovněž organizační struktura rozhlasové společnosti, uvádí tato diplomová práce základní údaje týkající se jejího vývoje od období první republiky, kdy bylo zahájeno vysílání pro německé obyvatelstvo v českých zemích, a pokračuje až do roku 1945 (ovšem nejedná se o komplexní informace k organizaci rozhlasové společnosti).

Rozhlas byl několik let po svém vzniku nahlížen zejména jako technická zajímavost, která byla poutavá svými stále novými možnostmi. V období první republiky zůstal příjem rozhlasového vysílání omezený na střední a vyšší vrstvy obyvatelstva. Pokrokem v rozhlasovém vysílání v dané době byl tzv. simultánní (soudobý) rozhlas, kdy byl program jedné stanice přenášen kabelem meziměstského telefonního vedení do ostatních stanic, kde byl zesílen a vyslán do sítě. Každá stanice tak mohla vysílat program ostatních stanic a zároveň mohla přispívat do celostátního vysílání. Tento faktor je zřejmý v prolínání programů jednotlivých vysílačů. Současně se stanice mohla i kdykoli odpojit pro své regionální vysílání. K zahájení simultánního vysílání mezi Prahou a Brnem došlo v prosinci 1926.[5]

V období Protektorátu Čechy a Morava se rozhlas stal pohotovým a působivým prostředkem, který měl vliv na nejširší vrstvy obyvatelstva, na masy lidí. Nacisté v tomto období získali informační monopol a všechny druhy legálních médií spadaly pod jejich vliv. Považovali rozhlasové vysílání za důležité vzhledem k tomu, že v něm viděli prostředek k ovlivňování obyvatelstva. Rozhlas se stal jejich propagandistickým nástrojem nejen v Německu, ale i na území protektorátu. Rozhlas tak sloužil

[4] PINARD, P. R. *Broadcast Policy in the Protectorate of Bohemia and Moravia: Power Structures, Programming, Collaboration and Resistance at Czech Radio 1939 to 1945*. Praha, 2011. Dizertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd. Institut mezinárodních studií. Katedra Německých a Rakouských Studií. Vedoucí dizertační práce Jaroslav Kučera.

[5] KOVÁŘÍK, V. *Proměny rozhlasové publicistiky I: od počátků Radiojournalu do mnichovského diktátu (1923 – 1938)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982a. S. 56.

k hromadnému sdělování zpráv i informací a byl účinným kulturním instrumentem, který přinášel poučení i zábavu. Získal tím jak společenský, tak politický význam.[6]

Rozhlasový vysílač v Mělníku – Chloumku[7], na který tato práce klade důraz, vznikl na základě rozhodnutí československé vlády, aby byla pro německou menšinu žijící v českém pohraničí postavena rozhlasová vysílací stanice, která měla vysílat v německém jazyce. K tomuto rozhodnutí přispěla německá expanze ve 30. letech 20. století a celková situace v tehdejší Evropě. Mělnický vysílač od svého vzniku v roce 1938 vysílal v německém jazyce a soustředil se na německé obyvatelstvo žijící na území českého státu. V roce 1939 byl začleněn do nacistického vysílání. Konkrétní rozbor programu mělnického vysílače odráží situaci německého rozhlasového vysílání na území Protektorátu Čechy a Morava. Kromě popisu tohoto vysílače a analýzy jeho programu uvádí práce poměr německého jazyka v jiných rozhlasových stanicích vůči dalším cizím jazykům, z čehož je zřetelný stupeň germanizace v protektorátních vysílacích stanicích i nad rámec mělnického vysílače.

V prvních měsících po vzniku protektorátu byla české rozhlasové společnosti ponechána značná autonomie, a tak bylo možné jeho prostřednictvím vysílat i program posilující národní vědomí. Tato etapa skončila v okamžiku přepadení Sovětského svazu nacistickými vojsky. Český rozhlas se pak stal přímou součástí říšského rozhlasu a byl podřízen kanceláři říšského protektora. S touto dobou je spojena silná nacistická propaganda (tedy používání médií k boji za jednotnou ideologii) a přísná cenzura (zákaz ostatních názorů), která se týkala mimo jiné i provozu rádiových zařízení.[8] Rozhlasový přenos se tak v tomto období nacistické okupace stal významnou součástí válečné strategie a dějištěm politického boje o moc a důležitý byl i v dobách bojů o konečnou porážku nacismu.

Struktura diplomové práce je následující. Práce je rozdělena do tří základních částí. První z nich představuje úvod do problematiky a poslední shrnuje poznatky předložené studie. Hlavní díl je rozdělen do šesti větších částí. První z nich představuje nezbytný úvod do problematiky česko-německých vztahů a o vývoji situace v pohraničí. Vzhledem k tomu, jaký význam měla média v nacistickém Německu, rozhodla se autorka věnovat zvláštní podkapitolu tématu nacistického rozhlasového vysílání. V druhé části jsou vylíčeny aspekty rozhlasového vysílání pro německou

[6] BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK, B. KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8. S. 109.
[7] Práce pojednává o tomto vysílači rovněž pod názvem *mělnický vysílač* nebo dále *Praha II*.
[8] KOVÁŘÍK, 1982a, s. 14.

minoritu za první republiky. Třetí kapitola se věnuje tomuto fenoménu za druhé republiky a čtvrtá za Protektorátu Čechy a Morava. Tyto tři pasáže se rovněž věnují programovému složení a personálnímu obsazení mělnického vysílače a celkovému počtu posluchačů. Uvádí i údaje týkající se dalších protektorátních vysílačů a řadu informací, které se jednotlivými obdobími prolínají. Pátá pasáž práce pojednává o vysílání ze zahraničí. Pro doplnění celkového obrazu obsahuje studie i stručný nástin jeho poválečného vývoje (šestá část).

Metodou, která byla zvolena pro vypracování této diplomové práce, je historická deskriptivní analýza. Práce má povahu archivního výzkumu. Použita byla obsahová analýza programu, tedy zkoumání obsahu programu a poměru vysílacího času věnovaného určitému tématu. Obsahová analýza vysílání v této práci je založena na dostupných programech publikovaných v dobových periodikách. Analýze jsou podrobena zvolená období ve vysílání v letech 1938 až 1945. Rok 1938 byl přitom spojen se zkušebním vysíláním mělnického vysílače, zahájeným na začátku tohoto roku, a následným počátkem jeho oficiálního vysílání. Kromě popisu samotného vysílače a analýzy jeho programu uvádí práce poměr německého jazyka na ostatních rozhlasových stanicích vůči jiným cizím jazykům, z čehož je zřetelný stupeň germanizace v protektorátních stanicích i nad rámec mělnického vysílače. Jednalo se jak o hudbu německých autorů, tak o mluvené pořady v německém jazyce na těchto jinak primárně českých stanicích (tj. Praha I – Liblice, Brno a Moravská Ostrava).

Motivací pro volbu tohoto tématu byl autorčin zájem o oblast Německa, která byla v tomto případě zastoupena vysíláním německého programu z mělnické stanice a dosahem vysílače do dnešního českého pohraničí, kde žila cílová skupina německého vysílání. Mělnicko bylo zároveň oblastí, která pro autorku byla lokálně dostupná. Tento fakt umožnil autorce kontakt s místními zdroji materiálů. Podstatným faktorem pro volbu příslušného tématu byla rovněž unikátnost stavebního a technického řešení rozhlasového vysílače i jeho provozního zázemí, jež je v práci detailně popisována. Ve své době se jednalo o technicky výjimečnou stavbu s tehdy neobvyklými a moderními parametry.

K rozhodnutí o volbě tématu přispěla skutečnost, že mělnický rozhlasový vysílač představoval neprobádanou oblast, která je na pomezí českých a německých zájmů, a nebyla jí dosud věnována adekvátní pozornost. Tento vysílač byl od začátku spojen s vysíláním pro německou menšinu a byl tak svým působením výjimečný.

Jedním z problémů meziválečného Československa bylo soužití Čechů a německé menšiny a její integrace do nového státu. Cílem této práce bylo zjistit, jakým způsobem se stát pokusil využít možností rozhlasu k její integraci, a vytvořit ucelený náhled na rozhlasové vysílání pro německou minoritu v uvedeném časovém rozpětí, a to se zřetelem na mělnický vysílač, který je pro dané téma charakteristický. Tato práce může sloužit jako možné východisko pro další výzkum. Vzhledem k velkému množství dílčích pramenů a omezenému rozsahu práce nebyly všechny materiály vyčerpány. Tato oblast tak stále představuje podnět k dalšímu bádání.

Podobně jako u historických pojmů a politického uspořádání v českých zemích se naskýtá více možností i u používání česko-německých názvů a jmen. Stejně jako místa měla český i německý ekvivalent (např. ekvivalentní název pro Brno byl Brünn), i názvy jednotlivých institucí a vysílačů byly dvojjazyčné. Tato práce často pracuje s pojmy v obou jazycích vzhledem k tomu, že řada původních materiálů, z nichž čerpá, je v německém jazyce a často je potřeba doplnit český ekvivalent pojmu (zejména se jedná o program mělnického vysílače).

Práce kromě obrazové přílohy obsahuje i řadu schémat, která byla pro potřeby popisu analýzy začleněna přímo do textu.

1.1 Diskuse zdrojů a zhodnocení dosavadního zpracování tématu

Rozhlasové vysílání v období první a druhé republiky a Protektorátu Čechy a Morava je rozsáhlou oblastí, která v pojetí této diplomové práce zahrnuje jak vysílání na území českých zemí, tak vysílání z nacistického Německa. Původně zamýšleným jádrem této diplomové práce bylo časové rozpětí od roku 1938 do roku 1945, avšak tyto roky jsou obdobím, které nelze studovat bez širších časových souvislostí. Úzce s ním tak souvisí i období tzv. první republiky, v němž se rozvíjely podmínky pro rozhlasové vysílání pro německé obyvatelstvo žijící v českých zemích. Oproti původnímu návrhu na strukturu a obsah tak byla diplomová práce doplněna o období před rokem 1938. Důvodem byla skutečnost, že se jedná o časový úsek, jenž je úzce propojen s danou tematikou, a že se v něm vyvíjelo vysílání pro německou menšinu žijící v českém pohraničí.

Práce se soustředí na téma mělnického vysílače jako takového. Tento vysílač znázorňuje vývoj situace vysílání pro německé obyvatelstvo v českých zemích. Oblast rozhlasového vysílání představuje široké téma vzhledem k rozsáhlým změnám, ke kterým v rozhlasu v příslušném období došlo. Z tohoto důvodu je tedy zřejmé, že práce

nezahrne komplexní informace o rozhlasovém vysílání v Čechách a na Moravě v uvedeném časovém rozpětí, ale bude se věnovat pouze aspektům relevantním pro stanovený cíl. Omezující je ovšem fakt, že nejsou dostupné veškeré materiály z období okupace, aby bylo možné oblast rozhlasového vysílání kompletně prozkoumat (programy vysílání z období protektorátu v obecném smyslu často nejsou kompletně dochovány a kromě toho mělnický vysílač neměl v určitých obdobích program ani detailně zaznamenáván).

Jak již bylo zmíněno, velká část textu vznikla studiem archivních pramenů. Zdrojem archivních pramenů, které byly použity pro tuto diplomovou práci, byl *Státní okresní archiv Mělník*, který poskytl různorodé informace k tématu, např. kroniku města Mělník[9], jež pojednává o období od roku 1939 (informace v ní obsažené se ale věnují především převzetí mělnického vysílače).

Neopomenutelným zdrojem byl *Archiv Českého rozhlasu*. Je však nutné uvést, že v něm nebyly nalezeny informace o mělnickém vysílači v předpokládaném rozsahu, materiály měly spíše charakter dílčích pramenů. Proto je tato diplomová práce rozšířena o téma německého vysílání během první republiky, které přímo souvisí s mělnickým vysílačem a předchází mu. *Archiv Českého rozhlasu* poskytl k této diplomové práci řadu zdrojů, např. německá periodika *Weltrundfunk*[10], *Europastunde*[11] nebo *Rundfunkarchiv*[12], která uváděla informace i o průběhu protektorátního vysílání. Ve zmíněném periodiku *Rundfunkarchiv* se jednalo o kapitolu *Internationaler und ausländischer Rundfunk*, která zpravidla obsahovala novinky z oblasti rozhlasu včetně počtu koncesionářů v jednotlivých zemích světa. Hlavními zdroji pro analýzu struktury vysílacího programu mělnické stanice jsou tzv. *Německé deníčky*[13] z let 1943 až 1944, na jejichž základě lze analyzovat podobu německého vysílání a pořady, které se s jistou pravidelností opakovaly.

Inspirací pro tuto diplomovou práci je disertační práce P. R. Pinarda s názvem *Broadcast Policy in the Protectorate of Bohemia and Moravia: Power Structures, Programming, Collaboration and Resistance at Czech Radio 1939 to 1945* (Rozhlasová politika v Protektorátu Čechy a Morava: Struktury moci, programy, kolaborace a odpor

---

[9] HÁK, J. *Kronika města Mělník pro období let 1939 – 1945*.
[10] *Weltrundfunk: Internationale Zeitschrift für Rundfunk und Fernsehen*. Berlín, 1943, č. 2.
[11] *Europastunde: Deutscher Rundfunk der Tschechoslowakei*. Liberec, 1938.
[12] *Rundfunkarchiv*, 1940, č. 8.
[13] *Německé deníčky*. 1943 – 1944.

v Českém rozhlasu 1939 až 1945)[14]. Pro tuto diplomovou práci byla relevantní zejména jeho otázka, jaký dopad měla vysílací politika nacistů na strukturu programu a na jeho obsah. Jeho práce se zabývá např. otázkou, jaký podíl programu v německém jazyce byl vysílán na českých stanicích.

Další podstatnou publikací byla publikace Českého rozhlasu s názvem *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*[15], z níž byl pro tuto práci významný zejména úsek *Rozhlas v okupaci 1939–1945*[16] autora Františka Hrdličky a dále statistiky uvedené v této práci.

Neopomenutelným zdrojem pro tuto práci byly rozhlasové programové časopisy, např. oficiální týdeník rozhlasové společnosti *Náš rozhlas*, případně od května 1941 jeho pokračování *Týden rozhlasu*[17], který kromě programových přehledů obsahuje i doprovodné texty. Pro srovnání programu německého vysílání s českým byla využita výše uvedená německá periodika.

Cenným zdrojem při zpracování této práce je dokumentární film Jaroslava Jelínka s názvem *Rozhlasový vysílač Mělník: Nedožitých 65*[18] z roku 2010. Tento dokument popisuje historii chloumeckého rozhlasového vysílače od jeho postavení až do roku 2003. Věnuje se období okupace a podrobně popisuje i události z května roku 1945.

Rozhlasová společnost vydala na konci třicátých let tři ročenky (pro období 1937, 1938 a pro časový úsek od ledna 1938 do 15. března 1939). Za zmínku stojí rovněž dvě Kováříkova díla *Proměny rozhlasové publicistiky I*[19] a *Proměny rozhlasové publicistiky II*.[20]

---

[14] PINARD, P. R. *Broadcast Policy in the Protectorate of Bohemia and Moravia: Power Structures, Programming, Collaboration and Resistance at Czech Radio 1939 to 1945*. Praha, 2011. Dizertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd. Institut mezinárodních studií. Katedra Německých a Rakouských Studií. Vedoucí dizertační práce Jaroslav Kučera.

[15] JEŠUTOVÁ, E. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

[16] HRDLIČKA, F. *Rozhlas v okupaci 1939 – 1945*. In: JEŠUTOVÁ, E. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

[17] Periodikum *Náš rozhlas* obsahoval na konci 30. let rozhlasový program pro jednotlivé dny v týdnu s programy domácích stanic a více než třiceti stanic zahraničních. *Náš rozhlas* byl zastaven 24. května 1941 a jeho úlohu převzal *Týden rozhlasu*, který byl od roku 1934 do roku 1938 vydáván vedle časopisu *Radiojournal*. Od 26. května 1945 se časopis vrátil k názvu *Náš rozhlas* (srov. JEŠUTOVÁ, s. 589).

[18] *Rozhlasový vysílač Mělník: Nedožitých 65* [dokumentární film]. Scénář a režie JELÍNEK, J. Česko, 2010.

[19] KOVÁŘÍK V. *Proměny rozhlasové publicistiky I. Od počátků Radiojournalu do mnichovského diktátu (1923 – 1938)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982a.

[20] KOVÁŘÍK, V. *Proměny rozhlasové publicistiky II. Od mnichovského diktátu k Vítěznému únoru 1948*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982b.

Jak vyplývá z povahy této diplomové práce a ze zmíněných informací ohledně materiálů, název této diplomové práce a rovněž i její struktura byly v průběhu jejího zpracování vzhledem k povaze tématu průběžně modifikovány. Důvodem změn bylo poměrně velké množství postupně získávaných informací o mělnickém vysílači nad rámec protektorátu v průběhu zkoumání a dále možnost věnovat se tématu z jeho perspektivy, a to na základě srovnání jednotlivých období. Zřejmou změnou byl samotný původně navrhovaný název práce *Rozhlasové vysílání pro německou menšinu v poslední fázi tzv. druhé republiky a v letech následujících, na příkladu mělnického vysílače*. Práce byla rozšířena, jak bylo zmíněno výše, o období tzv. první republiky, v níž se vysílání pro německé obyvatelstvo vyvíjelo. Původně zamýšlený cíl práce, kterým bylo zmapovat toto období, se rozšířil až na rok 1923, kdy bylo zahájeno rozhlasové vysílání v českých zemích, případně na rok 1925, což byl rok zahájení pravidelného vysílání v německém jazyce v českých zemích.

2 Rozhlasové vysílání pro německou menšinu v českých zemích do roku 1945 s důrazem na činnost mělnického vysílače

2.1 Česko-německé vztahy

Evropa první poloviny 20. století se potýkala s problematikou existence národnostních menšin a nacionálně smíšených území, která se stávala ohniskem mezinárodních vojenských konfliktů. Československo patřilo po skončení první světové války k nejrůznorodějším zemím v Evropě. Kromě Německa a Rakouska mělo nejpočetnější komunitu etnických Němců. *„Podle sčítání lidu v roce 1930 bylo Československo domovem více než třech milionů Němců, což představovalo 22 procent veškeré populace.“*[21] Jedním z problematických území byla oblast Sudet, v níž bylo soužití slovanských národů s německým komplikované.[22] Vztahy českého obyvatelstva a německé menšiny v českých zemích se vyznačovaly národnostním napětím a oboustranným nacionalismem již od období Rakouska-Uherska. Napětí pramenilo z velké části ze skutečnosti, že prvorepubliková vláda nesouhlasila s tím, aby se pohraniční oblasti, které byly významné pro svou strategickou polohu a industrializaci, připojily k tehdejšímu Německu. Vláda proto dala toto území v listopadu 1918 vojensky obsadit. Důsledkem tohoto zásahu bylo nepřátelství poměrně velké části příslušníků německého obyvatelstva vůči Československé republice, protože Němci byli přesvědčeni, že jim bylo upřeno právo na sebeurčení.[23] Německo jako takové mělo naopak vzhledem k velkému počtu Němců žijících za jeho hranicemi o menšinovou otázku zájem a vystupovalo jako propagátor mezinárodní ochrany minorit.[24] Příslušníci německé menšiny v Československu po první světové válce přijali společné označení *sudetští Němci*[25], které kladlo důraz na jejich jednotnou identitu. Tyto snahy se pak projevily rovněž v pojmenování strany *Sudetoněmecká vlastenecká fronta* (*Sudetendeutsche Heimatfront*, SHF) Konrada Henleina, založené roku 1933.[26] Vztah

[21] BRYANT, C. C. *Praha v černém: nacistická vláda a český nacionalismus*. Praha: Argo, 2012. ISBN 978-80-257-0790-6. S. 27.
[22] BENEŠ, Z. *Rozumět dějinám: vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948*. Praha: Gallery, 2002. ISBN 80-86010-55-4. S. 182.
[23] ZIMMERMANN, V. *Sudetští Němci v nacistickém státě: politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938 – 1945)*. Praha: Argo, 2001. ISBN 80-7203-390-5. S. 35.
[24] BENEŠ, s. 74.
[25] Pojem „sudetští Němci“ označuje německé obyvatelstvo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.
[26] ZIMMERMANN, s. 403.

sudetoněmecké politiky k nacionálnímu socialismu procházel určitým vývojem a na sudetoněmeckém území existovaly předpoklady pro akceptování idejí Hitlerovy strany.

Pro uvedení do celkové situace je třeba zmínit politický vývoj v pohraničních oblastech. Od poloviny 20. let v oblasti Sudet fungovalo několik německých politických stran. Významná byla *Německá sociálně demokratická strana dělnická* (*Deutsche sozialdemokratische Arbeiterpartei*, DSAP). Další stranou v této oblasti byl *Svaz německých zemědělců* (*Bund der Landwirte*, BdL) a *Německá křesťansko-sociální strana lidová* (*Deutsche Christlichsoziale Volkspartei*, CSV). Sudetoněmecká politika byla v té době rozdělena dvěma různými názory. První zastával aktivistický přístup k Československé republice (mezi tyto strany patřila právě DSAP, CSV a BdL) a druhý naopak negativistický (tento názor hájily níže zmíněné strany DNSAP a DNP). Aktivistické strany chtěly napomoci ke zlepšení situace německé menšiny a byly ochotny spolupracovat v rámci československé demokracie, negativistické naopak.[27]

V sudetoněmecké politice po roce 1919 tedy figurovaly dvě extrémní opoziční strany, a to *Německá nacionální strana* (*Deutsche Nationalpartei*, DNP) a *Německá nacionálně socialistická strana dělnická* (*Deutsche Nationalsozialistische Arbeiterpartei*, DNSAP).[28] Strana DNSAP byla v oblasti Sudet zakořeněna už od počátku 20. století a začala radikálněji prosazovat svůj program nejprve po vytvoření Československé republiky, a pak zejména po Hitlerově založení *Nacionálně socialistické německé strany dělnické* (*Nationalsozialistische deutsche Arbeitspartei*, NSDAP) v Mnichově ve 20. letech 20. století, k níž se brzy připojila a s níž si byla programově blízká.[29] DNSAP byla stejně jako Hitlerovo hnutí silně antisemitská a pangermánská. Jejím cílem bylo vytvořit jednu říši, která by sjednocovala všechny německy mluvící národy.[30] Hájila názor, že německý národ má vyšší kulturu než národy ostatní.[31] Podobné názory jako DNSAP zastávala výše uvedená DNP. Mezi nacionalistickým smýšlením sudetských a říšských Němců všeobecně panovala shoda.[32]

DNSAP ani DNP, dvě nejstarší sudetské strany, však v roce 1933 zanikly (první zanikla z vlastní iniciativy 28. září a druhá byla rozpuštěna na příkaz československých

---

[27] Tamtéž, s. 36.
[28] Tamtéž.
[29] BENEŠ, s. 88.
[30] SLÁDEK, M. *Němci v Čechách: německá menšina v českých zemích a Československu 1846 – 1946*. Praha: Pragma, 2002. ISBN 80-7205-901-7. S. 53.
[31] BENEŠ, s. 88.
[32] RÁDL, E. O *německé revoluci: k politické ideologii sudetských Němců*. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2003. ISBN: 80-86495-17-5. S. 128.

orgánů dne 4. října).[33] Jejich nástupkyní se na přechodnou dobu stala již zmíněná SHF, která se následně kvůli volebnímu řádu přeměnila na *Sudetoněmeckou stranu* (*Sudetendeutsche Partei*, SdP).[34] Straně SdP (případně SHF) se v letech 1933 až 1938 podařilo pod své vedení shromáždit podstatnou část sudetských Němců. Do roku 1938 do SdP vstoupilo přibližně 1,3 milionu osob (poté, co se k ní připojily i strany BdL a CSV).[35] Tento akt je dokladem vysoké aktivizace obyvatelstva s následkem radikalizace veřejného mínění, ke které přispěla propaganda nacistického Německa a aktuální zahraniční politické události. S ohledem na počet Němců, kteří v československém státě žili před druhou světovou válkou je třeba zdůraznit vysokou organizovanost německého obyvatelstva v politických stranách.[36]

Zvyšující se napětí v česko-německých vztazích má ovšem řadu dalších příčin. Jednou z nich byl nacistický rasový pohled na české země jako na součást budoucí Velkoněmecké říše. Německá politická ideologie počítala s germanizací českých zemí a vysídlení jejich slovanského obyvatelstva do vzdálených teritorií. Tyto hodnoty nebyly slučitelné s představou integrace Němců v demokratickém československém státě. Představou německé ideologie byl totiž již zmíněný pangermanismus, tedy sjednocení Němců v jednom Německu[37], a myšlenka Velkoněmecké říše, která by všechny Němce spojovala.[38] SdP otevřeně slibovala, že své krajany vrátí zpět do říše. Jejím cílem bylo sjednotit všechny Němce na území Československa.[39]

S nacistickou ideologií ale zpočátku řada sudetských nacionalistů nesouhlasila.[40] Sudetští nacionalisté se opírali o tzv. *spannismus*, teorii vídeňského sociologa Othmara Spanna, která rovněž pracovala s koncepcí autoritativního státu, ve které byly principy demokracie nahrazeny stavovským uspořádáním (v čele státu pak měli stát intelektuálové, politikové apod.). Původním propagátorem spannismu byl i Henlein, který toto smýšlení ale opustil ve prospěch nacismu. Sudetoněmecká politická reprezentace se tak v dané době dělila na dva přístupy – spannismus a nacismus –

[33] SLÁDEK, s. 54.
[34] BENEŠ, s. 88.
[35] BRYANT, s. 31.
[36] ZIMMERMANN, s. 58.
[37] RÁDL, s. 127.
[38] Představa území Velkoněmecké, případně Velkogermánské říše, bylo území vlastní Říše, Rakousko, západní Polsko, české země, Šlesvicko-Holštýnsko, Alsasko a Lotrinsko.
[39] BRYANT, s. 31.
[40] BENEŠ, s. 88.

a návrhy ani jednoho z jejich autorů nebyly v otázce sudetoněmeckého problému pro československou politickou reprezentaci přijatelné.[41]

V Sudetech se německý nacionalismus vystupňoval poté, co v Německu v roce 1933 oficiálně nastoupil nacistický režim. V roce 1935 se účastnil parlamentních voleb Henlein se stranou SdP a získal nejvíce německých hlasů ze všech kandidujících stran (přibližně 66% hlasů všech německých voličů).[42] Ve výsledcích těchto voleb roku tak došlo k radikálnímu obratu, protože z nich vyšla autoritativně orientovaná SdP, mající již i vlastní silné nacistické křídlo, nejen jako suverénně nejsilnější německá politická strana, ale stala se i nejsilnější politickou stranou v Československé republice.[43] Vítězství SdP mělo několik příčin. Jednou z nich bylo propuknutí světové hospodářské krize (pohraniční oblasti v Československu, osídlené německou menšinou, byly nejvíce postiženy hospodářskou krizí 30. let, protože jejich průmysl byl závislý na exportu a doposud prosperoval, a stát na tuto krizi nedovedl aktuálně účinně reagovat).[44] Dalším důvodem byl politický a vojenský vzestup Hitlerova Německa.[45] Kromě toho byla SdP finančně podporována (minimálně jedním milionem marek) ze strany Německa.[46]

Vítězství SdP ve volbách předznamenalo nové česko-německé vztahy. Situace v Sudetech Henleinovi napomáhala, protože *„sudetoněmecká touha po autonomii nebyla uspokojena“*[47] a sudetští Němci byli nepřátelští vůči novému státu, protože v něm byli považováni za druhořadé občany. Dalšími důvody jejich nespokojenosti bylo Hitlerovo převzetí moci v Německu v roce 1933, kterým se dramaticky změnila vnitropolitická situace i v Československu. Hitler projevil očekávaný zájem o Němce v zahraničí. Tato oblast byla doposud opomíjena. Oficiální politikou nacistického Německa se od roku 1933 stal program nacionálně socialistické strany, který byl založen na rasismu a týkal se i Československa. Jak již bylo v této kapitole uvedeno, jedním z charakteristických témat říšské zahraniční politiky se staly národnostní menšiny v různých evropských státech (a jednalo se zejména o německé minority).[48]

---

[41] BENEŠ, s. 91.
[42] SLÁDEK, s. 50.
[43] ZIMMERMANN, s. 22.
[44] SLÁDEK, s. 51.
[45] BENEŠ, s. 88.
[46] BRANDES, D. *Sudetští Němci v krizovém roce 1938*. Praha: Argo, 2012. ISBN 978-80-257-0605-3. S. 17 – 18.
[47] SLÁDEK, s. 51.
[48] Tamtéž, s. 51 – 52.

Strana SdP během roku 1937 politické požadavky dále vyostřovala, a mohla tak poukazovat na fakt, že pražská vláda nebyla ochotná k dohodě.[49] Na začátku října 1938 vystupovala reprezentace SdP s vlastními územními požadavky vůči Československu[50] a v říjnu 1938, tedy po odstoupení Sudet Německu, byl Henlein jmenován říšským komisařem pro sudetoněmecká území.[51]

Poté, co byla oblast Sudet na podzim roku 1938 připojena k nacistické říši, pro ni byl zaveden pojem *říšská župa Sudety* (německy *Sudetengau*, případně *Sudetenland*).[52] Velké množství sudetských Němců projevilo *„obrovské nadšení z připojení k Velkoněmecké říši“*[53], které bylo zřetelné např. z jejich vítání wehrmachtu a především Hitlera a jeho zdejších zástupců. Tento vývoj znamenal vrchol krize staletého soužití Čechů a Němců na českém území.[54] Česko-německé vztahy od října 1938 na odtržených územích v župě Sudety měly od počátku *„výrazně konfrontační charakter, který byl vyvolán především způsobem vzniku župy, tj. rozbitím republiky a příklonem drtivé většiny německého obyvatelstva těchto oblastí k nacistickému režimu, zatímco většina zdejší české menšiny zastávala zcela protichůdný politický program, tj. obnovu Československé republiky“*[55].

2.2 Rozhlasová společnost v období tzv. první republiky a vývoj rozhlasového vysílání pro československé občany německé národnosti

Pravidelné rozhlasové vysílání v Československu bylo zahájeno 18. května 1923. Vysílalo se z rozhlasové stanice Praha – Kbely.[56] Rozhlasová společnost, ustavená na

---

[49] BENEŠ, s. 102.
[50] GEBHART, J. a J. KUKLÍK. *Velké dějiny zemí Koruny české XV.a: 1938 – 1945*. Praha: Paseka, 2006. ISBN 80-7185-582-0. S. 12.
[51] Tamtéž, s. 24.
[52] Tamtéž, s. 25.
[53] BENEŠ, s. 146.
[54] GEBHART, J. a J. KUKLÍK, 2006, s. 209.
[55] BIMAN, S. *Obraz Němců a Německa v letech 1938 – 1945 na odtržených územích v župě Sudety*. In: KŘEN, J. a E. BROKLOVÁ. *Obraz Němců, Rakouska a Německa v české společnosti 19. a 20. století*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 8071844640. S. 195.
[56] KRUPIČKA, M. *Die deutsche Sprache auf den Wellen des Tschechoslowakischen Rundfunks 1923 – 1945 und die Entstehung der Sendungen ins Ausland. In:* BECHER, P., KNECHTEL, A. *Hörfunk und Hörfunkpolitik in der Tschechoslowakei und im Protektorat Böhmen und Mähren*. Berlín: Frank & Timme. ISBN 978-3-7329-0277-4. S. 11.

valné hromadě dne 7. června 1923, byla oficiálně pojmenována *Radiojournal spol. s r. o. československé zpravodajství radiotelefonické*.[57]

V Československu bylo kromě vysílání v českém a slovenském jazyce slyšet i vysílání v němčině. Od roku 1923, tedy hned od prvního roku vysílání, vysílal Radiojournal zprávy z burzy (*Börsennachrichten*) i v německém jazyce (jednalo se však o vysílání pro úzké vrstvy posluchačů).[58] Od května 1923, kdy bylo zahájeno vysílání, do konce roku 1923, tak bylo odvysíláno celkem 7,5 hodin německého programu.[59]

V letech 1923 a 1926 postupně vznikaly vysílací programy obracející se na specifické skupiny posluchačů. Tak bylo založeno jako jeden z druhů programu (vedle zemědělského rozhlasu a dalších) i skutečné vysílání pro německou menšinu žijící na území Československa[60] dne 25. října 1925 (rovněž přes vysílač Kbely)[61]. Jak uvádí publikace z roku 1933, vzhledem k tomu, že po první světové válce žilo v Československu přes 20% obyvatel německé národnosti, jednalo se o splnění určitého nedostatku, který měl rozhlas vůči německé menšině v československém státě: *„Konečně v tomto roce splňuje rozhlas i své povinnosti k německým předplatitelům, spoluobčanům našeho státu, zavedením německého rozhlasu (...).“*[62] Pořady pro tuto cílovou skupinu byly na programu pod názvem *Německé vysílání* třikrát týdně, a to v úterý, v pátek a v neděli, většinou od 18 hodin 15 minut. Jednalo se o přednášky (výchovné, informační a všeobecné) a recitace herců Nového německého divadla v Praze[63]. V úterý byly vysílány zpravidla přednášky. V pátek byla na programu poezie a pohádky (např. Karel Reissmann četl ukázky překladů Heydukových a Nerudových básní).[64] V nedělních relacích německého rozhlasu se pravidelně objevovaly hudební pořady, v nichž účinkovali např. členové opery již uvedeného německého divadla.[65]

V roce 1926 německé vysílání narůstalo a každodenní vysílání německých pořadů z pražské stanice bylo zahájeno 7. února 1926.[66] Vysílalo se jednou až dvakrát týdně po dobu jedné hodiny, jinak patnáctiminutové relace. Vysílaly se rovněž zprávy

---

[57] *Inventární soupis písemného materiálu historického fondu*, s. 3.
[58] *Ročenka československého rozhlasu 1938*, s. 81.
[59] KRUPIČKA, s. 11.
[60] PACOVSKÝ, J. *Na vlnách rozhlasu 1923 – 1993*. Praha: Český rozhlas, 1993. S. 33.
[61] *Inventární soupis písemného materiálu historického fondu*, s. 8.
[62] PATZAKOVÁ-JANDOVÁ, A. *Prvních deset let československého rozhlasu*. Praha: Radiojournal, 1935. S. 91.
[63] Jedná se o budovu dnešní Státní opery a bývalé Smetanovo divadlo. O Novém německém divadle bude pojednáno dále v této kapitole.
[64] KRUPIČKA, s. 11.
[65] PATZAKOVÁ-JANDOVÁ, s. 91.
[66] *Ročenka československého rozhlasu 1938*, s. 81.

ČTK[67] v německém jazyce[68] a každodenní přednášky z různých oborů, relace pro děti, pohádky, recitace, hudba a vznikl zvláštní úsek pro zemědělské vysílání. Toto vysílání se soustředilo i na německý kulturní život v rámci Československa.[69] Hlavními spolupracovníky německého vysílání byli umělci, vědci, spisovatelé, ale i poslanci a také účinkující z Německa.[70] *„V uspořádání pořadů německého vysílání se zračil kulturní a hospodářský život německých občanů tohoto státu a byly zařazovány také relace, které německé posluchače seznamovaly s kulturou Čechů a Slováků.“* [71] Tzv. dělnický rozhlas v německém jazyce (*Arbeiterrundfunk*) vysílal jednou týdně ve středu a zemědělský rozhlas (*Agrarrundfunk*) v pátek.[72] Od prosince 1926 mělo německé vysílání k dispozici 25 minut denně, v jejichž rámci bylo každé vysílání zahajováno zpravodajstvím a předpovědí počasí.[73] V roce 1926 se vysílalo v německém jazyce celkem 76 hodin, a během roku 1927 již 129 hodin.[74]

Brněnská stanice začala pravidelně (na denní bázi) vysílat německý program 20. února 1927, Moravská Ostrava 1. dubna 1930.[75] Většinou se jednalo o simultánní vysílání pražského programu. V roce 1928 bylo pravidelné německé vysílání rozšířeno na 30 minut s tím, že kromě tohoto vysílacího času byly ještě vysílány zprávy v německém jazyce. Německý rozhlas v tomto roce navázal intenzivnější spolupráci s německými občany, zejména s umělci, kteří vystupovali ve večerním programu (např. členové německé opery). Dne 14. prosince 1928 byl poprvé odvysílán přímý přenos. Jednalo se o operu z Nového německého divadla v Praze, které bylo i v dané době do vysílání zapojeno.[76] Hlavními řečníky německého rozhlasu v roce 1930 byli němečtí zástupci různých správních korporací, škol a politických stran (zejména technici, univerzitní profesoři, poslanci, senátoři). Objevovala se sociální a hospodářská témata. Významný byl např. cyklus *Unsere Heimat* (Naše domovina) věnovaný jednotlivým krajům Čech a Moravy.[77] V literárním programu v roce 1929 vystupoval Max Brod,

---

[67] Československá tisková kancelář. Počátky zpravodajství ČTK spadají do dubna 1924, kdy byly informace od ČTK telefonovány přímo rozhlasovému hlasateli, který je pak předčítal, a později byly předčítány redaktory ČTK a vysílány přímo z jejich pracoviště (srov. KOVÁŘÍK, 1982a, s. 22).
[68] KRUPIČKA, s. 11.
[69] PATZAKOVÁ-JANDOVÁ, s. 135.
[70] KLÁŠTERKOVÁ, L. *Rozhlasové vysílání a propaganda pro sudetské Němce v l. 1923 – 1938: rozhlas jako nástroj zahraniční politiky*. Praha, 1998. Diplomová práce. Vedoucí práce Jaroslav Kučera. S. 65.
[71] *Ročenka československého rozhlasu 1938*, s. 81.
[72] Tamtéž.
[73] KLÁŠTERKOVÁ, s. 65.
[74] KRUPIČKA, s. 11.
[75] *Ročenka československého rozhlasu 1938*, s. 81.
[76] PATZAKOVÁ-JANDOVÁ, s. 298.
[77] Tamtéž, s. 450.

Oskar Baum a Otto Pick. V neděli se vysílala převážně hudba. Německé vysílání získalo status odborného rozhlasu, podobně jako např. zemědělský rozhlas.[78] Příkladem je vysílání v září 1929, kdy byl tento pořad na programu od výše uvedených 18 hodin 15 minut ve všední den (jednalo se o patnáctiminutové vysílání) a v neděli od 18 hodin (třicetiminutový pořad).[79] V létě 1932 se začaly vysílat regionální reportáže, jejichž osobností byl redaktor *Prager Tageblatt* Fritz Seemann.[80]

2.2.1 Společnost Urania

Způsob přípravy rozhlasového programu pro německou menšinu představoval v rámci rozhlasové společnosti specifický prvek. Toto vysílání totiž nebylo připravováno přímo v redakci Radiojournalu, ale bylo svěřeno jako celek do rukou soukromoprávní organizace Urania.[81] Jednalo se o pražskou německou osvětovou instituci[82], jež byla na státu a Radiojournalu zcela nezávislá. Radiojournal s ní pouze uzavřel smlouvu o přípravě německého programu a platil ji za to.[83]

Urania vznikla roku 1917 a do roku 1922 existovala pod názvem *Bildungsinstitut Urania*. V roce 1924 bylo v rámci této instituce zřízeno oddělení pro rozhlas, které se v druhé polovině roku přeměnilo na *Radiobund Urania*. V dané době ale Radiojournal ještě v německém jazyce nevysílal a snahou Uranie bylo takové vysílání prosadit. *„Tím chtěla Urania přispět k tomu, aby rozhlas v ČSR získal takový význam jako v sousedních zemích, kde (např. v Německu či Rakousku) byl počet koncesionářů podstatně vyšší.“*[84]

V Uranii se sdružovali intelektuálové, často šlo o pražské německé Židy, kteří měli odlišné názory, postavení, vzdělání i kulturu než Němci v Sudetech, kde sídlila většina posluchačů německého vysílání Radiojournalu. Vznikl tak rozpor mezi skupinou, která vysílání připravovala, a jeho posluchači. Jednalo se vlastně o rozdíl

[78] KRUPIČKA, s. 12.
[79] FADRNÁ, T. *Analýza vývoje řízení, koncesionářské, personální a programové struktury Českého rozhlasu se zvláštním zřetelem na brněnské studio*. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Brno, 2009. S. 70.
[80] PATZAKOVÁ-JANDOVÁ, s. 578.
[81] KLÁŠTERKOVÁ, s. 64.
[82] PATZAKOVÁ-JANDOVÁ, s. 572.
[83] KLÁŠTERKOVÁ, s. 64.
[84] Tamtéž.

mezi movitým měšťanstvem a venkovany v pohraničí. Aktivitami Uranie bylo např. provozování přednášek, koncertů, dramatických představení, výstav, promítání filmů.[85]

Podobný rozdíl byl zřetelný u Nového německého divadla v Praze, které bylo v dané době často předmětem vysílání. Vzniklo v roce 1888 jako reakce na postavení Národního divadla v Praze. Za první republiky pobíralo státní dotaci, ale neobešlo se bez soukromých donátorů z řad pražských Němců a německy mluvících Židů. Tato menšina se stala přirozenou součástí pražské společnosti a významným činitelem zdejšího uměleckého života. Byli to liberální občané, kteří vesměs odmítali Hitlera. Také pražští němečtí divadelníci byli antifašisté a od počátku pomáhali německým emigrantům, kteří před Hitlerem utíkali z Říše.[86]

2.2.2 Nedostatky v rozhlasovém vysílání pro německou menšinu v Československu

Dobový názor byl, že vysílání československého rozhlasu pro německou menšinu v dané době bylo poměrně obtížné, protože německá kultura v Čechách a na Moravě tvořila pouze úzkou vrstvu. Neměl dostatek silných kulturních osobností a kulturních středisek, s jejichž pomocí by mohl rozvinout širší programovou práci. Československí Němci neměli pestrý základ pro rozhlasové vysílání o svém uměleckém a kulturním životě, z něhož by čerpali. *„Měl-li dát německý rozhlas svému programu kulturní i státně politické závažnosti, bylo třeba, aby v rozptýleném u nás německém území našel takové soustředivé síly, jejichž pomocí mohl vytvořit základní nutné vědomí kulturní sounáležitosti.“*[87] V uměleckém programu tak bylo hlavním tématem zejména právě uvedené divadlo.[88] Jedním z důvodů, proč bylo mělo německé vysílání v rámci Radiojournalu pomalý nástup, bylo zdůvodňováno jeho počátečními finančními obtížemi.[89]

Důvodem k nespokojenosti byla skutečnost, že program byl připravován v Praze. Problematickou oblastí byla celková koncepce a zaměření německého programu, časový rozsah německého programu a nízká kvalita slyšitelnosti pražské stanice v pohraničí. Navíc, ačkoli více než jednu třetinu rozhlasových koncesionářů

[85] KLÁŠTERKOVÁ, s. 64.
[86] HERMAN, J. Smrt pražského německého divadla. Divadelní noviny [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.divadelni-noviny.cz/smrt-prazskeho-nemeckeho-divadla>.
[87] PATZAKOVÁ-JANDOVÁ, s. 572.
[88] Tamtéž.
[89] KLÁŠTERKOVÁ, s. 64.

v Československu tvořili Němci, bylo 90% programu v českém jazyce.[90] Tyto důvody přispěly k tomu, že spokojenost sudetských Němců s německým vysíláním byla velmi nízká. Za úspěch bylo považováno rozšíření programu na 30 minut denně roku 1929 a k dalšímu rozšíření došlo až v roce 1934. Německý rozhlas byl pojímán jako pouhá rubrika v rámci celkového vysílání Radiojournalu. Od poloviny 30. let se problematickým stalo i personální složení Uranie. Byla odmítána mnohými sudetskými Němci kvůli „židovskému" charakteru. Kromě toho na ni útočila SdP, která chtěla získat vedení německého rozhlasu.[91]

V roce 1934 byl upraven vztah mezi Radiojournalem a Uranií a došlo k těsnějšímu organizačnímu podřízení rozhlasového oddělení Uranie Radiojournalu. Podle nové smlouvy určoval Radiojournal hlasatele a tajemníka rozhlasového vysílání, které platil jako externí pracovníky. Radiojournal hradil i programové náklady a schvaloval délku relací. Urania zřídila kolegium pro přípravu programů, jehož členy schvaloval Radiojournal. Pro celkovou koncepci německého vysílání však tento krok neznamenal zásadní změnu, alespoň ne takovou, aby němečtí posluchači začali být s nabídkou vysílání spokojeni.[92]

Sudetští Němci tuto situaci řešili od konce 20. let tak, že hledali náhradu v poslechu říšských stanic. Často proto vysílání Radiojournalu neposlouchali vůbec, protože německé stanice jim umožňovaly celodenní poslech zajímavějšího programu.[93] Vytvářeli si tak návyk poslouchat lipskou, mnichovskou, vratislavskou a vídeňskou stanici. Tyto stanice pro ně byly dostatečným řešením a problematika německého vysílání ze strany Uranie pro ně již byla bezpředmětná. Už tehdy se našli jedinci, kteří na tento fenomén upozorňovali, ale ke skutečné změně došlo až roku 1938. To již ale bylo pozdě, protože už od roku 1933, kdy převzalo nacistické ministerstvo propagandy rozhlas společně se sítí silných pohraničních vysílačů, ovlivňovalo říšské vysílání sudetské pohraničí.[94]

2.2.3 Rozhlasové vysílání v nacistickém Německu

Péče o Němce žijící za hranicemi patřila pro Německo k samozřejmostem. Emocionalita tohoto vztahu se ještě zvýšila po roce 1919, po vytvoření nových hranic,

[90] KLÁŠTERKOVÁ, s. 117.
[91] Tamtéž, s. 65 .
[92] Tamtéž, s. 65 – 66.
[93] Tamtéž, s. 65.
[94] Tamtéž, s. 117.

kdy bylo mnoho Němců odtrženo od německého národa. Snahy tzv. *Volktumspflege* vedly k udržování pocitu sounáležitosti mezi těmito dvěma skupinami a snažily se umožnit zahraničním menšinám účast na dění v Německu. K udržení stabilního kontaktu s německými menšinami pomohl právě rozhlas, jenž umožňoval stálý a rychlý kontakt.[95]

Organizace rozhlasového vysílání v Evropě se vyvinula tak, že těchto možností mohly využít především vlády. Během 30. let se v mnoha evropských státech dostaly k moci totalitní režimy, které neměly zábrany použít rozhlas ke svým politickým cílům.[96] Nacisté brzy objevili schopnost rozhlasu ovlivňovat masy lidí a učinili z něj centrální nástroj propagandy, které věnovali zvláštní pozornost, zejména té do zahraničí. Když v roce 1933 v Německu převzali moc, rozhlas pro ně byl snadnou kořistí.[97] Rozhodující změna rozhlasové struktury proběhla hned krátce po převzetí moci v souvislosti se jmenováním Josefa Goebbelse ministrem propagandy. Goebbels převzal veškerý politický, personální i programový dohled nad rozhlasem, který byl doposud v rukou říšského ministra vnitra, a zároveň i zbylé kompetence říšského ministerstva pošt. Rozhlasové oddělení ministerstva propagandy získalo na významu, byla z něj učiněna řídící centrála německého rozhlasu. Na základě toho a dále kvůli dalekosáhlému zbavení moci jednotlivých zemí sjednocovacím zákonem z března 1933 tak měl Goebbels neomezené dispoziční právo nad rozhlasem v nacistické říši.[98]

Od června 1933 mělo Německo rovněž akciové podíly na tzv. *Reichsrundfunkgesellschaft* [99]. Rozhlasové stanice v jednotlivých spolkových zemích, jejichž právní převzetí RRG probíhalo do konce roku 1934, pak získaly status poboček RRG. Od dubna 1934 byly označovány jako *říšské vysílače* a ztratily status samostatnosti.[100]

Význam říšského rozhlasu dokládá fakt, že mu Goebbels udělil označení *Velkoněmecký rozhlas*, které platilo od 1. ledna 1939 (až do 8. května 1945). Počátek války v roce 1939 pak vedl k silným státním zásahům do programové struktury

---

[95] KLÁŠTERKOVÁ, s. 116.
[96] Tamtéž.
[97] ARNOLD, K. *Organizing a new medium: the emergence of radio broadcasting in Europe*. Nepublikovaná stať.
[98] ALTENDORFER, O. *Das Mediensystem der Bundesrepublik Deutschland*. 1. díl. Wiesbaden: Westdeutscher Verlag, 2001. ISBN 978-3-322-83342-6. S. 21.
[99] Říšská rozhlasová společnost, dále uváděna zkratkou RRG.
[100] ALTENDORFER, s. 21.

rozhlasu. Byl zakázán poslech tzv. nepřátelských vysílačů (*Feindsender*).[101] Dne 1. září 1939 vydala Ministerská rada pro obranu Říše (s předsedou Hermannem Göringem) nařízení pro mimořádná opatření, na jehož základě hrozila káznice za poslech zahraničních vysílačů. Šíření zpráv zahraničních vysílačů bylo trestáno až smrtí.[102]

Od června 1940 vysílal Velkoněmecký rozhlas pouze jednotný program. Goebbelsovo *Nařízení k rekonstrukci rozhlasového programu* z února 1942 zavádělo pro osoby zodpovědné za program povinnost posilovat zábavné a oddechové vysílání, aby byla zvýšena odolnost obyvatelstva.[103] Nacisté snížili počet vzdělávacích programů a programů týkajících se vysoké kultury. Rozhlasové stanice nabízely většinou směs populární zábavy a politické propagandy.[104] Politickou vůli nacionálních socialistů v rozhlasu začal prosazovat od června roku 1942 Hans Fritzsche[105] jako vedoucí rozhlasového oddělení ministerstva propagandy a pověřenec pro politickou podobu Velkoněmeckého rozhlasu (jednalo se o klíčovou pozici pro řízení sjednoceného říšského rozhlasu vůbec).[106]

Ještě důležitější propagandistickou úlohu získal rozhlas Hitlerovým výnosem o totálním válečném nasazení v červenci 1944, z něhož vyplývala i Goebbelsova aktivita. Goebbels zastavil činnost divadel, kabaretů, hereckých a hudebních škol, orchestrů a konzervatoří, a učinil z rozhlasu hlavní zbraň nacistické kulturní politiky.[107]

2.2.4 Převzetí moci nacisty na německém území v roce 1933 a jeho dopady na rozhlasové vysílání pro československé občany německé národnosti

První fáze německého vysílání v Československu skončila v roce 1933, kdy moc v Německu převzali nacisté, pro něž rozhlas představoval důležitý prvek propagandy. Zásady platné pro německé rozhlasové vysílání se projevily i v jeho pořadech do zahraničí. Nacistické Německo začalo již během prvního roku s cíleným vysíláním do oblasti Sudet. Říšské vysílače věnovaly stále více vysílacích hodin německé menšině, která říšskému vysílání se zájmem naslouchala, protože říšský rozhlas hovořil o její

[101] ALTENDORFER, s. 22.
[102] Tamtéž, s. 22.
[103] Tamtéž.
[104] ARNOLD.
[105] Hans Fritzsche byl známý německý rozhlasový komentátor a jedním z nejprominentnějších hlasatelů nacistického rozhlasu. Po Hitlerovi, Goebbelsovi a Göringovi to byl pravděpodobně nejznámější hlas Třetí říše.
[106] ALTENDORFER, s. 22.
[107] Tamtéž.

nouzi a sliboval jí lepší podmínky.[108] Nacisté hned od roku 1933 vysílali populární programy a zároveň nevysílali přílišné množství vzdělávacích pořadů ani programů týkajících se náročné vysoké kultury. Nejednalo se přitom o evidentně propagandistické vysílání, ale o nabídku různorodého programu, která měla zajistit pocit sounáležitosti. Goebbelsova strategie slavila úspěch.[109]

V Československu se v návaznosti na tuto situaci začalo diskutovat o reakci na Goebbelsovu propagandu[110] a na pořad dne se tak stále silněji dostávala otázka rozhlasové propagandy. V případě Československa šlo především o nutnost bránit se propagandistickým útokům ze strany nacistického Německa. Demokratické státy však oproti totalitním státům propagandu nevyužívaly, většinou jen reagovaly na způsoby, jakými proti nim totalitní režimy používaly rozhlas.

„Od poloviny 30. let sílila varování, že liknavost v této věci může mít vážné následky, koneckonců tisk upozorňoval už od konce 20. let na skutečnost, že Německo staví podél svých hranic silné stanice, jejichž vysílací okruh zasahuje i české pohraničí. Tématem se stávala nedostatečná schopnost reakce ze strany československého rozhlasu a dále nutnost provádět také pozitivní propagaci státu a jeho idejí.“[111]

Reakce československého státu byla pomalá a nedostatečná. Důvodem bylo, že adekvátní reakcí na propagandu je protipropaganda, a zároveň skutečnost, že si československý stát dlouho neuvědomoval účinky nacistické zahraniční propagandy a její působení dlouho podceňoval.[112] Československý rozhlas druhé poloviny 30. let měl převážně defenzivní charakter. Zatímco se československý rozhlas se snažil hájit demokracii a dával slovo demokratickým umělcům, říšskoněmecká rozhlasová propaganda se stala mocnou zbraní při uskutečnění Hitlerových plánů.[113]

Ministerstvo zahraničních věcí doporučovalo, aby bylo německé vysílání převedeno zcela do rukou Radiojournalu. Jeho předseda Šourek (viz obrazová příloha č. 28) to však odmítal z finančních důvodů, které v německém vysílání představovaly neustálý problém. Tento důvod však nebyl opodstatněný vzhledem k tomu, že u ředitele

---

[108] ČÁBELOVÁ, L. *Radiojournal: rozhlasové vysílání v Čechách a na Moravě v letech 1923 – 1939*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0624-0. S. 57.
[109] KRUPIČKA, s. 12.
[110] Tamtéž, s. 15.
[111] ČÁBELOVÁ, s. 57.
[112] KLÁŠTERKOVÁ, s. 116.
[113] KOVÁŘÍK, 1982a, s. 129.

Uranie Oskara Benjamina Frankla byly zjištěny finanční machinace a byla mu vyčítána i personální politika, kdy znepřístupňoval rozhlas řadě osob. Šourkovi tak bylo vyčítáno, že se tímto rozhodnutím Radiojournal vzdal odpovědnosti za německé vysílání.[114]

Zpravodajství ČTK bylo kritizováno jako nedostatečné. Ministerstvo zahraničních věcí doporučilo zřídit v Radiojournalu samostatné oddělení pro rozhlasové zpravodajství a politickou propagaci, které by sice informace čerpalo od ČTK, ale jinak by podléhalo ministerstvu zahraničních věcí.[115] Ministerstvo zahraničních věcí se dále v prosinci 1934 vyjádřilo, že by rozhlas měl být využíván k propagandě státu, a za nejúčinnější řešení této otázky považovalo zřízení německé rozhlasové stanice, která by se mohla věnovat vysílání pro německé obyvatelstvo.[116] Snahy se však všeobecně soustředily spíše na propagandu do zahraničí a v roce 1934 bylo rozhodnuto o stavbě krátkovlnného vysílače v Poděbradech, jehož pravidelný provoz byl zahájen 31. srpna 1936 a vysílal do Německa, Itálie, Sovětského svazu a Maďarska.[117]

Způsob přípravy německého vysílání lze zhodnotit jako nezodpovědný. Důležitý obor státní propagace a národní výchovy byl svěřen do rukou soukromoprávní instituce, a to bez většího zájmu Československa využít možností rozhlasu v oblasti vlastní propagace. Prioritou československého státu nebylo získat sympatie sudetských Němců nebo je zainteresovat na československé státní ideji. Československé politické reprezentaci stačilo pouze splnit závazky, které vůči menšinám byly (tj. menšina nebyla utlačována ani omezována), ale zvláštní péče jí věnována nebyla.[118] *„Československý rozhlas neporozuměl ještě po této stránce svému poslání a svým povinnostem k důležitým státním zájmům (...), vyhýbal se zcela úkolům záměrné politicky řízené státní propagace.“*[119] Tato situace nastávala navíc v době, kdy říšskoněmecký rozhlas o sudetské Němce doslova pečoval a oni jeho pozornosti využívali.[120]

---

[114] KLÁŠTERKOVÁ, s. 66.
[115] ČÁBELOVÁ, s. 57.
[116] CAHOVÁ, D. *Svět mluví – časopis posluchačů rozhlasu, milovníků gramofonové desky a přátel dobrého filmu*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí práce Barbara Köpplová. S. 28.
[117] KRUPIČKA, s. 16.
[118] KLÁŠTERKOVÁ, s. 117.
[119] ČÁBELOVÁ, s. 57.
[120] KLÁŠTERKOVÁ, s. 67.

2.2.5 Rozhlasové vysílání pro německou menšinu v Československu do roku 1937

V průběhu let 1934 a 1935 se množství pořadů československého vysílání pro německou menšinu dále zvyšovalo, zejména v oblasti zpravodajství.[121] Německý program vysílaly (vedle programu českého) v dané době obě pražské stanice (tj. Praha I a Praha II – Strašnice), Brno a Moravská Ostrava. Např. v roce 1934 byl německý program na každém z vysílačů Praha I a Praha II rozšířen na 40 min denně.[122] Tato vysílání zahrnovala rozhlasové hry domácích německých autorů a rovněž hudbu jak československých, tak německých autorů.[123]

V německém vysílání se dále objevovali čeští autoři, např. K. Čapek, Šrámek a Mácha. V roce 1936 se objevila řada nových pořadů, zejména rozšířené kulturní zprávy (vysílány nyní třikrát týdně), přednášky pro ženy (vysílány stejně často), a dále pořad s názvem *Funkwochenschau* (Rozhlasový týdeník), což byl týdenní přehled veřejného života československého státu, podávaný zábavnou formou. Dalším zábavným pořadem byl např. *Den v kasárnách* vysílaný 4. května 1936 (viz obrazová příloha č. 14). Rovněž byly vysílány pořady *Aus dem kulturellen Leben der Sudetendeutschen* (Z kulturního života sudetoněmeckého) a *Aus dem tschechoslowakischen Kulturleben* (Z československého kulturního života). Dalšími pravidelnými pořady byly *Neue Bücher* (Nové knihy), *Sportwochenschau* (Týden ve sportu) nebo *Pedagogický rozhlas*. Jednalo se o reportáže jak přímé, tak stylizované ze studií.[124] V hudebním programu se rozšířil okruh uváděných umělců a domácích skladatelů. V roce 1936 bylo oběma pražskými stanicemi odvysíláno celkem 33 hudebních pořadů z děl domácích autorů německé národnosti.[125]

Vzhledem k rostoucímu napětí v Evropě se i v německém vysílání od roku 1936 zdůrazňovala demokracie a československá státnost.[126] Od roku 1936 byla např. podle rozhlasové ročenky za rok 1937 ve vysílání znatelná *„myšlenka státnosti a demokracie, péče o domácí německou kulturu a umění, seznamování německých občanů státu*

---

[121] *Ročenka československého rozhlasu 1937*, s. 71.
[122] KRUPIČKA, s. 12.
[123] *Ročenka československého rozhlasu 1937*, s. 71.
[124] Tamtéž, s. 72.
[125] Hudbu pro vysílání vytvářel zejména rozhlasový orchestr a orchestr pražského německého divadla. Dále se podílel orchestr FOK a orchestr Německé akademie pro hudbu a výtvarné umění, a také pěvecké sbory a sólisté (srov. *Ročenka československého rozhlasu 1937*, s. 72).
[126] KRUPIČKA, s. 12.

československého s československou kulturou a uměním“[127]. V tomto roce vystupovali ve vysílání německého rozhlasu různí politici a ministři české i německé národnosti.[128]

Prostřednictvím brněnského německého rozhlasu bylo v roce 1936 vysíláno celkem 836 relací (v roce 1935 jich bylo 776). Jednalo se zejména o přednášky (celkem 323 relací), 130 pořadů zemědělského rozhlasu, 122 hudebních pořadů, 99 pořadů dělnického rozhlasu, 99 pořadů zpravodajství a další. [129]

V roce 1937 byla znovu všeobecně prodloužena vysílací doba německých pořadů na německy vysílajících stanicích. Na Praze I se vysílalo dopoledne 15 minut, odpoledne 45 minut. Na Praze II bylo německému vysílání k dispozici 45 minut v dopoledním programu.[130] Tato doba byla vyplněna pondělními pořady s průmyslovou tematikou, v úterý se vysílal již zmíněný pořad *Aus dem tschechoslowakischen Kulturleben*, ve středu a v pátek hudební pořady, ve čtvrtek rozhlasové scénky a v pátek zábavné pořady. Během tohoto roku byl rovněž vysílán cyklus pořadů *Europäischer Geist* (Duch Evropy), který směřoval k demokratické výchově. [131] Během Vánoc roku 1937 promluvil v německém vysílání osobně prezident Edvard Beneš.[132]

Činoherní pořady na německy vysílajících stanicích se v tomto období věnovaly zejména dramatické tvorbě domácích autorů, a vysílány tak byly divadelní hry tehdy známých autorů jako byli Hauptmann, Blau, Mühlberger, Kreische. V pořadech byla zastoupena německá literatura, kterou četli domácí němečtí autoři. Vysíláno bylo rovněž několik světových a několik českých děl (např. od Vrchlického). Vysílána byla domácí německá hudba.[133] V přednáškovém pořadu německého vysílání přinesl rok 1937 nové cykly, např. *Sudetendeutsche Forscherschicksale* (Osudy sudetoněmeckých badatelů). Z dalších pořadů lze zmínit *Funkwochenschau* (Rozhlasový týdeník), který vysílal nejdůležitější události z celé republiky, doplněné hudebním programem. Vysílal i *dělnický* (za spolupráce spolku *Freier Radiobund*) a *zemědělský rozhlas* (za spolupráce německého Ústředního svazu zemědělského a lesnického) [134], v přednáškách se vystřídali účinkující ze všech vrstev německých občanů.[135]

---

[127] *Ročenka československého rozhlasu 1937*, s. 71.
[128] Tamtéž.
[129] Tamtéž, s. 72.
[130] KRUPIČKA, s. 12.
[131] *Ročenka československého rozhlasu 1938*, s. 81.
[132] KRUPIČKA, s. 12.
[133] *Ročenka československého rozhlasu 1938*, s. 82.
[134] *Ročenka československého rozhlasu 1937*, s. 72.
[135] *Ročenka československého rozhlasu 1938*, s. 81 – 82.

2.2.6 Debaty o stavbě nového vysílače pro německou menšinu

Pro občany německé národnosti v pohraničí nebylo vysílání Radiojournalu dostačující. Problematická byla rovněž skutečnost, že se vysílání pro německou menšinu nemohlo uplatňovat v hlavní vysílací době (tj. mezi 19. a 20. hodinou) a muselo být umístěno nejblíže této době (mezi 18. a 19. hodinou). Připravovalo tak české posluchače o předvečerní program.[136] Přestože německý program Radiojournalu vysílal v době, kdy posluchači již u přijímačů byli, nesetkalo se s úspěchem, protože české zprávy měly pro Němce jen malý význam.[137] Toto vysílání bylo třeba rozšířit, aby alespoň v hlavních poslechových časech bylo vysílání v německém jazyce, a aby program poskytoval dostatečný prostor k vytvoření smysluplné struktury programu. To však bylo možné až prostřednictvím nové stanice určené pro toto vysílání, protože čeští posluchači se bránili dalšímu rozšiřování německého programu, které probíhalo na jejich úkor.[138] Zatímco německý tisk a němečtí zástupci kritizovali německý program jako nedostačující, čeští nacionalisté vyžadovali zkrácení jeho vysílací doby.[139] V téže době se objevily názory, že většina velkých měst v zahraničí má možnost výběru alespoň mezi dvěma rozhlasovými programy. *„Ovšem posluchač českého rozhlasu si nepředstavuje dvojí program tak, že jedna stanice vysílá česky a druhá německy. Dvojí program znamená, že buď mají ve městě vysílati obě stanice v době hlavního poslechu, to jest od půl dvanácté do půl druhé, a od 18 do 22 hodin různé programy, nebo každý československý posluchač musí míti možnost poslechu alespoň dvou československých stanic.“*[140]

Objevovaly se i názory, že situace je taková, že Němcům nelze zazlívat, že poslouchají říšské vysílačky, když je vysílání v Československu tak slabé.[141] Situaci charakterizoval uvedený výrok z dobového tisku: *„To, co vysílá náš rozhlas, je někdy skutečnou ostudou. Dělník, který celý den se dře a doma chce si u amplionu odpočinout, slyší jen samou těžkou hudbu, která únavu jen zvyšuje. Zábavnou hudbu – a bylo by ji dnes velmi potřebí – vyřadili. (...) Když chce někdo poslouchat veselý program, musí zapnout cizinu.“*[142]

---

[136] *Rozhlasová ročenka za období od 1. ledna 1938 do 15. března 1939*, s. 21.
[137] *Prager Tageblatt*, podle *Svět mluví*, 1937, č. 3, s. 11.
[138] KLÁŠTERKOVÁ, s. 83.
[139] KRUPIČKA, s. 12.
[140] *Svět mluví*, 1937, č. 1, s. 6.
[141] *České slovo*, podle *Svět mluví*, 1937, č. 10, s. 7.
[142] *Národní listy*, podle *Svět mluví*, 1937, č. 4-5, s. 5.

V lednu 1938 se v periodiku *Svět mluví* objevila anketa dotazující se na spokojenost sudetských Němců s pražským německým vysíláním. Jednou z otázek bylo, který vysílač poslouchají nejraději. Na tento dotaz odpovědělo přes 91% respondentů, že upřednostňují německé vysílače (a to Zhořelec nebo Vratislav). Pouhá 3,5% účastníků ankety poslouchala raději pražské německé vysílání (a zbytek uvedl jako nejoblíbenější vysílání vídeňské nebo další). Jak vyplývá z výsledků předchozí otázky, na dotaz, zda jsou s pražským německým rozhlasem spokojeni, odpověděla většina (93,5%), že nejsou.[143]

Skutečnost, že německé menšině v Československu nebyla věnována zvláštní pozornost, se projevila nejvíce právě na rozhlasovém vysílání. Německé vysílání bylo zavedeno až po dvou letech žádání o něj, a to ve zcela nedostatečné formě. Političtí představitelé v Praze nevěnovali německému programu dostatek pozornosti, a pokud ano, nedokázali se dostatečně vcítit do problematiky (vyčítali např. německé redakci, že používá ve vysílání německé místní názvy místo oficiálních českých – např. Reichenberg místo Liberec – a s tím samozřejmě nesouhlasili němečtí státní příslušníci).[144]

Důvodem, proč obyvatelé Sudet potřebovali vlastní stanici, byl i fakt, že Němci už vzhledem ke svému počtu a podílu na placení poplatků mají právo na lepší zaopatření rozhlasem. Dále se jednalo o nízkou kvalitu slyšitelnosti v pohraničí. Nejzřetelnějším argumentem však byla nutnost čelit říšskoněmecké propagandě.[145]

Československé ministerstvo pošt a telegrafů na začátku léta roku 1936 rozhodlo, že bude v Čechách postaven nový silný rozhlasový vysílač[146], který, podle ministerstva, měl svým fungováním přispět k splnění požadavků, které kladli na rozhlas zejména němečtí občané žijící v československém státě.[147] K rozhodnutí o stavbě tohoto nového vysílače tak přispěla německá expanze ve 30. letech 20. století a celková situace v tehdejší Evropě. Německé menšině žijící v českém pohraničí tak měla být projevena

---

[143] *Svět mluví*, 1938, č. 1-2, s. 7.
[144] KARLIČEK, P. *Der Melniker Sender in Presse, Satire und Karikaturen seiner Zeit*. In*:* BECHER, P. a A. KNECHTEL. *Hörfunk und Hörfunkpolitik in der Tschechoslowakei und im Protektorat Böhmen und Mähren*. Berlín: Frank & Timme. ISBN 978-3-7329-0277-4. S. 59.
[145] KLÁŠTERKOVÁ, s. 83
[146] *Ročenka československého rozhlasu 1937*, s. 17.
[147] *Rozhlasový vysílač Mělník: Nedožitých 65* [dokumentární film]. Scénář a režie JELÍNEK, J. Česko, 2010.

vstřícnost i výstavbou vysílací stanice, která měla vysílat v německém jazyce[148] a měla být protiváhou k vysílání z nacistického Německa do československého pohraničí.[149]

Úkolem nové mělnické rozhlasové stanice bylo poskytovat program, který by reagoval na Goebbelsovu propagandu zaměřenou proti Československu. Měla vysílat pro Němce atraktivní program z německého i českého kulturního světa.[150] Svým vysíláním měla plnit jistý státní úkol a účel. *„Ten spočívá v potřebě, vytvořiti novým německým rozhlasem pro demokratické německé občanstvo naší republiky pramen demokratické kultury. (...) Náleží k její (republiky) suverenitě, zabezpečit svým německým občanům svobodné uplatnění německé demokratické kultury. (...) Může tedy být mělnická vysílačka instrumentem zdravé národnostní demokracie našeho státu.“*[151] Funkcí nové vysílačky mělo být šířit myšlenky prezidenta Beneše a pracovat na posílení *„demokraticko-humanistické myšlenky mezi německým obyvatelstvem“*[152]. Situace totiž byla poznamenána i čerstvým vítězstvím SdP v parlamentních volbách. Němečtí posluchači poslouchali německé relace z ciziny, protože neměli jinou možnost, a to mělo i dopad na volební výsledky. Proto bylo důležité čelit říšskému rozhlasu.

Za jeden z předpokladů úspěšnosti nového vysílače bylo považováno zcela nové personální složení redakce, které by nebylo závislé na Uranii. Bylo nutné najít takové osoby německé národnosti, které by měly vhodnou odbornou kvalifikaci, rozhlasové schopnosti (technické nebo přednesové), pracovníky pročeskoslovensky orientované a demokraticky smýšlející. Mělo se zároveň jednat o osoby, které by přijala většina sudetoněmeckého obyvatelstva i jeho politické vedení. O dosazení vhodných pracovníků se vedla intenzivní jednání a právě neshody v této otázce byly jednou z hlavních příčin toho, že bylo zahájení vysílání opožděno.[153]

Pro úspěch stanice byl rozhodující její program. Většina německých posluchačů byla *„zhýčkána pestrostí pořadů německých vysílačů“*[154] a bylo zřejmé, že se nespokojí s obdobou dosavadního vysílání, i kdyby měla lepší slyšitelnost a bylo vysíláno celý den. Podle dobového tisku měla nová stanice vysílat zejména pravidelné zprávy o evropském životě a rozhovory s významnými státníky, spisovateli, učenci, a dále měl vysílat přehledy zahraničního tisku. Měla informovat o republice a její kultuře, o jejích

---

[148] PURŠ, F. Před 75 lety byl postaven v Mělníku – Chloumku vysílač. In: *Mělnicko*. Mělník, 2012, č. 8.
[149] KRUPIČKA, s. 12.
[150] PURŠ, F. Před 75 lety byl postaven v Mělníku – Chloumku vysílač. In: *Mělnicko*. Mělník, 2012, č. 8.
[151] *Nová svoboda*, podle *Svět mluví*, 1937, č. 15-16, s. 8.
[152] *Svět mluví*, 1937, č. 17-18, s. 7.
[153] KLÁŠTERKOVÁ, s. 84.
[154] *Reichenberger Zeitung*, podle *Svět mluví*, 1938, č. 1-2, s. 7.

vnitřních poměrech a o demokratických zásadách.[155] Vysílač tedy neměl být apolitický (tak by byl neaktuální a v podstatě nepoutavý), nýbrž měl být schopný konkurovat říšskoněmeckému programu.[156] Dokládá to tvrzení uvedené v periodiku *Svět mluví*: *„Nová německá vysílačka bude zřízena a financována penězi celého demokratického Československa. Proto musí býti i v této vysílací stanici uplatňován především vliv československé demokracie. Nesmí to být vysílačka bezbarvá. Ta by byla docela zbytečná. Není třeba, aby prováděla útočnou a násilnou propagandu, ale poslouží dobře našemu státu, naší demokracii i našim demokratickým Němcům, kteří se nestali obětmi fantomu německého totalismu, bude-li její činnost naplněna pravdou a duchem naší demokracie a demokratickou kulturou.“*[157]

Objevovaly se i pozitivní názory na stavbu nového vysílače. Řada lidí si byla vědoma názorů, že tento vysílač bude bojkotován, přesto ale věřila v jeho úspěch. *„Pravdivé zprávy najdou vždy posluchače a tolik lidí lapá po spolehlivých informacích jako po vzduchu, že očekávám spíše příjemné překvapení.“*[158]

Celkově však debaty o zřízení vysílací stanice pro Němce (a samozřejmě i samotná její následná stavba) přišly příliš pozdě.[159] Vážná debata o zřízení vlastní vysílací stanice pro Němce v Československu vyvstala až po volbách do Národního shromáždění v květnu 1935. V těchto volbách získala většinu hlasů Henleinova strana SdP, mimo jiné díky rafinované propagandě a podpoře ze strany Německa. Československé úřady si teprve postupně uvědomovaly, že je třeba nasadit propagandu, aby získaly přízeň československých Němců. Z toho důvodu bylo komplikované posílit pocit sounáležitosti mezi obyvatelstvem pohraničních oblastí se zbytkem státu.[160] Již v roce 1936 se objevovaly názory, že je na stavbu nového vysílače již pozdě, a že nový vysílač rozhlasové zvyky sudetských Němců nezmění vzhledem k tomu, že již byli zvyklí poslouchat říšskoněmecké stanice.[161]

---

[155] *Přítomnost* podle *Svět mluví*, 1938, č. 5, s. 5.
[156] KLÁŠTERKOVÁ, s. 85.
[157] *Groš*, podle *Svět mluví*, 1938, č. 1-2, s. 7.
[158] *Svět mluví*, 1938, č. 1-2, s. 1.
[159] KARLIČEK, s. 67.
[160] Tamtéž, s. 59 – 60.
[161] KLÁŠTERKOVÁ, s. 84.

2.2.7 Založení mělnického vysílače

Při rozhodování o budoucí stavbě vysílače se bral ohled zejména na skutečnost, že němečtí občané československého státu sídlili převážně v pohraničních oblastech, nejvíce v severní oblasti Čech. Představy československého státu byly takové, že nový vysílač měl pracovat o silném výkonu až 100 kW a měl pokrýt co největší území, a to zejména severní a střední Čechy. Rovněž Praha jako hlavní město státu byla místem vysoké koncentrace Němců, a proto se musely zohledňovat i potřeby jeho obyvatel. Bylo nutné zvolit oblast, která přicházela v úvahu pro umístění nové vysílací stanice, aby bylo v severní polovině Čech a v Praze docíleno její dobré slyšitelnosti. Aby bylo blíže určeno vhodné místo pro výstavbu této vysílací stanice, byla při zkušebním vysílání provedena měření zemské vodivosti v kraji, který byl zvolen k jejímu umístění, aby tak pro ni bylo nalezeno nejvhodnější možné umístění.[162] Podmínkám vyhovoval mělnický okres, hledalo se tedy místo vhodné polohou, geologickými a hydrografickými poměry. Na těchto místech byla rovněž provedena zkušební vysílání provázená příslušnými měřeními, která se zaměřovala na příjem rozhlasových vln v českém pohraničí, kde žila cílová skupina vysílání.[163] Po zvážení veškerých okolností bylo nejvhodnějším místem pro rozhlasový vysílač určena lokace v blízkosti obce Chloumek[164], které leží několik kilometrů severně od Mělníka.[165]

Příslušný pozemek byl z velké části odkoupen městem Mělník a koncem roku 1936 se začalo s jeho adaptací, se stavbou a zlepšováním příjezdových cest. V téže době se rozhodlo o dodání technického zařízení pro nový vysílač, a to britskou firmou s radiotechnikou s názvem *Standard Electric Corporation*.[166] Současně se již pracovalo na projektu vysílací budovy.[167]

Stavba vysílače v Chloumku začala v druhé polovině ledna roku 1937. Stavba budov pro technická zařízení budoucího vysílače byla zadána mělnické firmě s názvem *Širc a Zeman*[168] inženýrů Josefa Širce a Bedřicha Zemana, *„kteří byli ochotni provést*

---

[162] *Ročenka československého rozhlasu 1937*, s. 17
[163] PURŠ, F. Před 75 lety byl postaven v Mělníku – Chloumku vysílač. In: *Mělnicko*. Mělník, 2012, č. 8.
[164] Chloumek patřil v minulosti k panství královského věnného města Mělníka a připomíná se již v listině z roku 1373 (srov. PURŠ, s. 233).
[165] TUČNÝ, A. Dem Melniker Sender zum Geleit! In: *Europastunde: Deutscher Rundfunk der Tschechoslowakei*. Liberec, 1938, č. 8.
[166] PURŠ, F. Před 75 lety byl postaven v Mělníku – Chloumku vysílač. In: *Mělnicko*. Mělník, 2012, č. 8.
[167] TUČNÝ, A. Dem Melniker Sender zum Geleit! In: *Europastunde: Deutscher Rundfunk der Tschechoslowakei*. Liberec, 1938, č. 8.
[168] PURŠ, F. *Náš Mělník: listování jeho historií*. Mělník: Město Mělník, 2013. ISBN:978-80-260-9116-5. S. 241.

stavbu za 2 miliony československých korun"[169]. Na jaře 1937 se začalo se stavbou budovy a ta trvala do poloviny léta 1937. V té době byl zřízen přívod vody a hned nato začala stavba anténního stožáru, která byla rovněž dokončena ke konci léta 1937.[170] V květnu roku 1937 byla zahájena montáž elektrických rozvodů kotelny a vodního a chladicího zařízení, kterou prováděly domácí firmy.

Později bylo umístěno přípojné vedení proudu vysokého napětí a byl prodloužen dálkový kabel, který vedl z Prahy přes Mělník do Lovosic, a to smyčkou odbočující u Mělníka k rozhlasové vysílací stanici. Telefonní dálkový kabel, který obsahoval speciální rozhlasové vedení, byl opatřen novou pupinací[171]. Tímto kabelem byl vysílač Praha-Mělník připojen ke studiím v pražském rozhlasovém domě na Fochově třídě.[172]

Stavební práce probíhaly podle plánu, takže v červenci roku 1937 byla budova dokončena a v druhé polovině roku 1937 byla zahájena montáž vnitřního technického vysílacího zařízení.[173] V téže době se dokončovaly poslední stavebně technické práce na budově. Montáž stanice probíhala pod vedením inženýra z dodavatelské firmy a dále za dohledu inženýrů československého ministerstva pošt a telegrafů. Během října roku 1937 se prováděly zkoušky na vodním a chladicím zařízení. V listopadu 1937 proběhly první zkoušky některých částí vysílače.[174]

Na začátku prosince roku 1937, tedy za necelý jeden rok, byl vybudován celý komplex včetně instalace vysílacího zařízení.[175] Rok 1937 tak uzavřel další vývojové období rozhlasového vysílání pro československé občany německé národnosti, protože byla dokončena stavba mělnického vysílače a v lednu roku 1938 byly zahájeny přípravy na zkušební vysílání.[176] První zkušební vysílání z improvizovaného studia v budově chloumeckého vysílače proběhlo 8. února 1938 (viz obrazová příloha č. 26) a od tohoto dne se vysílalo každodenně.[177] Během několika týdnů již vysílač pracoval na plný výkon.[178] Vysílání se testovalo na hudbě z gramofonových desek vysílané do anténního

---

[169] PURŠ, F. Před 75 lety byl postaven v Mělníku – Chloumku vysílač. In: *Mělnicko*. Mělník, 2012, č. 8.
[170] *Ročenka československého rozhlasu 1938*, s. 8.
[171] Pupinace je proces zvětšení indukčnosti kabelového vedení zavedením cívek s feromagnetickým jádrem. Pojem je nazvaný podle chorvatského vynálezce M. Pupina.
[172] *Ročenka československého rozhlasu 1937*, s. 24
[173] TUČNÝ, A. Dem Melniker Sender zum Geleit! In: *Europastunde: Deutscher Rundfunk der Tschechoslowakei*. Liberec, 1938, č. 8.
[174] *Rozhlasový vysílač Mělník: Nedožitých 65* [dokumentární film]. Scénář a režie JELÍNEK, J. Česko, 2010.
[175] Tamtéž.
[176] *Ročenka československého rozhlasu 1938*, s. 8.
[177] ANDĚL, J. Mělnická stanice pokusně vysílá. In: *Mělnické listy: týdeník národní demokracie*. Mělník, 1938, roč. 20, č. 10.
[178] *Ročenka československého rozhlasu 1938*, s. 8.

stožáru.[179] Na podzim téhož roku vysílač navštívil prezident republiky Edvard Beneš (viz obrazová příloha č. 15), který jeho provoz oficiálně zahájil.[180]

Budova chloumeckého vysílače (viz obrazová příloha č. 16), v níž byla technická zařízení, byla umístěna v lese (viz obrazová příloha č. 17) a byla obehnána ostnatým drátem, *„aby bylo zabráněno přístupu osobám nepovolaným“*[181]. *„Ale právě to, co je skryto za ostnatým drátem, dráždí zvědavost mnohých a nám nezbývá, než tuto zvědavost aspoň částečně ukojit. V lese jsou dvě budovy: menší, krytá zelenou břidlicí, není dosud zcela dohotovena a bude sloužit za obydlí přednostovi stanice a jeho zástupci. Druhá budova, ozdobená jednoduchou 16 m vysokou věží, je opatřena plochou střechou pokrytou travou a mechem, takže se ztrácí i zkušenému oku zvědavého letce. V podzemí této budovy je umístěna strojovna a kotelna, v přízemí se pak nalézá malé studio, kanceláře a všechny ty nejmodernější stroje, jejichž cena jde do milionů Kč.“*[182]

Nový vysílač uveden do provozu v rekordním čase dvaceti měsíců ode dne, kdy bylo rozhodnuto o jeho zřízení.[183] Nová rozhlasová stanice v Mělníku – Chloumku byla pojmenována jako rozhlasový vysílač dr. Edvarda Beneše podle prezidenta, který ji oficiálně otevřel[184] a hlásila se pod názvem Praha II – Mělník. Vysílač pracoval na kmitočtu 1137 kHz[185] a výkonem 100kW se řadil mezi nejsilnější vysílače ve své době. Zároveň se jednalo o nejmodernější československou rozhlasovou stanici.[186] Znělku stanice tvořily první tóny Sukova pochodu *V nový život* (*Již vzhůru dítky otčiny, již vzhůru na svou stráž*).[187]

Jednalo se o středovlnný vysílač, kterému byla přidělena vlna 269,5 m, která až do 5. března 1938 sloužila moravskoostravskému vysílači. Tomu byla přidělena vlna dosavadního strašnického vysílače (249,2 m). V téže době bylo dále docíleno i opuštění

---

[179] *Rozhlasový vysílač Mělník: Nedožitých 65* [dokumentární film]. Scénář a režie JELÍNEK, J. Česko, 2010.
[180] PURŠ, F. Před 75 lety byl postaven v Mělníku – Chloumku vysílač. In: *Mělnicko*. Mělník, 2012, č. 8.
[181] ANDĚL, J. Mělnická stanice pokusně vysílá. In: *Mělnické listy: týdeník národní demokracie*. Mělník, 1938, roč. 20, č. 10.
[182] Tamtéž.
[183] TUČNÝ, A. Dem Melniker Sender zum Geleit! In: *Europastunde: Deutscher Rundfunk der Tschechoslowakei*. Liberec, 1938, č. 8.
[184] Tamtéž.
[185] PURŠ, s. 241.
[186] *Rozhlasový vysílač Mělník: Nedožitých 65* [dokumentární film]. Scénář a režie JELÍNEK, J. Česko, 2010.
[187] PURŠ, F. Před 75 lety byl postaven v Mělníku – Chloumku vysílač. In: *Mělnicko*. Mělník, 2012, č. 8.

vlny 269,5 m francouzskou stanicí Radio-Normandie, která na této vlně doposud silně rušila československý rozhlas.[188]

Mělnický vysílač znamenal celkový pokrok – nejen technický (nahradil strašnický vysílač, jehož výkon byl pouze 5 kW, a jehož provoz byl ukončen 7. března 1938), ale i v možnostech pro německé obyvatelstvo. Nevysílal na úkor českého programu. Sloužil k vysílání pořadů pro československé občany německé národnosti, vysílal jen v německém jazyce. Čeští posluchači tak získali na vysílači Praha I důležitý předvečerní program.[189] Jak uvádí článek z března 1938, chloumecký vysílač měl *„výborný příjem v celých Čechách“*[190].

Tento vysílač bylo ihned po zahájení provozu možné slyšet ve dne na území celé severní poloviny Čech a večer a v noci ve větší části Evropy.[191] Rovněž se uvádí jeho kvalitní slyšitelnost v zeměpisném pásmu od Děčína po Českomoravskou vysočinu.[192]

„Výborný a čistý byl příjem v Č. Budějovicích, krásně se náš vysílač poslouchá v západních Čechách a na našem severu si libují, že Mělník je silnější než Lipsko. Podobně i z Prahy se dovídáme, že tam zas Mělník zastínil stanici liblickou. Zprávy jsou vesměs příznivé.“

2.2.8 Německé rozhlasové vysílání v Československu v roce 1938

V roce 1938 lze tedy činnost německého rozhlasového vysílání v bývalém Československu rozdělit do tří období, a to od 1. ledna do 1. května, od 1. května do 18. října a od 18. října do 15. března 1939[193]. V prvním uvedeném období se vysílalo německy v podobném rozsahu jako v předchozích letech, a to vysílači Praha I, tehdejší stanicí Praha II – Strašnice, Brno, Moravská Ostrava a Bratislava. Vysílací stanice Praha II – Strašnice byla počátkem března zastavena a název Praha II převzal nový

---

[188] *Ročenka československého rozhlasu 1938*, s. 8.
[189] *Rozhlasová ročenka za období od 1. ledna 1938 do 15. března 1939*, s. 22.
[190] ANDĚL, J. Mělnická stanice pokusně vysílá. In: *Mělnické listy: týdeník národní demokracie*. Mělník, 1938, roč. 20, č. 10.
[191] TUČNÝ, A. Dem Melniker Sender zum Geleit! In: *Europastunde: Deutscher Rundfunk der Tschechoslowakei*. Liberec, 1938, č. 8.
[192] *Rozhlasový vysílač Mělník: Nedožitých 65* [dokumentární film]. Scénář a režie JELÍNEK, J. Česko, 2010.
[193] Třetí období německého rozhlasového vysílání zahrnuje období od 18. října 1938 do 15. března 1939. O tomto období pojednává kapitola Druhá republika.

vysílač v Mělníku, na němž v dané době již probíhalo technické zkušební vysílání.[194] Provoz mělnického vysílače byl zahájen 1. května 1938.[195] Od uvedeného data vysílal 18 hodin denně.[196]

V druhém období, tedy právě od 1. května do 18. října 1938, vysílala mělnická stanice další zkušební vysílání, ale již v rozsahu pravidelného celodenního programu v německém jazyce.[197] Mělnický vysílač byl tedy hned na jaře roku 1938 dán zcela k dispozici německému vysílání.[198] Od té doby tak měli němečtí posluchači v bývalém Československu i v celé Evropě k dispozici nový německý vysílač s celodenním pořadem, který měl na svou dobu výjimečné technické vybavení, díky němuž si za krátkou dobu získal oblibu, jak uvádí rozhlasová ročenka z roku 1939.[199] Zároveň ale zůstalo zachováno v plném rozsahu německé vysílání na ostatních československých rozhlasových stanicích (tj. Brno, Moravská Ostrava a Bratislava).[200] Výjimkou byl vysílač Praha I, jehož denní německé vysílání převzal Mělník a který v dané době začal vysílat program pouze česky (viz příloha č. 1).[201] Od června 1938 byla Praha II označována jako německý vysílač a nabídka německého programu se zřetelně zvětšila.[202] Situaci vystihuje úryvek z rozhlasové ročenky z přelomu let 1938 a 1939:

„Od ledna do dubna v roce 1938 se konaly přípravy pro nastávající celodenní vysílání nového německého vysílače. Přesto však nebylo německé vysílání zanedbáváno. Množství rozhlasových her a pásem se vyskytuje v této době a získávají se zkušenosti pro příští vývoj. V programu jsou zastoupeni zejména tito autoři: Ernst Kreische, Adrian Köster, Hans Regina von Nack, Josef Toman (...) aj., v rozhlasových pásmech vzpomenuto 50. výročí Nového německého divadla v Praze, 30. výročí úmrtí Wilhelma Busche, památky Adalberta Stiftera, 60. narozenin chebského spisovatele Josefa Hofmanna z Karlových Varů, 150. výročí narozenin Eichendorffa a jiných významných událostí.“[203]

---

[194] *Rozhlasová ročenka za období od 1. ledna 1938 do 15. března 1939*, s. 146.
[195] KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií v datech: rozhlas, televize, mediální právo*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0632-1. S. 40.
[196] KRUPIČKA, s. 12.
[197] *Rozhlasová ročenka za období od 1. ledna 1938 do 15. března 1939*, s. 146.
[198] KOVÁŘÍK, 1982a, s. 130.
[199] *Rozhlasová ročenka za období od 1. ledna 1938 do 15. března 1939*, s. 146.
[200] *Ročenka československého rozhlasu 1938*, s. 76.
[201] KOVÁŘÍK, 1982a, s. 130.
[202] KRUPIČKA, s. 13.
[203] *Rozhlasová ročenka za období od 1. ledna 1938 do 15. března 1939*, s. 147.

Následující přehled ukazuje množství vysílaných pořadů v německém a československém jazyce na jednotlivých rozhlasových stanicích v květnu 1938.[204]

Vysílací stanice	Německý jazyk v %	Český jazyk v %	Ostatní jazyky v %
Praha II	99,1	0,9	0,0
Praha I	0,8	98,2	1,0
Brno	13,0	86,7	0,3
Moravská Ostrava	10,0	89,0	1,0
Bratislava[205]	6,2	76,3	17,5

Příloha č. 1: Množství vysílaných pořadů v německém a československém jazyce (tabulka).[206]

Brněnské rozhlasové vysílání v květnu 1938 mělo druhý největší podíl německého vysílání z celkového programu. Oproti roku 1937, kdy byl celkový počet vysílaných pořadů brněnského rozhlasového vysílání 776, stoupl v roce 1938 jejich počet na 976. Vzrostl zejména počet hudebních pořadů a počet rozhlasových pásem. Často se vysílaly vědecké přednášky. V literárních pořadech se objevovali zejména moravští autoři a vysílaly se pořady pro mládež. Z dramat se vysílala např. Schillerova a Andersenova díla a byla provedena téměř výhradně herci spojených německých divadel v Brně. Nedělní a sváteční pořady německého vysílání z Brna byly rozšířeny na jednu hodinu, což umožňovalo zařadit i větší programové celky. V roce 1938 bylo vysíláno celkem 21 vlastních brněnských pořadů zároveň pro Prahu a Moravskou Ostravu.[207] Podíl německého vysílání u vysílače Moravská Ostrava byl v té době podobný jako v Brně.[208]

2.2.9 Technické parametry mělnického vysílače

Běžná pracovní vlna nového mělnického vysílače činila 269,5 m, ale nastavení bylo zároveň zařízeno tak, že umožňovalo rychlé přeladění na frekvenci 470 m, což byla vlna liblické stanice. Mělnický vysílač tak představoval určitou rezervu pro celostátní liblický vysílač, protože v případě potřeby dokázal během 10 minut vysílat na jeho

[204] *Ročenka československého rozhlasu 1938*, s. 134.
[205] Na zbylých slovenských stanicích (Banská Bystrica, Košice) se v německém jazyce nevysílalo vůbec.
[206] *Ročenka československého rozhlasu 1938,* s. 134.
[207] *Rozhlasová ročenka za období od 1. ledna 1938 do 15. března 1939*, s. 150.
[208] *Ročenka československého rozhlasu 1938*, s. 134.

vlně.[209] Pro obě vlnové délky měl tento vysílač vždy jeden oscilátor, který zabezpečoval předepsanou frekvenční stabilitu.[210]

Mělnický vysílač byl vybaven i dalšími nejnovějšími vymoženostmi rozhlasové techniky. Stanice obsahovala krystalový oscilátor, jehož vysokofrekvenční oscilace se zesilovaly v pěti za sebou následujících vysokofrekvenčních zesilovacích stupních. Relativně slabá vysokofrekvenční energie vyrobená oscilátorem tímto způsobem stoupala až na výkon 100 kW. Lampy posledních dvou stupňů byly chlazeny destilovanou vodou (celkem 25 tisíc litrů), která neustále cirkulovala. Slabé modulační proudy, které přicházely kabelem z pražského studia, byly v chloumecké stanici zesilovány v šesti stupních. Mělnický vysílač pracoval s modulačním způsobem tzv. třídy B.[211]Modulace nastávala teprve na posledním vysokofrekvenčním stupni, z něhož je napájena anténa.[212] K tomu sloužil mohutný speciální transformátor o váze přes 2700 kilogramů. Nízké a vysoké frekvence byly zesilovány až do posledního stupně (viz obrazová příloha č. 18 a 19). Zvláště zajímavé bylo uspořádání předposledního a posledního stupně (jak u vysokofrekvenčního, tak u nízkofrekvenčního stupně) do dvou zvláštních dílů navzájem se oddělujících řad článků. Řešení, které je běžné ve vysokonapěťových obvodech u silnoproudé elektrotechniky, u nás bylo v tomto případě použito v rozhlasovém vysílání. Jeho výhodami byla poměrně velká spolehlivost v provozu a skutečnost, že se některé části vysílače mohly opravovat i během jeho provozu, což bylo u běžného vybavení vysílačů nemyslitelné.[213]

Elektrická energie o napětí 23 000 voltů byla do stanice přiváděna ze dvou elektráren, aby byla zaručena její dodávka. Všechny důležité součásti vysílacího objektu byly jištěny pomocí stoprocentních rezerv, aby byl zajištěn nepřetržitý provoz. Ve stanici nebyly žádné rotační stroje (kromě čerpadel na destilovanou chladicí vodu na anody elektronek, které měly vysokou teplotu, a kromě ventilátoru a vytápěcího stroje

---

[209] ANDĚL, J. Mělnická stanice pokusně vysílá. In: *Mělnické listy: týdeník národní demokracie*. Mělník, 1938, roč. 20, č. 10.
[210] TUČNÝ, A. Dem Melniker Sender zum Geleit! In: *Europastunde: Deutscher Rundfunk der Tschechoslowakei*. Liberec, 1938, č. 8.
[211] *Ročenka československého rozhlasu 1938*, s. 8.
[212] ANDĚL, J. Mělnická stanice pokusně vysílá. In: *Mělnické listy: týdeník národní demokracie*. Mělník, 1938, roč. 20, č. 10.
[213] TUČNÝ, A. Dem Melniker Sender zum Geleit! In: *Europastunde: Deutscher Rundfunk der Tschechoslowakei*. Liberec, 1938, č. 8.

na 1800 ampérů).[214] Řízení stanice a její spouštění se provádělo z jednoho místa, tlačítky umístěnými na manipulačním stole v budově v Chloumku.[215]

Pozoruhodný byl anténní systém nové vysílací stanice. Anténu tvořil samotný ukotvený anténní stožár, který měl typickou příhradovou konstrukci s kapacitním nástavcem tvaru nízkého kužele.[216] Jednalo se o štíhlý antifadingový (tj. protiúnikový) anténní stožár vysoký přibližně 125 metrů (viz obrazová příloha č. 20).[217] Anténní stožár svým spodním koncem umístěn ve velkém porcelánovém izolátoru, jenž byl zatížen váhou zhruba 100 tun, čímž byla zajištěna jeho stabilita. Jednalo se o dvojitý kloubový izolátor značky *LAP* ve tvaru komolého kužele. Stabilitu stožáru zajišťovaly ocelové kotvy (přerušené porcelánovými izolátory) zapuštěné do betonových bloků. Později byly nahrazeny umělohmotnými lany (zn. *Parafil*).[218] Výkyv anténní věže, která byla u země široká jen několik centimetrů, byl zcela nepatrný (v úhlu pouhých 6 minut).[219]

Anténa byla zhotovena v plzeňských Škodových závodech podle dokumentace americké firmy Blaw-Knox (viz obrazová příloha č. 21).[220] Anténní stožár, vážící 45 tun, byl po převozu z Plzně montéry vyzvednut do výšky 45 metrů a zbylá konstrukce byla postavena na místě.[221] Na vrcholku byl stožár opatřen kapacitní sítí, díky čemuž se ušetřilo na jeho výšce a zároveň bylo dosaženo dobré distribuce vysokofrekvenčního napětí podél stožáru. Distribuce proudu byla důležitá, protože výhodně ovlivňovala kolísavý účinek antény, a tím omezovala vyzařování do prostoru. Vysokofrekvenční energie byla od vysílače k anténě přenášena pomocí dvouvodičového nadzemního vedení.[222]

„Dosavadní pokusné vysílání potvrdilo, že modulace na posledním stupni skutečně zaručuje velkou věrnost reprodukce, která nemohla být dosažena vysílači starší

---

[214] TUČNÝ, A. Dem Melniker Sender zum Geleit! In: *Europastunde: Deutscher Rundfunk der Tschechoslowakei*. Liberec, 1938, č. 8.
[215] ANDĚL, J. Mělnická stanice pokusně vysílá. In: *Mělnické listy: týdeník národní demokracie*. Mělník, 1938, roč. 20, č. 10.
[216] PURŠ, s. 241.
[217] *Ročenka československého rozhlasu 1938*, s. 8.
[218] PURŠ, s. 241.
[219] ANDĚL, J. Mělnická stanice pokusně vysílá. In: *Mělnické listy: týdeník národní demokracie*. Mělník, 1938, roč. 20, č. 10.
[220] *Rozhlasový vysílač Mělník: Nedožitých 65* [dokumentární film]. Scénář a režie JELÍNEK, J. Česko, 2010.
[221] Tamtéž.
[222] TUČNÝ, A. Dem Melniker Sender zum Geleit! In: *Europastunde: Deutscher Rundfunk der Tschechoslowakei*. Liberec, 1938, č. 8.

konstrukce. Výsledky měření kvality vůbec jsou překvapující a předstihují předpoklady. Mohou býti tedy všichni ti dělníci ducha i rukou, kteří se o zdárné dohotovení nejmodernějšího čs. vysílače na Mělníce zasloužili, právem hrdi na svou práci."[223]

2.2.10 Nová vysílací stanice – vize československých představitelů

Mělnický vysílač byl postaven, aby československá vláda *„projevila vstřícnost vůči německé menšině v českém pohraničí"*[224]. Program této stanice měl nabízet zajímavé pořady z německého i českého kulturního světa a čelit Goebbelsově protičeskoslovenské propagandě. Představa o úloze mělnického vysílače v roce 1938 byla taková, že tento vysílač bude přenášet převážně německé programy pražských rozhlasových studií, kromě toho i programy jiných československých dosavadních rozhlasových studií, a dále přenosy z jiných významnějších míst v republice a čas od času i ze zahraničí.[225]

V únoru roku 1938 vyšel v časopisu *Europastunde* rozsáhlý článek o rozhlasovém vysílači v Mělníku, který zcela vystihoval dobový názor československého státu týkající se rozhlasového vysílání pro německou menšinu. Tehdejší ministr pošt a telegrafů Alois Tučný (viz obrazová příloha č. 27) se v něm zamýšlel nad rozhlasovým vysíláním pro německou menšinu. Tvrdil, že samotné vysílání mělnické stanice mělo být živým důkazem toho, jak výjimečný politický, kulturní a výchovný význam má vysílání z této stanice, na které nikdy nemůže být pozdě a které nikdy nemůže ztratit svou hodnotu pro ty, kterým bude sloužit.

Podle Tučného názoru v tomto článku získal rozhlas úkol přiblížit sobě navzájem český a německý národ. Měl jim umožnit podílet se rovným dílem na vzdělávání, umění, výchově a dobré zábavě (nehledě na rasové, národnostní, náboženské a společenské rozdíly).[226]

Tučný si byl vědom, že vysílání pro německé obyvatelstvo nemělo v českých zemích v dané době dostatečné pokrytí a nebylo adekvátní k tomu, kolik obyvatel německé národnosti zde žilo. Nebylo proto podle něj divu, že inklinovali k říšskému

---

[223] ANDĚL, J. Mělnická stanice pokusně vysílá. In: *Mělnické listy: týdeník národní demokracie*. Mělník, 1938, roč. 20, č. 10.
[224] PURŠ, s. 241.
[225] TUČNÝ, A. Dem Melniker Sender zum Geleit! In: *Europastunde: Deutscher Rundfunk der Tschechoslowakei*. Liberec, 1938, č. 8.
[226] TUČNÝ, A. Dem Melniker Sender zum Geleit! In: *Europastunde: Deutscher Rundfunk der Tschechoslowakei*. Liberec, 1938, č. 8.

vysílání, které pro ně bylo atraktivnější a vysílalo ve větší míře. Potřeby německé menšiny byly vládou ignorovány. Tučný byl názoru, že stavbou vlastního vysílače s dosahem pro německé obyvatelstvo jako protiváhy k vysílání z Německa do československého pohraničí, česko-německé vztahy se mohly ještě zlepšit. Mělnická vysílací stanice svou významnou rolí měla odstranit nejpalčivější nedostatek československého rozhlasového programu.[227]

Článek upozorňoval, že v československém státě byla rozlehlá území, která ležela za hranicí dobré slyšitelnosti československých vysílačů, a to i přes skutečnost, že zde v dané době už 13 let fungoval rozhlas. Naopak v sousedních státech se rozhlas vyvíjel rychle, což se projevovalo zejména zhušťováním sítě rozhlasových vysílačů a zvyšováním výkonu vysílačů, které jsou schopny díky dobré slyšitelnosti pojmout co možná nejširší území sousedních států, čímž byl markantně zdůrazněn politický a propagandistický význam rozhlasu.[228]

Zástupci československého státu byli názoru, že vztah k německé menšině je možné ještě obrátit. Sudetští Němci, kterým měla být tato vysílací stanice určena, však v dané době již upřednostňovali velkoněmecký rozhlas, který jim byl programově bližší než německé vysílání z Československa, které nebylo atraktivní a bylo pro ně nedostačující. Tučný rovněž zastával názor, že stav bylo možné ještě změnit, až začnou sudetští Němci mělnický rozhlas masově poslouchat. Jeho mínění je z hlediska dějinného vývoje v dané době již naivní a odráží pozdní reakci československého státu na situaci týkající se německé menšiny.[229]

Technická stránka mělnického vysílače měla přispět k naplnění jeho důležitého ideového poslání. Československá republika tímto vysílačem měla podle Tučného jen splatit německé menšině dluh, který vůči ní měla v oblasti rozhlasu. Mělnický vysílač měl obstarávat rozhlasové vysílání výlučně pro německé obyvatelstvo československého státu. I když měl mít tento vysílač i německou povahu, zůstávalo v platnosti základní pravidlo, že se v Mělníku bude používat české slovo, když to bude vyžadovat zájem státu nebo veřejně kulturní zájem, protože tyto zájmy musely být s vysíláním v dokonalém souladu.[230]

---

[227] TUČNÝ, A. Dem Melniker Sender zum Geleit! In: *Europastunde: Deutscher Rundfunk der Tschechoslowakei*. Liberec, 1938, č. 8.
[228] Tamtéž.
[229] Tamtéž.
[230] Tamtéž.

Československé ministerstvo pošt a telegrafů dle článku v *EuropaStunde* považovalo za svou povinnost postarat se o technickou výstavbu československého rozhlasu. Aby byla síť rozhlasových vysílačů účelná a zcela plnila svou úlohu, bylo podle Tučného nutné, aby její stavba byla promyšlená a aby probíhala podle jednotného systému, který zohledňoval vše, co má vliv na vysílání s výhledem do blízké i vzdálenější budoucnosti. Rozhlas musel svým vysíláním sloužit celé oblasti československého státu tak, aby bylo pokud možno každé místo ve státě zahrnuto do oblasti dobré slyšitelnosti alespoň jednoho vnitrostátního vysílače, aby se respektovaly vždy podle území požadavky jazykové a kulturní a aby bylo odpovídajícím způsobem umožněno rozšíření československého rozhlasu i za hranice československého státu a aby tedy v určených úlohách rozhlasu nenastaly žádné nedostatky ani mezery.[231]

Brzy došlo k rozporu mezi propagátory tohoto umění a požadavky posluchačů, kteří žádali omezení komorní hudby a požadovali více prostoru pro lehkou zábavu. *„(...) ti, kdo program vytvářeli, nebyli prozatím ochotni uznat, že by rozhlas měl také bavit.“*[232] Posluchači nechtěli být vzděláváni a vychováváni, chtěli hudbu dle svého vkusu – chtěli atraktivnější a lidovější program. Objevil se názor, že *„ten, kdo bude mít v ruce rozhlas a dokáže dát posluchačům takový program, po jakém volají, bude mít možnost přímého a svrchovaně účinného působení na masy“*[233]. Rozhlas se tak snažil o zlidovění, které se projevilo např. v pořadech *Dělnický rozhlas* nebo *Zemědělský rozhlas*. Uvedený pořad *Dělnický rozhlas* se objevil už v květnu 1925. Jednalo se o připomínku 1. máje v nepolitickém programu. Tento pořad byl nejdříve odmítnut, později ale uspěl. Vysílání *Zemědělského rozhlasu* bylo zahájeno v lednu 1926. *Zemědělský rozhlas* byl zvláštním vysíláním pro zemědělce, jehož autorem byl Adolf Ernest. Cílem tohoto pořadu bylo kromě zdokonalení zemědělské výroby i zvýšení společenské úrovně selského lidu. Vysílal dvakrát denně (v 11:00 – 11:15 a v 19:15 – 19:45), v neděli v 8:30 – 9:30, tj. 5,5 hodin týdně v časech určených tak, aby venkované byli doma u rozhlasových přijímačů a mohli poslouchat vysílání. Později počet vysílacích hodin rostl. Jednalo se zejména o aktuality pro zemědělce.[234]

Nová rozhlasová stanice se setkala s pozitivní odezvou. Jednalo se o výjimečnou vysílací stanici, která patřila k nejlepším v celé Evropě:

---

[231] TUČNÝ, A. Dem Melniker Sender zum Geleit! In: *Europastunde: Deutscher Rundfunk der Tschechoslowakei*. Liberec, 1938, č. 8.
[232] KOVÁŘÍK, 1982a, s. 32.
[233] Tamtéž 1982a, s. 36.
[234] KOVÁŘÍK, 1982a, s. 36 a 39.

„Praha-II byla slyšitelná bez poruch a modulací v nejvyšších údolích alpských hor, odkud vděční posluchači psali, že konečně mají dobrý poslech. Ve střední, severní, západní a jižní Evropě byla Praha-II výborně slyšitelná. Dopisy docházely také z norských států, z Balkánu, z různých míst na pobřežích Středozemního moře a konečně také ze střední Asie (...).“[235]

Rovněž první ohlasy týkající se kvality zpravodajství byly kladné. Informační servis vysílače byl pohotovější a podrobnější než zpravodajství Prahy, s nímž panovala všeobecná nespokojenost.[236] Nicméně vzhledem k tomu, že se s vysíláním mělnické stanice začalo oficiálně až v květnu 1938, už tato otázka nehrála zásadní roli. Bylo příliš málo času, aby se změnil zvyk většiny sudetských Němců poslouchat říšskoněmecké stanice, nebo aby vysílání nového vysílače stihlo změnit jejich názory, které vznikly dlouholetým poslechem.[237] Stavba vysílače trvala přibližně dvacet měsíců, což československé úřady považovaly za rekordní čas. To se ovšem stalo na úkor celkového zpoždění, s nímž se vůbec začalo debatovat o zlepšení vysílací situace pro československé Němce. Československé úřady po postavení mělnického vysílače viděly pouze úspěšnou stavbu, výborný doslech do dalších zemí a skutečnost, že se jedná o nejmodernější vysílač v tehdejším Československu s nevídanými parametry.[238]

2.2.11 Nová vysílací stanice – realita z pohledu sudetoněmeckých posluchačů

Pro Československo bylo rozhodující rozhlasovým vysíláním oslovit početnou německou menšinu. V důsledku technických a programových omezení a zároveň rostoucího vlivu hnutí německých nacionalistů ve 30. letech preferovala německá populace v Československu rozhlasové programy vysílané z nacistického Německa. Československý rozhlas se sice pokusil zlepšit vysílání v německém jazyce posílit stavbou nového vysílače, avšak tyto snahy přišly příliš pozdě. Nový vysílač v Mělníku sice vysílal celodenní program v německém jazyce, ale jeho dopad na postoje německé menšiny byl již minimální.[239] Ve skutečnosti se tato stanice připravovala k zahájení

[235] *Rozhlasová ročenka za období od 1. ledna 1938 do 15. března 1939*, s. 147.
[236] Telegraf, podle Svět mluví, 1938, č. 8-9, s. 5.
[237] KLÁŠTERKOVÁ, s. 85.
[238] KARLIČEK, s. 67
[239] ARNOLD.

pravidelného rozhlasového vysílání až v době, kdy už velká část sudetských Němců poslouchala říšský rozhlas.[240]

Podle dobového názoru bylo cílem, aby rozhlas převzal výchovnou roli a *„seznámil i zapadlý venkov s dobrou hudbou, učinil mu přístupnou operu i koncertní síň“*[241]. Cílem československých rozhlasových pracovníků v období první republiky byla kromě rozšiřování informací rovněž změna ve výchově k chápání uměleckých hodnot: *„Šlo jim o umění, a to o umění značně vysoké, náročné. Uměním se však rozumí především a někdy výhradně vážná hudba. Ta je rozvíjena v rozhlase od samého počátku nejsoustavněji a nejdůsledněji.“*[242]

Jak vyplývá z první části této práce, německému vysílání byla věnována pozornost i před tím, než byl postaven rozhlasový vysílač určený speciálně k vysílání pro německou menšinu. Programové vedení kladlo důraz na tři body, a to *„propagaci myšlenky státnosti a demokracie, péči o domácí německou kulturu a popularizaci české a slovenské kultury mezi německými spoluobčany“*[243]. Většinou byly vysílány přednášky a rozhovory, které upozorňovaly na možnost klidného soužití v rámci republiky. Tyto pořady byly vytvářeny společně s německou lidovýchovnou organizací Urania, které byla v této práci věnována samostatná kapitola. Již z povahy a postojů této instituce vyplývalo, že programy, které vytvářela, nebyly pro sudetské Němce poutavé. Pořady pojednávaly např. o úlohách mladé německé generace v Československu a o společných kulturních tradicích. Vystupovali v nich i představitelé německých politických stran a vysílána byla i tzv. *Svědectví klasiků*, která uváděla výroky známých osobností z různých dob o demokracii.[244] Toto vysílání se ovšem nesetkalo s velkým úspěchem – bylo sledováno pouze malou částí demokraticky smýšlející německé inteligence v Praze a Brně. Vysílání československého rozhlasu pro občany německé národnosti neplnilo dostatečně svou funkci ve smyslu ovlivňování veřejného mínění. Nabízelo pořady o výchově a vzdělávání. Měl většinou podobu mluveného slova a převážně vážné hudby.

Jeho program nebyl pro posluchače atraktivní a velká část sudetských Němců již upřednostňovala říšské vysílání, které pro ně bylo poutavější. Reakce československého

---

[240] TUČNÝ, A. Dem Melniker Sender zum Geleit! In: *Europastunde: Deutscher Rundfunk der Tschechoslowakei*. Liberec, 1938, č. 8.
[241] Radiojournal, roč. III, 1925, č. 1.
[242] KOVÁŘÍK, 1982a, s. 31.
[243] Tamtéž, s. 129.
[244] Tamtéž, s. 129 – 130.

státu na problematiku vysílání pro německou menšinu nepřišla včas a skutečná protipropaganda se v německých pořadech československého rozhlasu neobjevovala.[245] Ačkoli se tedy pravidelné německé vysílání na našem území objevilo poměrně brzy (v roce 1925), nebylo dostačující ve srovnání s říšským vysíláním.

Nacismus v Německu slavil vítězství. Projevy Adolfa Hitlera a nacistická ideologie prostoupily říšský rozhlas a jeho prostřednictvím působily i na německy mluvící obyvatele Československa. Říšský rozhlas vyhovoval požadavkům masového publika, protože nabízel díky Goebbelsově propagandě vysílání pro zábavu. Goebbels si uvědomoval, že je třeba nabízet populární hudbu a zábavu. Důležitým prvkem byl německý jazyk, který byl německé menšině podstatně bližší i v porozumění.[246] V průběhu třicátých let 20. století se posluchači v pohraničí stále více přikláněli k říšskému vysílání. Oblast pohraničí již byla zcela ovlivněna henleinovskou propagandou a zprávami šířenými z Německa.[247] V květnu 1938 popsala situaci v časopise *Přítomnost* novinářka Milena Jesenská:

„V naší době umožňuje rozhlas každému, aby měl doma ve své kuchyni koncert, zábavu, sportovní zprávy – a ovšem zpravodajství. Po pět let stačilo otočit knoflíkem a lidem v pohraničí řinula se přímo do bytu nacistická ideologie z německých stanic – je samozřejmé, že natočili stanici, které rozuměli! (...) a jako protiváhu jsme dali půl hodiny německého rozhlasu, většinou nezáživného a nestravitelného. Nuže, teď jsou už dokonale vychovaní, umluvení, ukřičení, papouškují věty o národním prostoru a všechny ty věci, které si můžete přečíst denně v „Zeitu“. A dnes – konečně dostali německou vysílačku.“[248]

Výsledky průzkumů ve 30. letech ukazují, že posluchači preferovali populární hudbu, zábavné večerní pořady, rozhlasová dramata a zprávy. Naopak vzdělávací programy a klasická hudba nepatřily k oblíbeným.[249] Sudetští Němci upřednostňovali *„(...) bohaté a skutečně německé vysílání, které by odpovídalo mentalitě většiny sudetských*

---

[245] KOVÁŘÍK, 1982a, s. 130.
[246] VOTAVOVÁ, J. *Stručný nástin historie Českého rozhlasu: příspěvek k 70. výročí*. Praha: Český rozhlas, 1993. S. 37.
[247] KOVÁŘÍK, 1982a, s. 130.
[248] JESENSKÁ, M. Anšlus nebude I. In: *Přítomnost*. Praha, 1938, roč. 15, č. 21. Dostupné online [cit. 2016-07-05]: <http://www.pritomnost.cz/archiv/cz/1938/1938_25_5.pdf >.
[249] ARNOLD.

Němců.“[250] Ohrazovali se proti *„jednostrannému zpravodajství, (...) špatné němčině v německém vysílání“*[251].

Mělnický vysílač sice získal příznivce, avšak nebyl jich dostatek. Nepodařilo se mu přesvědčit československé Němce o ideji jednotného státu, jelikož k jeho postavení došlo příliš pozdě.[252] Většina československých Němců, kteří vlastnili rozhlasové přijímače, neposlouchala český vysílač v Praze, ale říšskoněmecké vysílání. Do pohraničí, kde tato skupina obyvatel žila, mělo totiž rovněž dosah vysílání říšskoněmeckých stanic, jako Vratislav, Lipsko, Drážďany nebo Berlín, a kromě toho i vysílání vídeňského rozhlasu.[253]

Německé vysílání Radiojournalu, které bylo produkováno v Praze, se nevěnovalo situaci v sudetoněmecké oblasti, kde byla skutečná nouze. Program tvořili pražští němečtí intelektuálové, většinou židovského původu. Toto vysílání a ani následné vytvoření mělnické stanice nebylo konkurenceschopné propracovanému rozhlasovému, propagandisticky zaměřenému, nacistickému vysílání. Vysílací politika nacistů v protektorátu hrála roli v jejich vlastních strategických cílech napříč celou Evropou a německé obyvatelstvo v českých zemích k němu inklinovalo, protože vysílání v českých zemích jim nedostačovalo. Německá menšina toužila po vlastním vysílání, které jí bylo poskytnuto až s postavením mělnického vysílače, k čemuž ale došlo příliš pozdě, jelikož v roce 1937 německá menšina upřednostňovala atraktivnější velkoněmecké rozhlasové vysílání. V protektorátním vysílání se tak objevovaly modely vysílané ve velkoněmeckém rozhlase, který se soustředil na vysílání do zahraničí, a proto tato diplomová práce zmiňuje rovněž vysílání ve velkoněmeckém rozhlase.

Např. v rozhlasové ročence z roku 1937 se uvádí, že si Československý rozhlas uvědomuje povinnost sloužit všem obyvatelům státu. *„Je proto zcela pochopitelné a v souhlasu s československými kulturními tradicemi, že vysílá i pro národnostní menšiny pořady v jejich jazyce.“*[254] Postoj československého rozhlasu nebyl flexibilní. To bylo zřejmé rovněž z toho, že ještě na podzim 1938 nebylo rozhodnuto, zda má rozhlas na Goebbelsovu propagandu vůbec reagovat protipropagandou.[255]

---

[250] *Svět mluví*, 1938, č. 1-2, s. 7.
[251] Tamtéž.
[252] KARLIČEK, s. 75.
[253] Tamtéž, s. 60.
[254] *Ročenka československého rozhlasu 1937*, s. 71.
[255] KRUPIČKA, s. 14.

Forma rozhlasového vysílání pro československé Němce byla nepřiměřená, a to se nezlepšilo ani po postavení nové vysílací stanice, která byla zřízena speciálně pro ně.[256]

2.2.12 Analýza programu vysílání mělnického vysílače v roce 1938

Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, vlastní zkušební vysílání mělnického vysílače bylo zahájeno v listopadu 1937. Pro analýzu zkušebního vysílání byl v této práci zvolen první týden v květnu 1938, protože se již jednalo o období, kdy bylo vysílání z Mělníka oficiálně zahájeno a vysílání bylo ustálené.

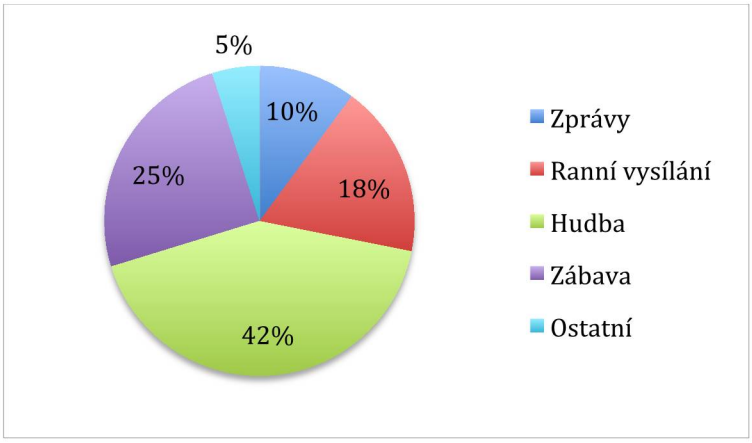

Příloha č. 2: Rozložení programu v roce 1938 (graf).[257]

Uvedené schéma popisuje rozložení programu v konkrétním vysílacím týdnu od 1. do 7. května 1938.[258] Analýza zjistila, že největší poměr ve zkušebním vysílání v dané době tvořila hudba (42%), čtvrtinu zábava[259]. Dále mělo velký podíl ranní vysílání[260], které většinou začínalo v 6 hodin 15 minut a trvalo do 8 hodin, ale objevilo se i čtyřhodinové ranní vysílání. Zprávy tvořily 10% vysílacího času (do zpráv jsou zahrnuty rovněž sportovní pořady a hlášení o stavu vod[261]) a zbytek byl tvořen

[256] KARLIČEK, s. 60.
[257] Vlastní analýza autorky podle *Náš rozhlas,* 1938.
[258] *EuropaStunde. Deutscher Rundfunk der Tschechoslowakei*. Liberec, 1938, č. 18.
[259] Pořady klasifikované jako zábava zahrnují ostatní zábavné pořady kromě hudby, která je klasifikována zvlášť.
[260] Ačkoli ranní vysílání zahrnovalo i zprávy a hudební pořady, je pro potřebu této analýzy uvedeno jako zvláštní celek vzhledem k tomu, že nelze analyzovat konkrétní vysílací dobu jednotlivých jeho složek.
[261] Hlášení o stavu vod probíhalo každodenně kromě neděle.

z vysílání pro děti, vysílání pro ženy, výuky německého jazyka, a vysílání pro zemědělce a pro dělníky (celkem v denním průměru 5%).[262]

Z programu lze vyčíst, že se vysílání soustředilo na specifické skupiny lidí, a to na mládež, ženy, dělníky, zemědělce a částečně také na obchodníky nebo podnikatele.

Ve všech oblastech rozhlasové činnosti nastala od zahájení vysílání důkladná a vzhledem ke zvláštní povaze nového vysílače zpočátku i náročná práce. *„Hudební oddělení provedlo nejen četné přenosy z Nového německého divadla v Praze (opery i operety), ale i přenosy z Londýna, z Turína, z Lucernu (ze slavnostních her), z Trenčianských Teplic (z festivalu komorní hudby) a ze Smetanovy síně Obecního domu v Praze (koncerty). Byly vysílány též operety a koncerty z vysílací síně (Beethoven, Bruckner, Brahms, Wagner, Schumann, dále např. od J. Heidena Das Ochsenmenuett, od Leo Falla operety Der fidele Bauer a Die geschiedene Frau a skladby jiných komponistů). Též mnoho hudebních pásem bylo vysíláno (např. Beim Amtshauptmann von Freiwaldau, Karl Ditters von Dittersdorf (...), Alte böhmische Musikfeste atd.“*[263]

V sobotu večer se pravidelně vysílal pořad *Bunte Szene und ein Bisschen Musik*. Byla vysílána taneční hudba ze zábavních podniků ve světových lázních a ze severočeských měst. Rovněž hudební sbory z těchto měst často účinkovaly v německém vysílání. Na programu byl také často zpěv a koncerty z gramofonových desek. Prostor při celodenním vysílání mělo i literární vysílání. Vysílal se např. Goethův *Faust*, Gogolův *Der Spieler* a Shakespearovo dílo *Der Widerspenstigen Zähmung*. Rozsáhlá byla rovněž rozhlasová pásma, propagační hry pro povzbuzení cestovního ruchu, aktuality, pořady o jednotlivých krajích, literární pořady a vzpomínkové relace. V německých pořadech mělnického vysílače byla 20. června 1938 vysílána reportáž z ruzyňského letiště.[264]

Vysílač Praha II se snažil upozornit německé posluchače na českou a slovenskou literární tvorbu. Dále se objevovaly reportáže z různých oblastí bývalé republiky, které se střídaly s reportážemi z německých jazykových ostrovů. Objevovalo se i zpravodajství a reportáže o aktualitách. Objevovaly se aktuality jak z denního života (např. veletrhy), tak z oblasti sportu (např. světové fotbalové mistrovství ve Francii nebo fotbalové zápasy z různých míst Československa). V německém vysílání

---

[262] Náš rozhlas, 1938.
[263] *Rozhlasová ročenka za období od 1. ledna 1938 do 15. března 1939*, s. 148.
[264] Tamtéž, s. 148 – 149.

dne 18. února 1939 v pořadu *Hudba zní* účinkovala Anita Best, Dorren Coburn a Melody Orchester (viz obrazová příloha č. 22).[265]

Stanice Praha II dále vysílala přednášky odborníků a univerzitních profesorů, četbu a recitaci ze světové literatury, sportovní zprávy. V dopoledním programu se objevovalo vysílání pro ženy a pro školní mládež. Odpoledne byl vysílán pořad *Mikrofon der Jugend*. V ranních hodinách se vysílaly pokyny pro hospodyně, tělocvičné pořady a kulturní a tržní zprávy. Velký ohlas mělo vysílání pro nemocné. Program byl doplňován odborným vysíláním pro dělníky, zemědělce a živnostníky a zároveň zprávami ČTK.[266]

2.2.13 Analýza celkového vysílacího času v tomto období

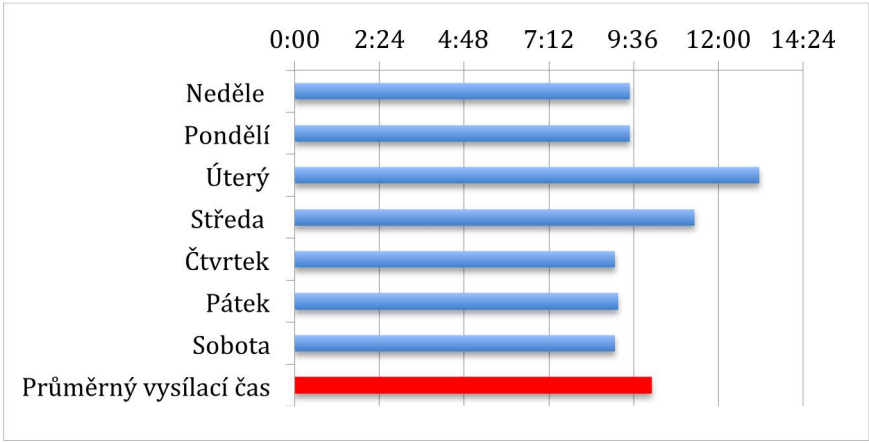

Příloha č. 3: Celkový vysílací čas – 1938 (graf).[267]

Uvedený graf popisuje celkové vysílací časy v hodinách v tomto období. Průměrný vysílací čas v tomto týdnu je 10 hodin 7 minut. Běžná vysílací doba v uvedeném týdnu byla přes 9 hodin, výjimkami ve vysílacím týdnu bylo úterý a středa, kdy vysílání trvalo delší dobu (úterý 13 hodin 10 minut, středa 11 hodin 20 minut). Vysílání v tomto týdnu začínalo v 6 hodin 15 minut (kromě neděle, kdy vysílání začalo v 10 hodin) a trvalo do 23. hodiny večerní.[268]

[265] *Rozhlasová ročenka za období od 1. ledna 1938 do 15. března 1939*, s. 148 – 150.
[266] Tamtéž, s. 150.
[267] Vlastní analýza autorky podle *Náš rozhlas,* 1938.
[268] PINARD, s. 102.

2.2.14 Studia mělnického vysílače

Konstantní nárůst programu (zejména německého programu spojeného s provozem vysílače Praha II, společně s rozšířením provozu krátkovlnného vysílání) vedl k zvětšení počtu vysílacích síní, a to prostřednictvím pronájmu kanceláří v Národním domě v Karlíně. V karlínském Národním domě bylo *„soustředěno veškeré snímání a reprodukování rozhlasových pořadů moderními přístroji“*.[269] K tomuto účelu bylo v Karlíně všeobecně pro rozhlasové vysílání (nejen pro mělnický vysílač) upraveno sedm studií o celkové ploše 610 metrů čtverečních.[270]

Rozhlasová ročenka z roku 1939 již uvádí jiný počet studií: *„Karlínský Národní dům po delších stavebních a zvukových úpravách měl rozmnožit jejich počet o šest. Následkem politických změn byla však provedena jen stavba čtyř nových studií.“*[271] Významná byla Velká a Malá vysílací síň v Karlíně. Velká vysílací síň byla navržena pro zpěvní a orchestrální produkci (viz obrazová příloha č. 23) a Malá vysílací síň se používala pro nástrojová a zpěvní sóla a dále pro kvarteta.[272]

Vysílač Praha II – Mělník měl studia v pražském Karlíně, jeho vysílací věž byla ale v Mělníku.[273] Studia, kterých bylo používáno i pro vysílání živých pořadů, byla spojena kabelem s ústřední rozhlasovou budovou na Fochově třídě.[274] Stanice Praha II – Mělník měla od počátku vlastní studia a hudebníky[275], ale hlasatel z povolání v Mělníku nebyl, protože se program vytvářel většinou v pražském studiu.[276]

2.2.15 Personální obsazení mělnického vysílače

Při zkušebním vysílání mělnické vysílací stanice z improvizovaného studia v Chloumku se střídali Zdeněk Hrobský a ministerský komisař J. Jandera (celé křestní jméno nebylo zjištěno).[277] Předsedou a technickým ředitelem mělnického vysílače byl právě Hrobský.[278] Jak uvádí dobový článek, *„přednostou a technickým ředitelem mělnického*

---

[269] *Ročenka československého rozhlasu 1938*, s. 13.
[270] Tamtéž.
[271] *Rozhlasová ročenka za období od 1. ledna 1938 do 15. března 1939*, s. 27.
[272] Tamtéž.
[273] ANDĚL, J. Mělnická stanice pokusně vysílá. In: *Mělnické listy: týdeník národní demokracie*. Mělník, 1938, roč. 20, č. 10.
[274] *Ročenka československého rozhlasu 1938*, s. 13.
[275] *Rozhlasová ročenka za období od 1. ledna 1938 do 15. března 1939*, s. 12.
[276] ANDĚL, J. Mělnická stanice pokusně vysílá. In: *Mělnické listy: týdeník národní demokracie*. Mělník, 1938, roč. 20, č. 10.
[277] ANDĚL, J. Mělnická stanice pokusně vysílá. In: *Mělnické listy: týdeník národní demokracie*. Mělník, 1938, roč. 20, č. 10.
[278] *Osobní spis Z. Hrobského*. Archiv Českého rozhlasu.

vysílače byl v minulých dnech jmenován inž. Zd. Hrobský, jehož sympatický hlas si můžete každý den poslechnouti při pokusném vysílání, nebude-li to snad náhodou neméně příjemný hlas ministerského komisaře inž. Jandery (kterému musíme vděčit, že výstavba stanice šla tak hladce ku předu)"[279].

Dne 11. března 1938 se Hrobský stal vedoucím inženýrem na mělnickém vysílači. Byl *„přidělen k telegrafnímu stavebnímu úřadu 3 v Praze s určením za vedoucího inženýra v mělnickém vysílači, kde konal službu od 18. února 1938 do 28. srpna 1939"*[280]. Od 19. května 1938 byl ustanoven stavbyvedoucím telegrafní stavební správy radioelektrických zařízení mělnického rozhlasového vysílače. V září 1938 mu byl na základě výnosu ministerstva pošt a telegrafů přidělen služební byt v 1. patře budovy rozhlasového vysílače v Mělníku – Chloumku (tento byt sestával ze 3 pokojů a kuchyně s příslušenstvím). Od 1. září 1939 konal službu u telegrafního stavebního úřadu 3 v Praze, kde bylo jeho úkolem udržování vysílače Mělník a dále práce pro ostatní vysílače dle potřeby. V lednu 1941 byl pověřen dozorem nad čisticími pracemi vodního chladicího zařízení v mělnickém vysílači.[281]

Jedním z prvních techniků obsluhy chloumeckého vysílače byl Otakar Richtr (viz obrazová příloha č. 24 a 25), který na chloumeckém vysílači prožil celý svůj aktivní život.[282] S mělnickým vysílačem je dále spojeno jméno Kazimír Stahl, který se staral o jeho technickou stránku. Původním zaměstnáním byl technickým úředníkem Českého rozhlasu v Praze (nastoupil 17. srpna 1931) a od 1. prosince 1945 byl vedoucím ústředního technického provozu rozhlasu Praze.[283]

V první fázi existence mělnického vysílače pracovalo v jedné směně pět techniků a směnař (pracovalo se na tři směny). Celkový počet zaměstnanců byl v dané době 62.[284] Po mnichovské dohodě byl počet zaměstnanců mělnické vysílací stanice snížen na minimum nutné k pokrytí velmi zredukovaného vysílání v německém

---

[279] ANDĚL, J. Mělnická stanice pokusně vysílá. In: *Mělnické listy: týdeník národní demokracie*. Mělník, 1938, roč. 20, č. 10.
[280] *Osobní spis Z. Hrobského*. Archiv českého rozhlasu.
[281] Tamtéž.
[282] *Rozhlasový vysílač Mělník: Nedožitých 65* [dokumentární film]. Scénář a režie JELÍNEK, J. Česko, 2010.
[283] BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 269.
[284] *Rozhlasová ročenka za období od 1. ledna 1938 do 15. března 1939*, s. 12.

jazyce.[285] Většina z 62 původních zaměstnanců německého vysílání odešla do Radiojournalu.[286]

2.3 Rozhlasové vysílání pro německou menšinu v období tzv. druhé republiky

Bezprostředním impulsem pro změny v roce 1938 bylo vyhrocení mezinárodní a vnitropolitické situace. Ve dnech 1. až 10. října 1938 proběhla na základě mnichovské dohody, kterou podepsali představitelé čtyř evropských velmocí, vojenská okupace pohraničních oblastí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.[287] Německo tímto aktem získalo pohraničí českých zemí, kde sídlilo zejména německé obyvatelstvo, včetně oblasti Sudet, které tak bylo sjednoceno s nacistickou říší.[288] S těmito oblastmi bylo pak nakládáno jako se součástí velkoněmecké říše.[289] Se ztrátou pohraničí na úkor Německa přišla země také o strategická hraniční opevnění, vlakové i silniční komunikace a množství průmyslu. V neposlední řadě bylo změnou hranic začleněno do Německa přes 700 000 Čechů.[290]

Přibližný počet sudetských Němců, kteří se tímto aktem připojili k nacistickému Německu, byl 3,4 milionu.[291] Dne 28. října 1938, po odstoupení Sudet Německu, proběhl v německém vysílání oslavný pořad *Wir grüßen alle Mitbürger unseres Staates* (Zdravíme všechny občany našeho státu). Několik přednášek bylo věnováno dorozumění Čechů a Němců. Německé vysílání zahrnovalo také reportáže z Liberce, České Lípy, Ústí nad Labem, Chebu, Kamenického Šenova a z dalších míst sudetského pohraničí.[292] Zatímco pro české obyvatelstvo tyto události představovaly národní tragédii, na straně sudetských Němců, kteří se připojili k nacistickému Německu, se v prvních několika měsících projevila vlna nadšení, oslavy a úleva z toho, jak předchozí krize dopadla:

---

[285] *Rozhlasový vysílač Mělník: Nedožitých 65* [dokumentární film]. Scénář a režie JELÍNEK, J. Česko, 2010.
[286] KRUPIČKA, s. 13.
[287] BENEŠ, s 130.
[288] MARŠÁLEK, P. *Protektorát Čechy a Morava: státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939 – 1945*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0302-0. S. 155.
[289] BRÜGEL, J. W. *Češi a Němci 1939 – 1946*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1637-9. S. 9.
[290] GEBHART, J. a J. KUKLÍK. *Druhá republika 1938-1939: svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-626-6. S. 21.
[291] Tamtéž, s. 18.
[292] *Ročenka československého rozhlasu 1938*, s. 81.

„Pro český národ představovala tato dohoda vrchol ponížení a významný krok k následné likvidaci jeho státu, zatímco sudetští Němci v ní spatřovali spravedlivé vyřešení sudetoněmecké otázky a konečné prosazení svého požadavku na národní sebeurčení, který nemohli uplatnit při vzniku Československé republiky v roce 1918.“[293]

Nadšení sudetských Němců bylo podpořeno Goebbelsovou propagandou. Z oblasti Sudet v září a říjnu 1938 uprchlo do českého vnitrozemí mnoho Čechů, Židů i německých odpůrců nacistického režimu poté, co vešly ve známost výsledky mnichovské dohody, z obav před wehrmachtem, gestapem či radikálními sudetskými Němci.[294]

Mnichovská dohoda a následná okupace znamenaly pro Československou republiku těžké ztráty a narušily integritu československého státu.[295] Republika ztratila téměř jednu třetinu své dosavadní rozlohy a téměř třetinu původních obyvatel (tj. necelých 5 milionů, z toho 1,25 milionu Čechů a Slováků).[296] *„Územní zábor rozrušil i celý dosavadní politický, hospodářský, sociální i národnostní vývoj pohraničních oblastí a významně narušil historicky vzniklé vazby v oblasti dopravního systému, ekonomických a obchodních vazeb a vůbec celé terciální sféry.“*[297] Oslabení v důsledku tohoto vývoje se týkala rovněž hospodářství. Průmyslová kapacita republiky se snížila zhruba o 35%. Ztráta území měla mimo jiné vliv i na dopravní komunikaci, zejména na železniční. Z vojenského hlediska se republika stala bezbrannou.[298]

2.3.1 Změny v rozhlasové společnosti v období druhé republiky

Mnichovská dohoda měla důsledky i pro rozhlasovou společnost jako takovou, protože porušila základní organizaci Radiojournalu, která byla dotvořena v letech 1937 – 1938.[299] Omezení se týkala různých oblastí, a to zejména územního rozsahu, programu, techniky a personální otázky. Ztrátou území československého pohraničí v důsledku

---

[293] VONDROVÁ, J. *Češi a sudetoněmecká otázka 1939 – 1945: dokumenty*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1994. ISBN 80-85864-05-3. S. 5.
[294] BENEŠ, s. 131.
[295] GEBHART, J. a J. KUKLÍK, 2006, s. 14.
[296] BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 76.
[297] GEBHART, J. a J. KUKLÍK, 2006, s. 19.
[298] BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 76.
[299] *Inventární soupis písemného materiálu historického fondu*, s. 3.

mnichovské dohody přišel rozhlas přibližně o 370 000 posluchačů (pokles na zhruba 750 000)[300], a ztratil dále i vysílače v Košicích a Moravské Ostravě.[301]

Technické komplikace se týkaly ztráty vysílačů a kabelových spojení a rovněž počet vysílacích stanic byl omezený. Programové změny znamenaly zejména skutečnost, že byla zesílena kontrola a cenzura vysílaných textů. Bylo omezeno německé vysílání z Mělníka. Došlo rovněž k zastavení krátkovlnného vysílání do zahraničí (po dvou dnech povoleno vysílání pro krajany v českém jazyce).[302]

Ke konci roku 1938 došlo k reorganizaci rozhlasové instituce. V listopadu 1938 převzalo záležitosti ministerstva pošt a telegrafů nově vzniklé ministerstvo dopravy. Uvažovalo se rovněž o zestátnění rozhlasu, ale 28. prosince 1938 valná hromada Radiojournalu rozhodla, že rozhlas zůstane společností s ručením omezeným.[303] V tento den tak došlo k vytvoření nové organizace rozhlasové společnosti. Byl změněn název *Radiojournalu* na *Česko – Slovenský rozhlas spol. s r. o.*, jehož jednatelský sbor se skládal z osmi členů státní správy a dvou členů zástupců soukromých podílníků.[304] Reorganizací rozhlasu byl zvýšen vliv státu, jelikož si vláda *„zajistila rozhodující vliv na otázky programové a personální“*[305], což se odráží právě i ve složení jednatelského sboru (osm z deseti členů jmenoval stát).[306]

2.3.2 Rozhlasové vysílače v období druhé republiky

V červnu roku 1938 byly na území Československa rozhlasové vysílače Praha I – Liblice, Praha – Strašnice, Brno, Bratislava, Košice, Moravská Ostrava a Banská Bystrica. Tyto vysílače denně vysílaly od 6 (případně od 6:30) hodin do 23 (případně do 24) hodin. Kromě nich v této oblasti fungovala německy vysílající stanice Praha II – Mělník, která vysílala denně od 10 (případně od 12) hodin do přibližně 23 hodin.[307]

Stanice Praha II – Mělník převážně přebírala vysílání výběru pořadů produkovaných ostatními česko-slovenskými stanicemi, ale vysílala rovněž informační pořady o Česku-Slovensku v různých jazycích.[308]

---

[300] Uvedeno v grafu, viz kapitola níže.
[301] BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 78.
[302] Tamtéž.
[303] BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 81.
[304] Inventární soupis písemného materiálu historického fondu, s. 24.
[305] BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 81.
[306] HRDLIČKA, s. 148.
[307] BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 84.
[308] PINARD, s. 61.

Praha I – Liblice byla hlavní stanicí rozhlasové společnosti, která sídlila v pražských Vinohradech. Měla nejsilnější vysílací věž, a to v Liblicích u Prahy (s anténou o síle 120 kW ve své době patřila mezi nejsilnější stanice v Evropě). V roce 1937 měla 361 zaměstnanců.[309]

Dalším vysílačem byla Praha – Strašnice, která měla ale význam spíše ve 20. letech 20. století. Stanice Brno I – Komárov vysílala o 32 kW a v roce 1937 měla 94 zaměstnanců (včetně 35 hudebníků). Vysílač Moravská Ostrava byl malou vysílací stanicí s pouze 1,5 kW. V roce 1937 měla 68 zaměstnanců (včetně 26 hudebníků).[310] Krátkovlnná stanice Poděbrady vysílala program v 15 jazycích včetně anglického, francouzského a německého jazyka.[311]

2.3.3 Mělnický vysílač v období druhé republiky

Chloumecký vysílač byl ve své době nejmodernějším vysílacím zařízením v republice, avšak československému obyvatelstvu sloužil v prvních letech své existence pouze krátce. V září 1938, po obsazení pohraničí Československé republiky Hitlerem, vznikla na severu Československa, přibližně pět kilometrů od středočeského Mělníka, hranice okleštěného Československa.[312] Rozbití republiky mnichovskou dohodou a odtržení pohraničních oblastí učinilo z Mělníka ve skutečnosti pohraniční město, jelikož hranice probíhala hned za blízkým Liběchovem.[313]

Dne 10. října 1938 byla navržena směrnice pro propagační činnost rozhlasu a nové využití vysílače Praha II – Mělník, tj. na jeho využití pro účely státně a hospodářsky propagační. Německé celodenní vysílání z tohoto vysílače bylo 18. října 1938 v důsledku ztráty posluchačů německé národnosti ukončeno a tento vysílač vysílal převážně program český. Mělnická stanice vysílala až do poloviny března 1939 český program, zpravodajství v cizích jazycích (kromě zpráv v češtině vysílala zprávy zejména v anglickém jazyce) a propagační hospodářské pořady pro zahraničí.[314] Mělnickému vysílači proto bylo možné dát jiné určení. V době mnichovské krize byl

[309] *Ročenka Československého rozhlasu 1938*, s. 131.
[310] Tamtéž.
[311] PINARD, s. 63.
[312] *Rozhlasový vysílač Mělník: Nedožitých 65* [dokumentární film]. Scénář a režie JELÍNEK, J. Česko, 2010.
[313] KILIÁN, J. *Zmizelé Čechy: Mělník*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2007. ISBN 978-80-7185-847-8. S. 21.
[314] JEŠUTOVÁ, s. 595.

program vysílače Praha II sloučen s krátkovlnným vysíláním, tj. s vysíláním stanice v Poděbradech.[315]

Německy se v tuto dobu vysílalo denně pouze jednu hodinu (tzv. denní programová hodinka)[316], později bylo německé vysílání rozšířeno o program v dopoledních a odpoledních hodinách, rovněž se vysílaly denní aktuality s názvem *Kleiner Funkbericht*.[317] Rozhlasová pásma se zabývala hudbou, literaturou, sportovními reportážemi atd.[318]

„Vzhledem k nezbytnosti, věnovat se intenzivně otázkám hospodářským a propagovat naše výrobky, žádá se ve veřejnosti a zejména v kruzích hospodářských, aby tato stanice byla věnována účelům státně a hospodářsky propagačním. Její pořady, vysílané v hlavních jazycích evropských, by potom byly určovány těmito zásadními směrnicemi:

1. *Kladná, státně-politická propaganda a obranné propagační zpravodajství, jak ji žádá důvěrná porada programových šéfů dne 9. června 1938, a propagace státně kulturní.*
2. *S tím související propagace českého a slovenského umění, zejména reprezentační hudby.*
3. *Propagace hospodářská, upozorňování na české a slovenské výrobky, lázeňská místa atd.*
4. *Propagace rozhlasu rozhlasem, upozorňování na významné pořady stanice krátkovlnné a ostatních českých a slovenských stanic, a to ve všech touto stanicí užívaných jazycích.“*[319]

Stanice Praha II – Mělník tak v období od října 1938 do března 1939 vysílala většinou český program – vysílala zprávy a vážnou i populární hudbu. Kromě toho denně vysílala do ciziny.[320] Od října roku 1938 vysílala rozhlasová stanice Praha II – Mělník zprávy do zahraničí kromě němčiny, angličtiny, francouzštiny a italštiny i v srbochorvatském a rumunském jazyce.[321] Po odstoupení pohraničních krajů

---

[315] KRUPIČKA, s. 13.
[316] *Rozhlasová ročenka za období od 1. ledna 1938 do 15. března 1939*, s. 150.
[317] Tamtéž, s. 146.
[318] Tamtéž, s. 150.
[319] *Návrh na zřízení propagační vysílací stanice Praha-Mělník ze dne 10. října 1938*. Archiv Českého rozhlasu.
[320] KOVÁŘÍK, 1982b, s. 11.
[321] *Prameny k dějinám československého rozhlasu*, s. 9.

Německu byla provedena restrikce počtu zaměstnanců, kteří se do té doby starali o celodenní provoz na mělnické stanici a měli na starost německé vysílání. Z celkového počtu 62 osob zůstaly jen nejnutnější síly, které měly na starost německé vysílání.[322]

„Od října 1938 byla pro zahraniční vysílání (pro region Evropy) využita i mělnická stanice (Praha II), dosud určená pro sudetské Němce. Od října 1938 do 15. března 1939 byla tímto vysílačem vysílána pouze jedna hodina německého programu (od února rozšířeno o dvě hodiny) a dvě zpravodajství ČTK v německém jazyce denně. Hlavní náplní vysílací stanice Praha II byly vedle českého programu krátké zprávy v maďarštině, ukrajinštině, angličtině, francouzštině, němčině, rumunštině, italštině a v jazycích Jugoslávie a cizojazyčné propagační (zvláště hospodářské) vysílání.“[323]

Dne 28. prosince 1938 rozhodli zastupitelé Radiojournalu, ministerstva propagandy a říšského rozhlasu o ukončení politického vysílání, které by mohlo poškodit druhou stranu. Německé vysílání Prahy II mělo dále vysílat tři hodiny denně a kromě něj mělo vysílat i Brno a Bratislava. Požadovalo se, aby byli z německého vysílání vyloučeni zaměstnanci neárijského původu.[324]

2.3.4 Druhá republika – celkový vysílací čas a struktura programu mělnického vysílače

V týdnu od 26. února 1939, tedy před vznikem protektorátu, trvalo celkové vysílání mělnické stanice v průměru 12 hodin (přesně 12 hodin 4 minuty a 43 sekund) a pauzy 11 hodin 55 minut a 17 sekund).[325] Oproti předchozímu období, tedy roku 1938, stoupl průměrný vysílací čas přibližně o tři hodiny denně. Téměř tři čtvrtiny (72%) vysílací doby mělnického vysílače tvořila hudba.[326] Mluvený program mělnického vysílače se koncentroval zejména na zprávy (17%) a kulturu a zábavu (9%), programu pro mládež se v dané době věnoval jen okrajově (1%), stejně tak pořadům pro ženy (1%).[327]

---

[322] *Rozhlasová ročenka za období od 1. ledna 1938 do 15. března 1939*, s. 12.
[323] PATZAKOVÁ-JANDOVÁ, s. 320.
[324] KRUPIČKA, s. 13.
[325] PINARD, s. 74.
[326] Tamtéž, s. 77.
[327] Tamtéž.

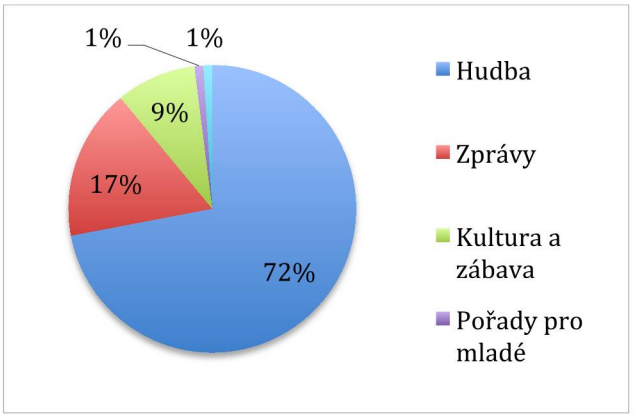

Příloha č. 4: Struktura programu - únor 1939 (graf).[328]

Hudba, která tvořila 72% z průměrného celkového vysílání, trvala např. v neděli 13 hodin 40 minut (např. pořad *Nová německá hudba*), v pondělí 11 hodin 30 minut, v úterý 10 hodin 50 minut a ve středu 10 hodin 30 minut.[329]

V tomto týdnu se neobjevil program zemědělského ani dělnického rozhlasu, ani žádný otevřeně politický program. Rovněž zde nebyl všeobecný ranní program, protože vysílací den stanice Praha II – Mělník začínal mnohem později – v 10 hodin 39 minut.[330]

2.3.5 Druhá republika – regionalizace u mělnického vysílače

Regionalizace uvádí, kolik procent vysílacího času bylo produkováno každou stanicí pro její vlastní vysílání a kolik programu každá stanice poskytovala ostatním stanicím. V týdnu od 26. února 1939 přejímal mělnický vysílač 43% programu od ostatních stanic, a to 33% od stanice Poděbrady, 5% od Prahy I, 4% od Brna a 1% od Bratislavy. Tato data prokazují, že více než polovinu programu Mělníka tvořil jeho vlastní program.

Naopak program ostatních českých rozhlasových stanic byl tvořen v průměru pouze ze 13% mělnickým programem (a to 10% Poděbrady, 2% Brno, 1% Moravská Ostrava).

[328] Vlastní analýza podle PINARD, s. 77.
[329] Tamtéž.
[330] Tamtéž.

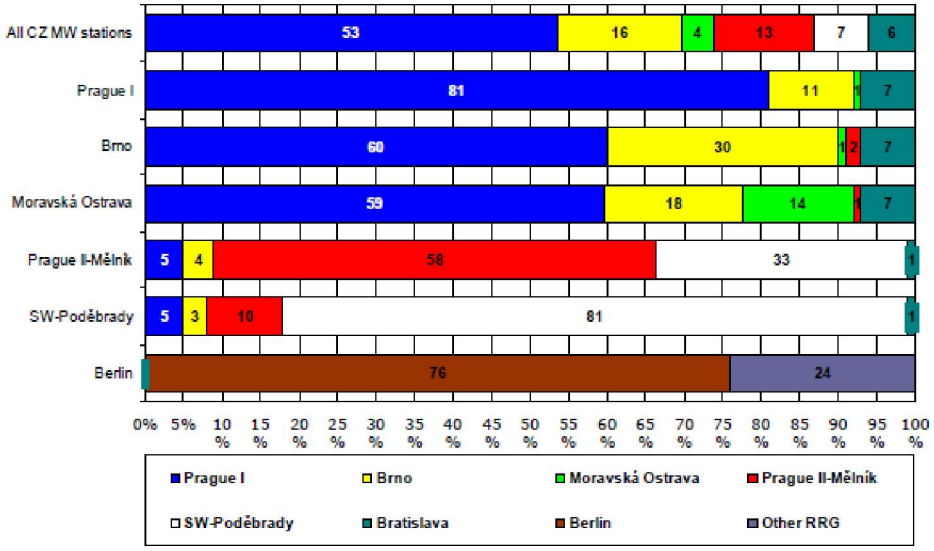

Příloha č. 5: Regionalizace - únor 1939 (graf).[331]

Uvedené schéma znázorňuje původ vysílání jednotlivých stanic a jeho podíl na celkovém denním vysílání ostatních stanic.[332]

Oběh programu byl většinou ze stanice Praha I směrem k vedlejším stanicím. Platilo to jak pro hudbu, tak pro mluvené pořady (zhruba 60% programu Prahy I přejímala Moravská Ostrava a Brno).

Praha II – Mělník a krátkovlnná stanice Poděbrady[333] představovaly mezi českými stanicemi dva odlišné případy. Ony dvě stanice spolu intenzivně spolupracovaly a přejímaly své pořady (Mělník přejímal od Poděbrad v tomto týdnu 33%, naopak Poděbrady od Mělníka 10%). Tyto dvě stanice však byly redakčními pododděleními v rámci vysílací centrály v Praze a nebyly skutečně nezávislé.[334]

2.4 Rozhlasové vysílání pro německou menšinu v období Protektorátu Čechy a Morava

Poté, co byl 14. března 1939 vyhlášen tzv. *Slovenský štát*, začala okupace již okleštěných českých zemí německou armádou. Dne 16. března 1939 nacisté vyhlásili nad okupovaným územím tzv. Protektorát Čechy a Morava, který zachovával dosavadní

[331] PINARD, s. 75.
[332] Tamtéž.
[333] Krátkovlnná stanice Poděbrady vysílala program do zahraničí v 15 jazycích včetně anglického, francouzského a německého jazyka.
[334] PINARD, s. 76.

správu v čele s prezidentem Emilem Háchou a protektorátní vládou. Protektorátní administrativa spadala pod německou okupační správu, jež podléhala říšskému protektorovi.[335]

Zatímco příslušníci německé menšiny automaticky získali říšské občanství, Češi obdrželi občanství protektorátní. Na území protektorátu existovala dvojí správa – první pro Němce jako říšské občany, druhá pro protektorátní příslušníky, která byla první podřízena. Na obyvatele německé národnosti, kteří žili na území protektorátu, se vztahovaly německé právní předpisy, a byli tak mimo dosah protektorátních úřadů.[336] Na podporu německých aktivit v protektorátu zřídil úřad říšského protektora zvláštní národnostní fond (*Volktumsfond*), z něhož byla financována i média a tedy i vysílání nacistické rozhlasové propagandy.[337]

Uvedené období se pro česko-německé vztahy vyznačovalo silnou nesmiřitelností.[338] Přístup nacistů k české kultuře a obyvatelstvu se odvíjel podle politických cílů nacistické říše. V návrzích SdP z roku 1938 se počítalo s tím, že jediným veřejně platným jazykem bude němčina, české školství a osvěta budou zrušeny, budou zakázány české tiskoviny a zlikvidovány české spolky a svazy, které mají národně politický ráz. V zásadě mělo existovat jen německé školství a kulturní a vědecká zařízení měla být převedena do německých institucí.[339]

Obyvatele českých zemí v období protektorátu ovlivňovala řada faktorů. Byli ovlivněni politikou nacistického Německa, dále začátkem války 1. září 1939, situací na frontách. Reagovali i na proměňující se okupační politiku, jejíž podoba se měnila podle toho, kteří nacističtí zastupitelé zde podle Hitlerových směrnic působili. Na obyvatele měl vliv ale i *„ideový zápas, který zde probíhal od prvních dní existence protektorátu, mezi oficiální německou, popř. jí přisluhující, propagandou a jejími odpůrci“*[340]. Na veřejnost tak byl vyvíjen nátlak, protože nacisté si plně uvědomovali význam propagandy pro to, aby udrželi klid v nově obsazených teritoriích, aby v nich nedocházelo k protestům. Nacistická propaganda se snažila českou veřejnost přesvědčit o loajalitě k nacistickému Německu a jeho idejím, a přála si, aby Češi přijali novou státoprávní situaci. Nacisté zároveň určovali, které informace se prostřednictvím

[335] BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 88.
[336] BENEŠ, s. 115.
[337] BRYANT, s. 74.
[338] MARŠÁLEK, s. 156.
[339] DOLEŽAL, J. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*. Praha: Národní filmový archiv, 1996. ISBN 80-7004-085-8. S. 11.
[340] MARŠÁLEK, s. 139.

německého a českého rozhlasového vysílání (a jiných sdělovacích prostředků) dostanou k posluchačům.[341]

Od srpna roku 1939 (v dané době se jednalo spíše o výjimku) vystupoval v rozhlasovém vysílání např. pozdější ministr školství a lidové osvěty Emanuel Moravec se svými proněmeckými komentáři a přednáškami, ve kterých šířil nacistickou ideologii a vyzýval k tomu, aby lidé aktivně spolupracovali s Němci. Jednalo se ještě o období snahy o udržení národní jednoty proti okupantům, což se změnilo na konci roku 1940, kdy vznikl pronacistický směr v české žurnalistice, který se zcela podřídil nacistickému smýšlení. Propagoval jejich myšlenku začlenění českých zemí do německé říše.[342]

Nacistické Německo vykořisťovalo protektorátní hospodářství, a to nejen vojensky a dopravně, ale i komunikačně. Oblasti komunikace se týká i skutečnost, že v protektorátu musela média pracovat ve prospěch nacistů.[343] V zemích protinacistické koalice se naopak od rozhlasu i ostatních médií *„očekávalo, že budou schopny podporovat morálku nejen vlastních armád a zázemí, ale také posilovat obyvatele na okupovaných územích, a že se budou současně snažit demoralizovat protivníka (...)“*[344]. Často se proto objevovalo zahraniční rozhlasové vysílání, a to i v jazycích okupovaných národů (zejména vysílání britské BBC nebo moskevského rozhlasu, o nichž bude tato práce dále pojednávat).

Vznik protektorátu přinesl značné změny v národní kultuře. Jak již bylo uvedeno, rozhlas se měl jako masové médium stát jednou z hlavních zbraní okupantů. Rozhlas se za druhé světové války stal *„významným nástrojem politiky a propagandy, ať už domácí, či především zahraniční. Současně vzrostl jeho význam jako mimořádně aktuálního zpravodajského prostředku.“*[345] Jeho moc spočívala i v šíření strachu mezi českým obyvatelstvem.[346] *„Rozhlasem byly sdělovány vyhlášky a nařízení, bylo potlačeno vysílání českých skladeb, nastoupila tvrdá cenzura a vedení rozhlasu se ujali osvědčení nacisté. České vysílání bylo upraveno v poměru k německému (Říšský rozhlas).“*[347]

---

[341] MARŠÁLEK, s. 148.
[342] Tamtéž, s. 150.
[343] BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 89.
[344] Tamtéž, s. 187.
[345] REIFOVÁ, I. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7. S. 218.
[346] ŽITNÝ, R. *Protektorátní rozhlasový skeč: jak zlomit vaz (nejen) králi komiků*. Praha: BVD, 2010. ISBN 978-80-87090-44-2. S. 11.
[347] ŽITNÝ, s. 11.

Válečné události zásadně ovlivňovaly politickou i společenskou úlohu rozhlasu. Jak již bylo uvedeno, nacistické Německo si bylo vědomo klíčového významu rozhlasu pro propagandu. Rozhlasové vysílání se během druhé světové války osvědčilo jako jeden z nejvýznamnějších instrumentů válečné propagandy (např. produkce pořadů s propagačním a osvětovým obsahem, účelné zveřejňování a zatajování informací za účelem dezinformování protivníka) a stalo se součástí vojenské strategie.[348]

Vznik Protektorátu Čechy a Morava zásadně změnil organizaci rozhlasového vysílání, a to v mnoha oblastech. Kromě ztráty slovenských stanic v důsledku odtržení Slovenska se jednalo o změny týkající se rozhlasové stanice Mělník, Brno a Moravská Ostrava. Došlo k omezením v územním rozsahu vysílání, programu, v národnostním a personálním složení (což souviselo zejména se židovskou problematikou), a omezení se týkala i techniky. *„Kromě technických obtíží, vzniklých ze záboru vysílačů a kabelových spojení, nastaly výrazné změny programové: zdánlivě nelogické omezení německého vysílání z Mělníka a zesílení kontroly a cenzury vysílaných textů. Mělník přirozeně nesměl dále nabízet alternativní informace proti zpravodajství říšského rozhlasu.“*[349]

Od 15. března 1939 došlo k zrušení všech cizojazyčných (tj. neněmeckých) vysílání.[350] Veškerý program musel být ve vysílání ohlášen nejprve německy a teprve pak česky. Nastávalo postupné začleňování rozhlasu do říšské organizace. Již 1. března 1940 pak byla vytvořena programová intendantura[351], která dávala programu novou politickou směrnici.[352]

Dne 1. října 1940 si okupační úřady vynutily vstup do správní a dozorčí rady Českého rozhlasu. Vedením byli pověřeni tři jednatelé, z nichž dva byli jmenováni předsedou protektorátní vlády, třetího dosadilo tiskové a rozhlasové oddělení úřadu říšského protektora.[353] Na začátku roku 1941 došlo k radikálnější reorganizaci Českého rozhlasu. Intendant Kareš se stal osobou zodpovědnou za Český rozhlas jako celek a stal se rovněž ředitelem programové intendantury (a získal tak dohled i nad programem).[354]

---

[348] BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 187.
[349] HRDLIČKA, s. 148.
[350] KÖPPLOVÁ, s. 41.
[351] Programové intendantuře se věnuje níže uvedená kapitola.
[352] *Inventární soupis písemného materiálu historického fondu*, s. 10.
[353] Tamtéž.
[354] PINARD, s. 161.

2.4.1 Rozhlasové vysílače v období Protektorátu Čechy a Morava a začlenění mělnického vysílače do říšského vysílání

Po osamostatnění slovenského rozhlasu dne 14. března zůstala v českých zemích rozhlasová společnost se stanicemi Praha, Brno, Ostrava a krátkovlnnou stanicí Poděbrady.[355] Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, v důsledku okupace Čech a Moravy německou armádou došlo k řadě bezprostředních změn v rozhlase. Tři rozhlasové stanice v Čechách a na Moravě (konkrétně mělnickou, brněnskou a moravskoostravskou) převzala ihned po vytvoření protektorátu nacistická správa.[356]

Ještě před příchodem německých vojsk dne 15. března 1939 do pražského centra se reportéři říšského rozhlasu usadili na rampě Národního muzea, odkud přes mělnickou stanici vysílali přímou reportáž o příjezdu nacistických tanků na Václavské náměstí. Programová centrála mělnického vysílače v pražském Karlíně, kde se chystalo německé vysílání, byla obsazena skupinou tzv. *Volksdeutschen*, národních Němců, které vedl Georg Schneider, a vysílač se hlásil jako *Volksdeutscher Sender Melnik*, případně *Národní německý vysílač*.[357] Zachovaná část reportáže zní v překladu takto:

„Zde je Volksdeutscher Sender Prag II. Nacházíme se s naším mikrofonem na galerii Národního muzea v Praze. Právě se dolní část Václavského náměstí zaplnila masami lidí, zpívajících nesrozumitelnou píseň, ale jak slyšíme, je to píseň prýštící z nadšení, neboť německé oddíly právě teď vstoupily na Václavské náměstí. Zprava od Wilsonova nádraží přijíždějí tanky a obrněné transportéry a česká pořádková policie jim ukazuje cestu odshora sem na Václavské náměstí. Všude letí ruce vzhůru k Hitlerovu pozdravu. Historický okamžik došel svého naplnění. 15. března 1939 v deset hodin čtyřicet minut dorazily oddíly Adolfa Hitlera do srdce města, na Václavské náměstí. a svatý Václav se dívá ze svého jezdeckého pomníku na pochodující německé vojáky v uniformách polní šedi a na německé automobily, natřené krycím nátěrem.“[358]

Pobočka rozhlasu Praha II – Mělník byla hned po okupaci převzata německou říšskou rozhlasovou společností.[359] Na základě vyhlášky protektorátního ministerstva vnitra ze 14. října 1939 se tak mělnický vysílač znovu stal německým vysílačem a byl začleněn

---

[355] *Prameny k dějinám československého rozhlasu*, s. 12.
[356] Tamtéž.
[357] KOVÁŘÍK, 1982b, s. 19.
[358] Tamtéž.
[359] *Prameny k dějinám československého rozhlasu*, s. 12.

do říšskoněmeckého rozhlasového systému.[360] Tímto krokem byl vyloučen z české organizace a do říšské rozhlasové sítě byl mělnický vysílač začleněn jak programově, tak organizačně.[361] Ze dvou hodin denně, na něž byl německý program rozšířen na začátku února 1939, se začalo německy vysílat 18 hodin denně. Část tohoto programu převzal říšský rozhlas.[362]

Již v noci na 15. března přišel rozkaz Hrobskému, vedoucímu chloumeckého vysílače, aby vysílač předal v nepoškozeném stavu německým okupantům a aby spolu s vysílačem předal i kompletní výzbroj, která na něm byla uskladněna.[363] *„Němci přijeli k ránu na obrněných vozech. Dostavili se i civilní němečtí zaměstnanci. V 10 hodin večer začali Němci na české osazenstvo křičet. Ozbrojení vojáci nás odvezli do kanceláře a ráno v 7 hodin vyvedli pod eskortou všechny Čechy ven za bránu a řekli, že už sem nesmíme. Začala další smutná kapitola rozhlasového vysílače Praha II.“*[364]

Po přeměně stanice Praha II na říšskoněmecký vysílač se stal vedoucím německého vysílání nejdříve již uvedený Schneider, později Hans Günther Marek. Většinu zaměstnanců přidělených německému vysílání převzala nová správa německého vysílání Mělník do svých služeb. Německé vysílání používalo společné provozní kanceláře a místnosti na Fochově třídě, poté prostory v karlínském Národním domě.[365]

Záměrem těchto změn bylo dát vysílači určitou legitimitu, aby tato stanice reprezentovala německou menšinu v protektorátu (která po mnichovské dohodě tvořila méně než 4% populace).[366] Goebbels ale nenechal mělnickou stanici v rukou místních Němců. Bez ohledu na to, jak místní Němci (např. Schneider, pražský Němec a bývalý zaměstnanec německého oddělení Radiojournalu, který vedl okupování kanceláří Radiojournalu na Fochově třídě v noci ze 14. na 15. března 1939) asistovali při přepadení Československa, preferovali říšskoněmečtí nacisté, aby byli u vedení oni sami. Proto po invazi německých vojsk přijel do Prahy Hans Günther Marek (dosavadní pracovník na německém *Deutschlandsender*)[367], aby převzal vedení *Volksdeutscher*

---

[360] JEŠUTOVÁ, s. 595.
[361] *Inventární soupis písemného materiálu historického fondu*, s. 10.
[362] KRUPIČKA, s. 14
[363] *Rozhlasový vysílač Mělník: Nedožitých 65* [dokumentární film]. Scénář a režie JELÍNEK, J. Česko, 2010.
[364] Tamtéž.
[365] *Rozhlasová ročenka za období od 1. ledna 1938 do 15. března 1939*, s. 12.
[366] PINARD, s. 85.
[367] DILLER, A. *Rundfunkpolitik im dritten Reich*. Mnichov: Deutscher Taschenbuch, 1980. ISBN 978-3423031844. S. 392.

Sender Melnik.[368] Intendantem mělnického vysílače byl jmenován 18. června 1939[369] a svou pozici ztratil až v listopadu 1941.[370]

Dne 18. června 1939 byl mělnický vysílač převzat intendantem německého rozhlasu Heinrichem Glasmeierem do správy RRG a byl přejmenován na *Reichssender Böhmen* (Říšský vysílač Čechy).[371] Jelikož se jednalo o pobočku RRG, byl jeho intendant podřízen přímo Goebbelsovu ministerstvu v Berlíně.[372] Vysílal pouze německy, až na tzv. *Českou hodinu*[373]. Přijímal vysílání pro wehrmacht, ale sám také přinášel zprávy o akcích branné moci v protektorátu, reportáže z vojenských přehlídek atd.[374] V nově ustaveném protektorátu se tento vysílač stal hlavní německy vysílající stanicí. S invazí německých vojsk do Československa vstoupil do nové fáze své existence, která obsahovala úsilí učinit z něj nástroj germanizace, případně nacifikace.

Vedení protektorátního vysílání, které oficiálně zahrnovalo i *Reichssender Böhmen*, spadalo pod Lothara Scurlu. Ten považoval za důležitý dozor nad tímto vysílačem, jelikož se jednalo o kontroverzní bod na pomezí českého a německého rozhlasu. V tomto ohledu chtěl utvrdit svoji autoritu, ale vysílací oblast *Reichssender Böhmen* (tedy Sudety) tehdy ležela již v německé říši, nikoli v protektorátu, a nespadala tak do Scurlových kompetencí.[375]

Do nacistického vysílání zcela spadala kromě Mělníka i nová vysílačka u Litomyšle, jež byla *„určena pro německou a cizojazyčnou propagandu, zaměřenou na jihovýchod“*[376]. Rovněž pobočka v Brně připravovala část vlastního programu, ovšem ta neměla vlastní vysílačku.[377]

Okupanti zabrali 15. března 1939 také stanice Brno a Moravská Ostrava, které byly napojeny na Vratislav (Breslau).[378] Brzy ráno ten den se ohlásily jako německé národní vysílače. Jednalo se však pouze o dočasné převzetí, tyto pobočky používali pouze do 1. května 1939.[379] Stejně jako mělnický vysílač se ve stejný den i ten brněnský ohlásil jako *Volksdeutscher Sender Brünn*, protože byl také obsazen skupinou

[368] DILLER, A. *Rundfunkpolitik im dritten Reich*. Mnichov: Deutscher Taschenbuch, 1980. ISBN 978-3423031844. S. 392.
[369] Tamtéž.
[370] PINARD.
[371] KOVÁŘÍK, 1982b, s. 27.
[372] PINARD.
[373] Název tohoto pořadu se změnil na *Česká hodinka*.
[374] HRDLIČKA, s. 156.
[375] Tamtéž.
[376] HRDLIČKA, s. 157.
[377] Tamtéž, s. 156.
[378] Prameny k dějinám československého rozhlasu, s. 12
[379] KOVÁŘÍK, 1982b, s. 20.

Volksdeutschen pod vedením vedoucího kulturní kanceláře německého pracovního úřadu v Brně Smutnika. Brněnský vysílač se pak hlásil částečně německy a částečně česky.[380]

České rozhlasové společnosti byl na začátku května 1939 vrácen s tím, že musel jako *Volksdeutscher Sender* vysílat 30% programu německy[381], prakticky však vysílal česky i německy ve stejné míře. Vysílač Moravská Ostrava byl české kultuře odebrán zcela, česky vysílal pouze zprávy ČTK.[382] Do sítě českého rozhlasu byl vrácen ve stejný den jako brněnská pobočka a následně vysílal česky.[383]

Vysílač v Poděbradech vysílal český program přibližně pouze tři hodiny denně. Výhradně české kultuře zůstal k dispozici pouze jeden vysílač, a to Praha-Liblice.[384]

Rozhlasová společnost v důsledku tohoto vývoje přišla postupně o řadu koncesionářů. Reakcí českých a zejména moravských obyvatel na vývoj v protektorátu bylo *„hromadné odhlašování koncesí a ztráta poplatků“*[385].

V květnu 1940 už bylo zařízení chloumeckého vysílače, drženého v rukou nacistů, v zanedbaném stavu. Němci proto přizvali zpět osm propuštěných techniků z Mělníka. *„Nebylo příjemné sloužit v prostředí třech Němců. Němci považovali každou poruchu vysílače za sabotáž.“* [386] Během roku 1941 byla postavena vedle stávajícího vysílače budova pro vlastní elektrárnu. Generátor poháněl dieselový motor 700 HP s výkonem 400 kW s možností dodávky i do rozvodové sítě. Elektrárna byla schopna dodávat elektřinu i do rozvodové sítě, což se stalo v roce 1945 při osvobozování města Mělník.[387]

2.4.2 Cenzura a ustavení programové intendantury

Tato kapitola se věnuje stručnému uvedení do toho, kdo do rozhlasového vysílání zasahoval a jak. O této problematice by bylo možné pojednat obsáhleji, což ale není předmětem předložené práce. Předběžná cenzura byla zavedena již po vyhlášení branné povinnosti státu v září 1938. Od 26. září 1938 ji pak prováděla Ústřední cenzurní

[380] HRDLIČKA, s. 152.
[381] KÖPPLOVÁ, s. 44.
[382] HRDLIČKA, s. 159.
[383] KÖPPLOVÁ, s. 44.
[384] HRDLIČKA, s. 159.
[385] Tamtéž.
[386] *Rozhlasový vysílač Mělník: Nedožitých 65* [dokumentární film]. Scénář a režie JELÍNEK, J. Česko, 2010.
[387] Tamtéž.

komise, která byla podřízená ministerstvu vnitra.[388]

Dne 17. června 1939 byla zavedena nová cenzurní praxe, která se vztahovala na všechna oddělení rozhlasu, na všechny jeho redakce i programové odbory. Všechna oddělení rozhlasu musela mluvené i zpívané texty předkládat k předběžné kontrole cenzurnímu oddělení, a to před tím, než byl vytištěn program, a teprve poté se směly odvysílat. Bylo zakázáno vysílat texty, které nebyly schváleny cenzurou, a tak rovněž zpravodajství ČTK a zprávy krátkovlnného vysílání byly podrobeny německé cenzuře.[389]

Rozhlas podléhal skupině pro rozhlas v oddělení kulturně politických záležitostí při Úřadu říšského protektora, vedoucím skupiny se stal již zmíněný Lothar Scurla. K 31. srpnu 1939 byl prosazen dekret předsedy vlády Aloise Eliáše, který upravoval politický dohled nad rozhlasovým vysíláním. Tento dohled na základě uvedeného dekretu prováděl dr. Miloš Kareš[390], který určoval podobu rozhlasových pořadů a kterému zároveň podléhali všichni vedoucí pracovníci rozhlasu.[391]

Na konci prosince 1939 došlo k podrobnému rozpracování procesů praktického výkonu cenzury a styku kompetencí německé a české cenzury, jakož i poslechové kontroly. Cenzuru rozhlasových pořadů obstarávalo nadále cenzurní oddělení Českého rozhlasu a německá rozhlasová cenzura.[392] Vrchním cenzorem se stal Wolfgang Wolfram von Wolmar, jehož oblastí byl sice tisk (vedoucím skupiny pro rozhlas byl výše uvedený Scurla), ale jeho pravomoci byly širší, a dohlížel tak i na rozhlas (a to od začátku okupace do roku 1943). Po jeho odvolání získal funkci vrchního cenzora Emanuel Moravec, ministr školství a národní osvěty.[393]

V roce 1940 byla zpřísněna rozhlasová cenzura ustanovením tzv. programové intendantury v Českém rozhlase. Konkrétně vznikla 1. března 1940 a zodpovídala za program rozhlasu.[394] Intendant byl zodpovědný za ochranu a uplatňování ideově-politických zájmů říšského protektora.[395] Intendantem se stal Miloš Kareš[396]; od

---

[388] GEBHART, J. a J. KUKLÍK, 2006, s. 145.
[389] KÖPPLOVÁ, s. 45.
[390] Dr. Miloš Kareš, narozen v roce 1891, byl programovým intendantem Českého rozhlasu. Byl v blízkosti Českého rozhlasu téměř od jeho počátku. Původně se na univerzitě jako doktor filozofie teoreticky zabýval hudebním programem a později se začal zajímat i o rozhlasovou praxi (srov. *Týden rozhlasu*, č. 46, roč. VIII, s. 5, 15. listopadu 1941).
[391] KÖPPLOVÁ, s. 45.
[392] Tamtéž, s. 47.
[393] KOVÁŘÍK, 1982b, s. 31.
[394] Tamtéž.
[395] KÖPPLOVÁ, s. 48.

13. března 1942 do 5. května 1945 jím pak byl Ferdinand Thürmer[397], který se stal vedoucím rozhlasové skupiny Čechy a Morava. Programová intendantura, která podléhala přímo říšskému protektorovi, nahradila 25. září 1940 Jednatelský sbor.[398] Úkolem programové intendantury bylo kontrolovat a usměrňovat programovou skladbu rozhlasového vysílání.[399]

Politický představený rozhlasu, Němec Walter O. Maras[400], zavedl přísnou cenzuru. *„Všechny pořady českého rozhlasu, dvojnásob cenzurované protektorátními i nacistickými cenzory, byly kromě toho kontrolovány nacistickou odposlouchávací službou a později byly dokonce schvalovány jen projevy natočené na desku, aby mohl být srovnán mluvený text s psaným a posouzen také způsob projevu.“*[401]

2.4.3 Program mělnického vysílače v období tzv. Protektorátu Čechy a Morava

Program vysílací stanice v Chloumku v období protektorátu byl pro tuto diplomovou práci analyzován na základě tzv. *Německých deníčků* z let 1939 až 1945[402], které obsahují vlastní program i náplň jednotlivých vysílacích relací. Jedná se o týdenní soupisy německy mluveného vysílání, o krátké texty v původním znění v německém jazyce. Obsahují vždy německý rozpis vlastního programu mělnického vysílače na jednotlivé vysílací dny pro určitý týden, a dále připravené originální texty, které se vysílaly. Připravené texty jsou psány na stroji s později ručně vpisovanými poznámkami. Rovněž obsahují opravy od jednotlivých autorů (viz obrazová příloha č. 29 a 30). U textů jsou také razítka s poznámkou, kdy je plánováno jejich vysílání a kdo je za daný text odpovědný[403]. Rozborem programu jednotlivých protektorátních vysílačů se rovněž zabývala práce P. R. Pinarda zmíněná v úvodu.

Názvy pořadů jsou uvedeny v originálním znění z příslušných materiálů a v závorkách jsou přeloženy do českého jazyka. Jedná se o překlad pro potřebu této diplomové práce, nikoli o jejich oficiální názvy. Na základě řady zkoumaných

---

[396] K 1. říjnu 1940 byla reorganizací rozhlasu zřízena funkce intendanta, který odpovídal správní radě a příslušným činitelům veřejné moci za program Českého rozhlasu. Intendantem se stal M. Kareš.
[397] JEŠUTOVÁ, s. 595.
[398] KÖPPLOVÁ, s. 48.
[399] BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 92.
[400] W. O. Maras byl sudetský Němec, původním povoláním profesor češtiny na německých školách. Po personálních změnách v protektorátním rozhlase byl na konci roku 1943 přeložen do Jugoslávie (srov. ŽITNÝ, s. 239).
[401] KOVÁŘÍK, 1982b, s. 31.
[402] *Německé deníčky*. 1943 – 1944.
[403] Např. za texty ze dne 1. dubna 1943: Verfaller: dr. Otto Wettinger, Reichenberg, Sudetenland, Bearbeiter: Dipl-Ing. Artur Mahrer, Reichenberg, Sudetenland.

tzv. *Německých deníčků* lze analyzovat podobu německého vysílání a pořady, které se v určité pravidelnosti opakovaly[404].

V březnu 1939 měl mělnický vysílač pouze 35 zaměstnanců, což byla zhruba jedna desetina počtu zaměstnanců stanice Praha I. Přestože se jedná o poměrně malý počet, před zavedením jednotného programu dne 9. června 1940 zajistil *Reichssender Böhmen* produkci vlastního programu, který se nezaměřoval pouze na Sudety, ale i na protektorát a zvláště na Prahu. Příkladem mohou být pořady *Dichter des Sudetenlandes*, dále *Prager Spaziergänge: Auf der Bertramka* (vysíláno 3. října 1939 od 18 hodin do 18 hodin 15 minut)[405] nebo pořad *Deutschland, nimm uns an dein groβes Herz! Sudetenlands Heimkehr ins Groβdeutsche Reich* (vysíláno 3. října 1939 od 20 hodin 30 minut do 22 hodin)[406].

Vysílání v německém jazyce s původem vzniku v protektorátu ve studiích *Reichssender Böhmen* primárně pro místní německé posluchače bylo financováno Říšským rozhlasem. *Reichssender Böhmen* měl ale relativně krátké období svobody, jelikož v červnu roku 1940 byl začleněn do jednotného říšského programu, tj. do obecného celonárodního vysílání všech německých stanic. Ale dokonce i po zavedení jednotného říšského programu bylo Mělníku dovoleno (stejně jako ostatním německým stanicím) produkovat část ze svého regionálního programu. Z hlediska obsahu zůstala struktura programu podobná té dřívější, zabývala se osobnostmi a místy lokálního zájmu.[407]

Z pravidelných pořadů zasluhuje zvláštní pozornost *Aus der Sudetenheimat: Ein Rundfunkpostbrief*[408], vysílaný v neděli od 9 hodin do 9 hodin 30 minut, věnovaný sudetským Němcům, kteří sloužili ve wehrmachtu.[409]

Pravidelnými pořady byly *Bäuerliche Zeitfragen* (Zemědělské časovosti), *Hausfrauensendung* (Vysílání pro ženy v domácnosti) a *Wirtschaftssendung* (Hospodářské vysílání). Každý den se kromě ostatních pořadů vysílaly v 10 hodin tzv. *Wasserstandsmeldungen* (Hlášení o stavu hladiny vody) a dále každé pondělí v 7 hodin *Nachrichten „Sportecho“* (Zprávy „Sportovní ozvěny“) a každou sobotu ve 14 hodin *Nachrichten „Sportvorschau“* (Zprávy „Sportovní přehledy“).[410]

---

[404] Jedná se o analýzu vybraného časového úseku, nejedná se o zcela přesnou pravidelnost.
[405] Funk-Woche, 1939, č. 14.
[406] Tamtéž.
[407] PINARD, s. 87.
[408] Funk-Woche, 1939, č. 14.
[409] *Německé deníčky*. 1943 – 1944.
[410] Tamtéž.

Pořad *Hausfrauensendung* (Vysílání pro ženy v domácnosti) byl vysílán zpravidla od pondělí do soboty od 11 hodin 30 minut do 11 hodin 50 minut. Ukázkou zaměření tohoto vysílání byla např. *Frau als Imkerin* (Žena včelařkou), *Etwas über die Uhrmacherin* (Něco o ženě – hodinářce), *Mein Kind lügt so leicht* (Moje dítě bez zábran lže), *Ausfuhr für die Ukraine* (Export na Ukrajinu), *Spinn- und Weblehrgang* (Kurs předení a tkaní).[411]

Dalším důležitým vysíláním bylo vysílání pro děti, tzv. *Kindersendung*, které probíhalo zpravidla ve čtvrtek od 10 hodin 30 minut do 11 hodin, např. *Vom Mäuschen, dem Vögelchen und der Bratwurst* (O myšce, ptáčkovi a klobáse).[412]

Mělnický vysílač dále vysílal od pondělí do soboty v době od 11 hodin 50 minut do 12 hodin pořad s názvem *Bäuerliche Zeitfragen* (Zemědělské časovosti), který následoval po pořadu *Hausfrauensendung*. Tématem bylo např. *Gartenwege richtig anlegen* (Jak správně založit zahradní cestičky), *Pflicht der Eierablieferung* (Povinné dodávky vajec), *Bekämpfung der Feld- und Wühlmäuse* (Boj s myšmi a hraboši), *Bäuerliche Nachbarschaftshilfe* (Zemědělská sousedská výpomoc).[413]

Kromě toho bylo od pondělí do soboty pro Prahu, Brno i Ostravu vysíláno *Wirtschaftssendung* (Hospodářské vysílání), a to vždy od 19 hodin 40 minut do 20 hodin. Těchto šest dní v týdnu byl v programu zahrnut rovněž pětiminutový pořad *Durchsagen und Schallplatten* (Hlášení zpráv a Gramofonové desky), který byl vysílán od 12 hodin. V neděli byl vysílán pouze pořad *Unterhaltung* (Zábava).[414] Prostřednictvím rozhlasu probíhala rovněž výuka německého jazyka. Jednalo se o jeden z cílů germanizační politiky Veřejné osvětové služby, jelikož znalost německé řeči byla považována za nejpřirozenější prostředek k dosažení lepšího porozumění a sblížení s Německem.[415] Veřejná osvětová služba byla instituce zabývající se v protektorátu výchovou mládeže ve smyslu zásad spolku Hitlerjugend. Pořádala přednášky pro mládež na školách a dále kurzy pro řečníky, aby uplatňovali nacistickou politiku. Veřejná osvětová služba byla v úzkém kontaktu s organizacemi, které v době

[411] *Německé deníčky*. 1943 – 1944.
[412] Tamtéž.
[413] Tamtéž.
[414] Tamtéž.
[415] SLEZÁK, F. *Veřejná osvětová služba v Protektorátu Čechy a Morava. Institucionální analýza*. Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Historický ústav. Vedoucí práce Jiří Němec. S. 45.

protektorátu spolupracovaly s nacisty (Česká liga proti bolševismu, Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě).[416]

Existovala řada způsobů, jak nacisté pomocí rozhlasových pořadů ovlivňovali českou populaci. Zejména vysílání pořadu *Česká hodina* prostřednictvím *Reichssender Böhmen* (tedy mělnického vysílače) bylo zamýšleno jako oklamání českých posluchačů (a jako gesto nacistického vměšování do takzvané české kulturní autonomie). Pořad *Česká hodina* bylo propagandistické vysílání určené české populaci, které bylo např. v roce 1939 vysílané v pondělí až pátek v 19 hodin, často obsahovalo *Kurz němčiny pro pokročilé*. Jednalo se o pořad aktivistických žurnalistů. V pořadu *Česká hodina* vystupoval v letech 1939 – 1942 Hugo Tuskány, který zde měl pravidelné protižidovské relace.[417] Výběr některých přednášek a příklady výroků jsou obsaženy v publikaci Aloise Kříže *Co víte o Židech?* [418] Další osobou, která je spojena s mělnickým vysílačem, je Adolf Leitgeb. Jednalo se o člena SdP, později NSDAP, a o spolupracovníka SD. Od roku 1939 působil v německém rozhlase Praha II – Mělník ve vysílání pro Hitlerjugend. Od roku 1942 pracoval v oblasti nacistické propagandy jako Hitlerův muž v Úřadu říšského protektora.[419] Od dubna 1942 se stal Moravcovým blízkým spolupracovníkem a postupně se stal představeným první sekce ministerstva lidové osvěty.[420]

Dále měl přednášky pro rozhlas aktivista Rudolf Wierer. Jednalo se o přednášky, v nichž např. dokazoval nutnost spolupráce Čechů s Němci, přičemž by se Češi měli jako méně početný národ Němcům podřídit, jelikož obývají německý prostor.[421]

2.4.4 Dvě období v oblasti rozhlasu jako následek okupace – rozdílná struktura programu rozhlasového vysílání

Stejně jako se proměňovala okupační politika v průběhu trvání protektorátu, i změny týkající se oblasti rozhlasu za nacistické okupace lze rozdělit, a to do dvou období.

---

[416] *Prozatímní inventář k archivnímu fondu 44*. Veřejná osvětová služba. Archiv bezpečnostních složek, 2008, Praha.
[417] SLEZÁK, s. 33.
[418] KŘÍŽ, A. *Co víte o Židech? Podle stejnojmenného cyklu politických přednášek Českého rozhlasu*. Praha: Orbis, 1941. Dostupné online [cit. 2016-05-05]: <http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Co_vite_o_Zidech-Alois_Kriz.pdf>.
[419] PASÁK, T. *Český fašismus 1922-1945 a kolaborace 1939-1945*. Praha: Práh, 1999. ISBN 80-7252-017-2. S. 332.
[420] SLEZÁK, s. 37.
[421] Tamtéž, s. 35 – 36.

První z nich bylo relativně klidnějším obdobím, které trvalo od začátku okupace do září 1941. Druhý úsek, trvající od září roku 1941 do konce okupace, je spojen s přísnějším režimem a znamenal konec i tak již omezené autonomie Českého rozhlasu. Za druhé světové války se rozhlasová propaganda stala bojovým nástrojem s masovým účinkem. Rozhlas byl nástrojem politiky a propagandy (domácí i zahraniční) a cenným zpravodajským prostředkem.[422]

2.4.4.1 První období – program

První období lze vymezit časovým úsekem od počátku okupace do září roku 1941. Jedná se o dobu relativního klidu, v níž probíhaly pouze technické změny a personální výměny na vedoucích místech rozhlasu. Okupační správa zpočátku nezasahovala do jednání jednatelského sboru, který byl pouze reorganizován. Dobiáš byl zatím ponechán ve funkci předsedy (vystřídán až v květnu roku 1940 Hubertem Masaříkem[423]). Probíhala již ale cenzura textů[424], nacisté kontrolovali veškeré texty i jejich možné výklady. Prvním říšským protektorem se stal Konstantin von Neurath, který poskytl českým vlastencům poměrně velký manévrovací prostor.[425]

V rozhlasovém protektorátním vysílání se často vyskytovalo říšské zpravodajství, jemuž nacisté věnovali hlavní pozornost. Pravidelnou částí programu byl např. pořad *S říšským rozhlasem* vysílaný až pětkrát denně.[426] *„Život v protektorátu se vládě dařilo držet poměrně klidný. Rozhlas se věnoval například přenosům z plaveckého mistrovství Čech a Moravy na stadionu pod Barrandovem, z Letních her na pražské Spartě, z atletického mistrovství na Strahově či přenosu sportovních her pořádaných na Strahově Kuratoriem pro výchovu mládeže. Vysílání probíhalo v češtině i němčině.“*[427]

Poměrně větší volnost se projevovala v publicistice. Byly sice vydány příkazy a programové směrnice, ale jejich provádění nebylo přísně sledováno. Vysílaly se

---

[422] PINARD.
[423] Hubert Masařík (1896 – 1982) byl československý diplomat a předseda jednatelského sboru rozhlasové společnosti. V říjnu roku 1941 byl obviněn z činnosti proti říši a vzat do vazby.
[424] Cenzuře v rozhlasovém vysílání se věnuje samostatná kapitola.
[425] BRYANT, s. 42.
[426] KŘÍŽOVÁ, D. Boj o rozhlas. Rozhlas v období Protektorátu Čechy a Morava [online]. [cit. 2016-01-01]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz...v-obdobi-protektoratu-cechy-a-morava--1393000>.
[427] Příběh rozhlasu. [online]. [cit. 2016-11-10]. Dostupné z: <http://www.pribehrozhlasu.cz/tenkrat-v-rozhlase/1943/1943_3>.

pořady o německém lidovém divadle, o německé filosofii apod.[428]

2.4.4.2 První období – celkový vysílací čas

Vysílací dobu mělnického vysílače ve vybraných datech ukazuje následující tabulka. Jedná se o průměr vysílacího času v celém příslušném týdnu.[429]

Období	Celková doba vysílání
týden od 26.02.1939	12:04:43
týden od 26.11.1939	19:04:17
týden od 24.11.1940	20:40:00
Průměr	**17:16:20**

Příloha č. 6: Celkový vysílací čas (tabulka).[430]

Jak již bylo zmíněno v předchozí analýze, v týdnu od 26. února 1939, tedy před vznikem protektorátu, trvalo celkové vysílání v průměru 12 hodin.[431]

V období Protektorátu Čechy a Morava se průměrný celkový vysílací čas mělnické stanice prodloužil. V týdnu od 26. listopadu 1939 (mělnický vysílač byl uváděn jako *Reichssender Böhmen*) byla průměrná doba vysílání 19 hodin 4 minuty a 17 sekund (a pauzy necelých 5 hodin). Je zřetelné, že po vzniku protektorátu narostl počet hodin vysílání tohoto vysílače, a to průměrně o 7 hodin denně (i ostatní vysílače nyní vysílaly více). Průměr českých stanic (včetně Mělníka) byl 15 hodin 20 minut. Brno přidalo hodinu německého vysílání (ráno), mnohem více překvapující ale bylo radikální navýšení počtu vysílacích hodin ve vysílacím dni na vysílací stanici Reichssender Böhmen. Z těchto dat je zřejmé, že Mělník vysílal nejvíce, pohyboval se nad průměrem. Jeho vysílání bylo zvýšeno téměř o 2/3 vysílacího času před invazí.

V týdnu od 24. listopadu 1940 trval říšský program v průměru 20 hodin 40 minut (a pauzy 3 hodiny 20 minut). U ostatních českých vysílacích stanic došlo k zkrácení vysílací doby.[432]

---

[428] KOVÁŘÍK, 1982b, s. 30.
[429] Pro následující druhé období (týden začínající 30. listopadu 1941, od 1. března 1942, od 29. listopadu 1942, od 28. listopadu 1943, od 26. listopadu 1944 a od 25. února 1945) mělnický vysílač v příslušné studii uveden není.
[430] Vlastní analýza autorky podle PINARD, s. 74.
[431] PINARD, s. 74.
[432] Tamtéž.

2.4.4.3 První období – analýza regionalizace

V týdnu od 26. listopadu 1939 přejímal *Reichssender Böhmen* ze 37% vysílání z Berlína. Dále 22% vysílání tvořil jeho vlastní program, 10% programu přejímal z Frankfurtu, 9% DLS (*Deutschlandsender* na dlouhé vlně, také tvořen v Berlíně), 8% Praha I, 7% Lipsko, 6% jiné. *Reichssender Böhmen* v dané době nevysílal žádné pořady ostatních českých stanic a stal se součástí německého *Reichsrundfunk*. Téměř polovina programu (46%) *Reichssender Böhmen* pocházela ze zdrojů z Berlína (37% a 9% DLS). Thürmer charakterizoval *Reichssender Böhmen* jako torzo – pravděpodobně proto, že tento vysílač vysílal pouze 22% vlastního programu, tj. programu, který vznikl v jeho vlastních studiích (na rozdíl od Berlína, který vysílal 76% svého vlastního programu).

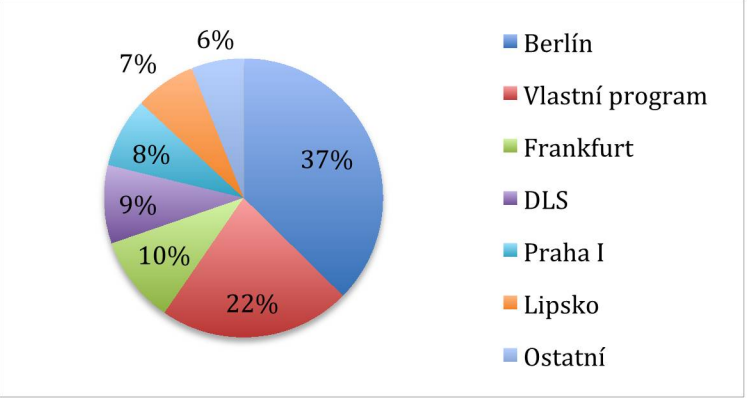

Příloha č. 7: Regionalizace – mělnický vysílač – listopad 1939 (graf).[433]

Reichssender Böhmen naopak tvořil zároveň 39% programu brněnské stanice (jinde v dané době mělnický program vysílán nebyl) – Brno tak bylo tvořeno stejným poměrem německým vysíláním (39%) a programem Prahy I (40%).[434]

V týdnu od 24. listopadu 1940 bylo vysílání *Reichssender Böhmen* tvořeno z 15% jeho vlastním programem a 85% říšským programem. Vlastní program *Reichssender Böhmen* zahrnoval vysílání pro ženy, pro mladistvé a zemědělská témata (pouze v ranních hodinách) a pořad *Česká hodina* od 18 hodin do 18 hodin 30 minut. Jiné stanice mělnický program v tu dobu nevysílaly. *Reichsprogramm* byl ale vysílán i na ostatních českých stanicích – tvořil 8% programu u všech – tj. Brno, Moravská Ostrava a Praha I (kromě Poděbrad). Kromě toho 2% celkového vysílacího času na

[433] PINARD, s. 74.
[434] Tamtéž.

Reichssender Böhmen bylo proněmecké, případně pronacistické vysílání v českém jazyce.[435]

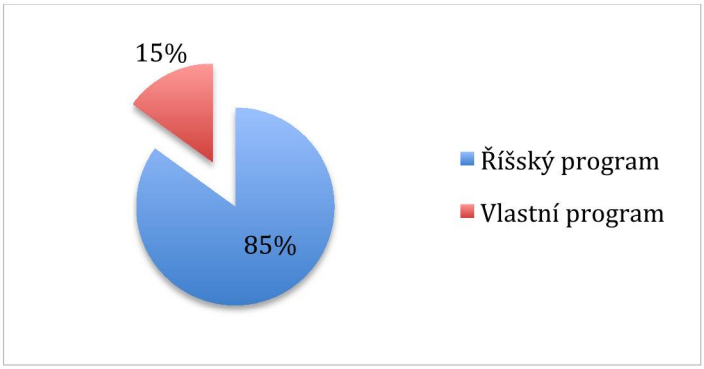

Příloha č. 8: Regionalizace - mělnický vysílač - listopad 1940 (graf).[436]

2.4.4.4 První období – struktura programu

Následující graf znázorňuje program mělnického vysílače v týdnu od 26. listopadu 1939. Největší podíl tvořila hudba (71%), dále ze 14% zprávy, 4% kultura a zábava, 3% vysílání pro mládež, 3% jiné, 3% ranní vysílání, 1% zemědělci. Nacisté si byli vědomi toho, že je lidu třeba dát také pořady odpočinkové, které je budou bavit. Využívali proto hudbu, prostřednictvím které bylo možné posluchače udržet u rozhlasových přijímačů. Do takovéhoto atraktivního vysílání pak bylo možné vkládat prvky propagandy.

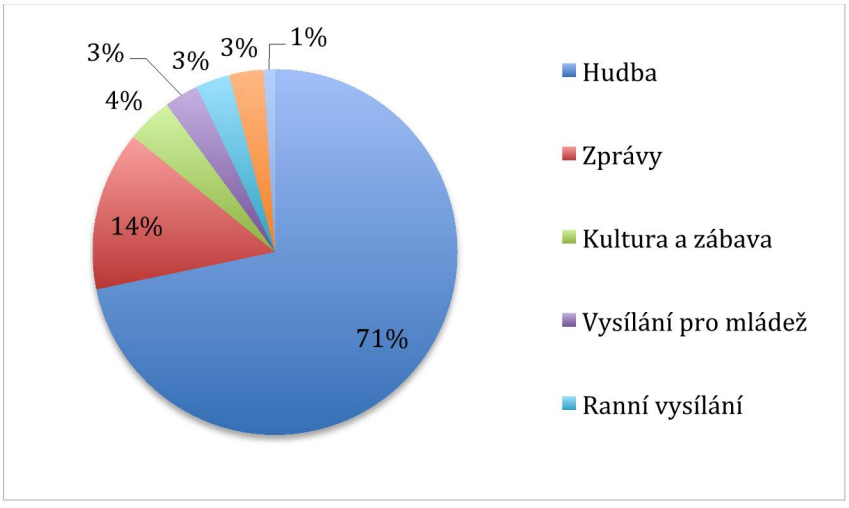

Příloha č. 9: Struktura programu - listopad 1939 (graf).[437]

[435] PINARD.
[436] Vlastní analýza autorky podle PINARD.
[437] Vlastní analýza autorky podle PINARD.

V tomto období se objevoval poměrně vysoký stupeň politického programu (3% vysílacího času). Daný program nebyl zcela míněn pro sudetské Němce. Uvedená 3% zahrnují jak pořad *Politische Zeitungsschau* (jedná se o vysílání z Berlína, vysílání ředitele Vysílacího oddělení v ministerstvu propagandy Hanse Fritzscheho – v českém programu pod názvem *Hans Fritzsche: Politický tiskový a rozhlasový přehled*), tak *Českou hodinu* určenou české populaci. Nejedná se tedy o nárůst politického vysílání pro sudetské Němce. Pořad *Česká hodina* bylo propagandistické vysílání vysílané v pondělí až pátek v 19 hodin (v úterý a pátek obsahovala *Kurz němčiny pro pokročilé*).

Celkem 1,9% z celkového vysílacího času *Reichssender Böhmen* bylo pronacistické (proněmecké) vysílání v českém jazyce.[438]

V týdnu od 24. listopadu 1940 tvořila největší podíl programu (ze 76%) hudba, dále ze 14% zprávy, 4% politika, 2% kultura a zábava. Dále se objevovaly po 1% pořady pro ženy, mladé, zemědělce a ostatní. Vyšší podíl politického vysílání na *Reichssender Böhmen* (4%) byl zapříčiněn zařazením již zmíněného propagandistického pořadu *Česká hodina* (v českém jazyce).[439]

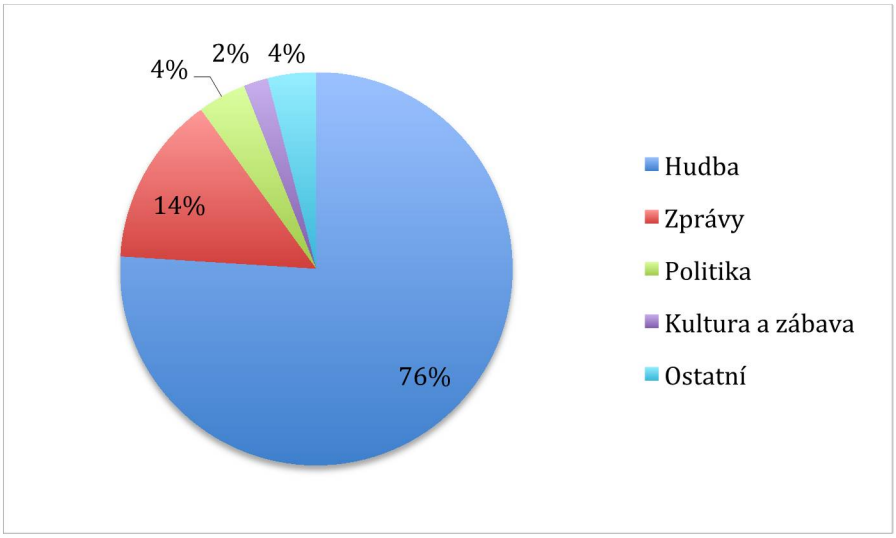

Příloha č. 10: Struktura programu - listopad 1940 (graf).[440]

2.4.4.5 První období – jazyk vysílání (mluvené pořady)

V týdnu od 26. února 1939 vysílal Mělník z 19% česky, 49% německy, 6% anglicky, 7% francouzsky, 6% italsky, 5% slovensky, 5% srbochorvatsky a 3% jinými jazyky.

[438] PINARD, s. 124.
[439] Tamtéž.
[440] Vlastní analýza autorky podle PINARD.

V tomto období tvořila německá hudba 11,1% z celého vysílacího času mělnického vysílače.

Němčina na vysílačích Praha I a Moravská Ostrava vysílána nebyla (oba vysílaly z 97% česky a 3% slovensky). Brno vysílalo německy z 16% a Poděbrady ze 4%. Německý jazyk v tomto období tedy u českých stanic včetně Mělníka tvořil 12%, největší podíl měl mělnický vysílač. Podle struktury programu tohoto vysílače zůstával primárně stanicí německy hovořící, s téměř polovinou (49%) mluvených pořadů v němčině. V kontextu druhé republiky bylo cílem Prahy II primárně to, aby prezentovala to nejlepší z Československa do vnějšího světa. Procenta německé hudby a mluvených pořadů ve vysílání Prahy II byla 13,5% a 11,1%. Celkový čas z vysílání tvořila z 24,6% německá hudba a pořady (zatímco u ostatních stanic v průměru max. 12%).

Jiná již byla situace v týdnu od 26. listopadu 1939, kdy mělnický vysílač vysílal z 93% německy a pouze z 6% česky (do vysílání v českém jazyce spadalo propagandistické vysílání pořadu *Česká hodina* a vyučování němčiny v českém jazyce). Zbývající 1% tvořilo vysílání v italském jazyce, jelikož mělnický vysílač propagoval italsko-německou alianci. Němčina se ve všech protektorátních vysílačích objevovala v různém poměru. Tvořila program u Prahy I z 2%, u Brna z 60%, Moravské Ostravy z 2% a na *Reichssender Böhmen* z 93%. Nesrovnatelně vyšší podíl vysílání v německém jazyce oproti minulému období se objevil u Brna, a to 60%.

V týdnu od 24. listopadu 1940 vysílal mělnický vysílač již pod názvem *Reichssender Böhmen*, a to v poměru 91% německý jazyk a zbylých 9% jazyk český. Na vysílačích Moravská Ostrava, Praha I a Brno se němčina objevovala vždy ze 7% (a veškeré toto německé vysílání bylo přejímáno z Říšského rozhlasu), většinu (93%) tvořila čeština.[441]

Pro doplnění lze uvést informaci z jiného zdroje, že v srpnu roku 1940 vysílal mělnický vysílač ráno od 5 hodin (v úterý a pátek od 5 hodin 30 minut), vysílací pauzu měl od 8 hodin 20 minut do 9 hodin 10 minut. Vysílání končilo v 1 hodinu ráno.[442]

[441] PINARD.
[442] *Rundfunkarchiv*, 1940, č. 8.

2.4.4.6 Druhé období – program

Druhé období trvalo od září roku 1941 do konce okupace. Zlomovým bodem byl příchod zastupujícího říšského protektora SS-Obergruppenführera Reinharda Heydricha do Prahy v září 1941. Ten byl mimo jiné spojen s reorganizací vlády a jeho politika se značně lišila od Neurathova přístupu. Cílem reorganizace vlády bylo přizpůsobení se velkoněmeckému vzoru, splynutí českých zemí s územím říše a konec částečné autonomie.

Konec relativní autonomie se týkal rovněž Českého rozhlasu a začátku plného zneužívání české rozhlasové společnosti ze strany okupantů. Postupné zostřování poměrů a výraznější potlačování české kultury se projevilo u Českého rozhlasu v přípravě jeho začlenění do systému říšských sdělovacích prostředků.[443] Po nástupu Heydricha bylo vyhlášeno první stanné právo (od 28. září 1941 do 20. ledna 1942). Heydrich přišel do Prahy s přesně vypracovaným programem systematické germanizace českého národa (tzv. *Deutschtumsprogramm*). Tento program předpokládal, že Češi *„dobré rasy a dobrého smýšlení“* budou poněmčeni, ostatní vystěhováni, případně zlikvidováni.[444] Heydrichovo převzetí moci v Čechách a na Moravě v září 1941 se velmi dotklo i rozhlasové společnosti, protože součástí Heydrichova programu systematické germanizace českého národa byla i reforma správy, postupné zostřování poměrů a výraznější potlačování české kultury. Změny se projevily rovněž v přípravě začlenění Českého rozhlasu do systému říšských sdělovacích prostředků. Rozhlas od té doby zcela spadal pod německé vedoucí pracovníky. Jedním z nejdůležitějších byl vedoucí německého vysílání již uvedený Walter O. Maras a jeho následovníci Horst Pabel a Ferdinand Thürmer.[445]

Maras byl vedoucím německého rozhlasového vysílání a intendantem politického oddělení rozhlasu. Podléhal tak přímo Moravcovu ministerstvu školství a lidové osvěty.[446] Od jara roku 1942 byli vedoucími rozhlasovými činiteli Horst Pabel a Ferdinand Thürmer. Pabel byl vedoucím politického oddělení rozhlasu. Thürmer se stal intendantem rozhlasu a měl hlavní vliv na kompletní strukturu politického vysílání rozhlasu. Byl přesvědčeným nacistou a osvědčeným pracovníkem berlínské úřadovny SD. Působil v protektorátním rozhlase jako jeden z prvních nacistických pověřenců –

---

[443] HRDLIČKA, s. 182.
[444] KOVÁŘÍK, 1982b, s. 34.
[445] ŽITNÝ, s. 12.
[446] Ministerstvo školství a lidové osvěty vzniklo 15. června 1942. Do té doby (od 14. listopadu 1918) působilo ministerstvo školství a národní osvěty.

Berlín ho v roce 1942 pověřil vedením tzv. rozhlasové skupiny *Sendergruppe Böhmen und Mähren*.[447]

2.4.4.7 Druhé období – vznik tzv. Sendergruppe Böhmen und Mähren

Nástup Heydricha k moci a jeho tzv. *Deutschtumsprogramm* měl důsledky i pro Český rozhlas, který byl programově i organizačně zcela spoután. Rozhlasová síť v protektorátu, zahrnující stanice v Praze, Brně a Moravské Ostravě, byla včleněna do německé rozhlasové organizace jako *Sendergruppe Böhmen und Mähren* (*Vysílací skupina Čechy a Morava*). Tato skupina vznikla dne 13. března 1942 a spojovala dosavadní *Říšský vysílač Čechy* a Český rozhlas (tj. německé a české vysílání na území protektorátu). Rozhlasová síť v Protektorátu Čechy a Morava byla tímto aktem donucena zcela se podřídit německé říši.[448]

V čele *Sendergruppe Böhmen und Mähren* stál již zmíněný Němec Ferdinand Thürmer spolu se dvěma jednateli.[449] Thümer byl intendantem jak *Sendergruppe Böhmen und Mähren*, tak Říšského vysílače Čechy.[450]

Správního ředitele jmenovala a odvolávala RRG.[451] Český rozhlas byl do organizace Říšského rozhlasu začleněn dne 23. května 1942. Rozhlas od té doby podléhal německému ministerstvu propagandy, měl sloužit českým kulturním potřebám v rámci Velkoněmecké říše. Rozhlasová společnost se tak dne 26. února 1942 stala pobočkou této skupiny, která slučovala všechny protektorátní rozhlasové stanice (tj. Říšský vysílač Čechy, Prahu, Brno a Moravskou Ostravu) s německým vysíláním.[452]

Vnitřní organizace *Sendergruppe Böhmen und Mähren* byla vytvořena podle berlínského vzoru. *„Celá programová skupina byla reorganizována. Byly vytvořeny dva odbory, umělecký a politický. Umělecký odbor vedl dr. Morávek, odbor politický (Zeitgeschehen) Untersturmführer SD Pabel.“*[453]

Podle nařízení říšského protektora ze dne 13. března 1942 byl kmenový kapitál Českého rozhlasu postoupen RRG, řízené německým ministerstvem propagandy.[454]

---

[447] ŽITNÝ, s. 239 – 240.
[448] ČÁBELOVÁ, s 63.
[449] *Inventární soupis písemného materiálu historického fondu*, s. 11.
[450] ČÁBELOVÁ, s. 63.
[451] Tamtéž.
[452] ŽITNÝ, s. 240.
[453] *Inventární soupis písemného materiálu historického fondu*, s. 11.
[454] KOVÁŘÍK, 1982b, s. 34.

Jednalo se o jeden milion Kč[455] (protektorátních korun) a tato skutečnost společně se vznikem tzv. *Sendergruppe Böhmen und Mähren* znamenala zásadní změny v organizaci české rozhlasové společnosti, jelikož tak byl Český rozhlas začleněn do říšskoněmeckého rozhlasového systému. [456] Program byl rovněž podřízen říšskoněmeckým plánům. *„Zpravodajství z Čech a Moravy obsáhlo pouze 20% veškerého času, zatímco 80% bylo věnováno zprávám vrchního velitelství branné moci a aktuálním komentářům. Hlasatelské vstupy byly německo-české, německá jména místní a od nich odvozená adjektiva nesměla být uváděna v české podobě.“*[457]

V červnu 1942 byla mělnická stanice přejmenována na *Sender Böhmen* (Vysílač Čechy). Kontrolu německého vysílání přes mělnický vysílač převzal Georg Schneider (a za české vysílání byl zodpovědný Maras). Oba mluvili plynule česky a dokázali odhalit jakoukoli odchylku od cenzurovaných textů.[458]

Kromě *Sendergruppe Böhmen und Mähren* existovala i fiktivní společnost *Rundfunk Böhmen und Mähren* (*Rozhlas Čechy a Morava*), která odčerpávala přes polovinu rozhlasových poplatků do pokladny RRG.[459]

Represe nacistů proti českému obyvatelstvu vyvrcholily po atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha z 27. května 1942. Po atentátu na R. Heydricha vyhlásil K. H. Frank v protektorátu druhé stanné právo (28. květen – 3. červenec 1942), během nějž zavládl nad protektorátním územím vystupňovaný teror, který vyvrcholil vypálením obcí Lidice a Ležáky.[460] Změna v poměrech nastala až ve druhé polovině roku 1944, kdy došlo k částečnému uvolnění i v rozhlase (uváděl více rozhlasových her, koncertů atd.); jednalo se však pouze o důsledek nových metod v germanizační politice nacistů.

2.4.4.8 Druhé období – analýza regionalizace

V týdnu od 30. listopadu 1941 byl vlastní program vysílače *Reichssender Böhmen* vysílán rovněž na vysílačích Moravská Ostrava (2%) a Brno (2%). Říšský program byl přejímán na českých vysílačích (Praha I, Brno, Moravská Ostrava) z 16% jejich vysílání, tj. tento podíl se od roku 1940 na uvedených stanicích zdvojnásobil – na

[455] ČÁBELOVÁ, s. 63.
[456] *Inventární soupis písemného materiálu historického fondu*, s. 11.
[457] KOVÁŘÍK, 1982b, s. 35.
[458] PINARD, s. 96.
[459] *Inventární soupis písemného materiálu historického fondu*, s. 11.
[460] BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 89

přibližně 1 hodinu říšského programu z celkových 6 hodin vysílání[461] – velká část z tohoto programu ale pro české posluchače nebyla až tak relevantní, protože se jednalo většinou o noční vysílání, kdy již poslechovost byla nízká.

V týdnu od 1. března 1942 byl vysílán říšský program na ostatních vysílacích stanicích – 28% (Praha I, Brno, Moravská Ostrava). Tato data prokazují, že se jedná o obrovský nárůst. Z Mělníka se nepřejímalo vůbec.

V týdnu od 29. listopadu 1942 program Mělníka přejímaly ostatní stanice. Tvořil z jejich vysílacího dne z 2% na vysílači Moravská Ostrava, z 2% na brněnském, z 1% Praha I. Byl to zřetelný nárůst oproti minulému období – jednalo se o dodatečné pořady pro Sudety, které se objevily spolu s Thürmerovým získáním postavení intendanta *Sendergruppe Böhmen und Mähren* v dubnu roku 1942. Vyšší míru vysílaných pořadů ze *Sender Böhmen* přes Brno a Moravskou Ostravu reflektuje dodatečné německé vysílání těchto stanic v neděli ráno mezi 9:00 až 9:45, které Praha I nevysílala. Přejímání říšského programu bylo na ostatních stanicích (Praha I, Brno, Moravská Ostrava) zredukováno z původních 28% z předchozího období na 23 až 24%.

V týdnu od 28. listopadu 1943 byl program Mělníka přejímán v průměru ze 4% (2% Praha I, 5% Brno, 5% Moravská Ostrava). To znamená, že tvořil průměrně 4% vysílacího času uvedených stanic. Říšský program na těchto stanicích tvořil 20% (na všech byl tento poměr stejný).[462]

V týdnu od 26. listopadu 1944 tvořil mělnický program průměrně 3% vysílacího času na ostatních stanicích (konkrétně 1% Praha I, 4% Brno, 4% Moravská Ostrava). Říšský program se na těchto stanicích objevoval vždy průměrně z 19%. Chybí mělnický německý program pro tuto dobu[463].

V týdnu od 25. února 1945 tvořil program mělnického vysílače v průměru 3% programu ostatních stanic (2% Praha I, 5% Brno, 4% Moravská Ostrava). Říšský program na těchto třech stanicích pokrýval celkové vysílání ve stejném poměru – z 21%.[464]

---

[461] PINARD, s. 192.
[462] Tamtéž,. 192.
[463] Tamtéž, s. 271.
[464] Tamtéž.

2.4.4.9 Druhé období – struktura programu a jazyk vysílání (mluvené pořady)

V týdnu od 30. listopadu 1941 byl zajímavostí pořad s názvem *Protektorátní časovost*, který měl být neutrálněji znějícím jménem pro pořad aktivistických žurnalistů *Česká hodina*. V týdnech od 1. března 1942, od 29. listopadu 1942, od 28. listopadu 1943, od 26. listopadu 1944 analýza nebyla provedena vzhledem k chybějícím zdrojům, které by se týkaly mělnického vysílače.

Co se týká jazyku vysílání, v týdnu od 30. listopadu 1941 se německý jazyk na ostatních vysílačích vyskytoval následovně: Praha I – 19%, Brno – 20%, Moravská Ostrava – 19%, Poděbrady 0%. Jedná se tedy o masivní nárůst mluvených pořadů na všech těchto stanicích. Došlo rovněž k nárůstu německého vysílání na *Reichssender Böhmen*.[465]

V týdnu od 1. března 1942 byla němčina v průměru na českých stanicích z 38% (Praha I – 36%, Brno 38%, Moravská Ostrava 39%)[466]. Znamená to, že program v němčině se na českých stanicích (kromě Mělníka) rozšířil na více než jednu třetinu programu – tj. obrovský nárůst programu v němčině a stejně tak proněmeckých pořadů v češtině.[467] V týdnu od 29. listopadu 1942 tvořilo vysílání v německém jazyce na ostatních vysílačích z celkového programu: Brno 38%, Moravská Ostrava 38%, Praha I 34%. V průměru se tak jednalo o 37%. V týdnu od 28. listopadu 1943 bylo německy vysíláno průměrně z 42% (kromě mělnické stanice). Jednalo se konkrétně o čísla: Praha I – 35%, Brno 44%, Moravská Ostrava 45% (Brno a Moravská Ostrava v této míře kvůli frekventovanějšímu přebírání programu Mělníka). V týdnu od 26. listopadu 1944 byl jazyk vysílání podobný jako v minulých obdobích – německý jazyk byl vysílán v průměru 41% (35% Praha I, 44% Brno, 44% Moravská Ostrava).[468] V týdnu od 25. února 1945 byl německý jazyk v průměru používán ze 40% (kromě Mělníka), konkrétně 35% Praha I, 44% Brno, 44% Moravská Ostrava. Kromě mělnického vysílače vysílaly stanice Praha, Brno a Moravská Ostrava denně pět hodin v německém jazyce. Tento stav zůstal až do konce 2. světové války.[469]

---

[465] PINARD, s. 175.
[466] Tamtéž, s. 219.
[467] Tamtéž, s. 213.
[468] Tamtéž, s. 213.
[469] KRUPIČKA, s. 14.

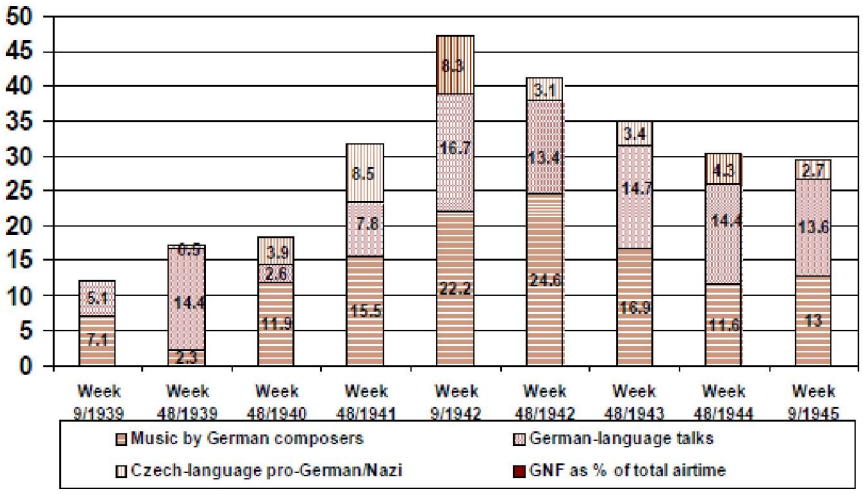

Příloha č. 11: Germanizace 1939 – 1945 (graf).[470]

Tento graf ukazuje nacistickou vysílací strategii vůči okupovanému protektorátu v časovém období 1939 – 1945 (na příkladu zvolených týdnů). Ukazuje vzestup od relativně málo zahrnutého pronacistického vysílání k aktivnějšímu zapojení proněmeckého a pronacistického programu v období od roku 1940 do roku 1941.[471]

[470] PINARD, s. 350.
[471] Tamtéž.

2.4.5 Analýza počtu posluchačů protektorátního německého vysílání

Uvedený graf znázorňuje počet koncesionářů rozhlasu na území Čech a Moravy v letech 1938 až 1945.[472] Lze vyčíst, že vlivem odstoupení pohraničních oblastí na podzim roku 1938 klesl jejich počet o necelých 400 tisíc. V následných letech počet koncesionářů opět kontinuálně rostl.

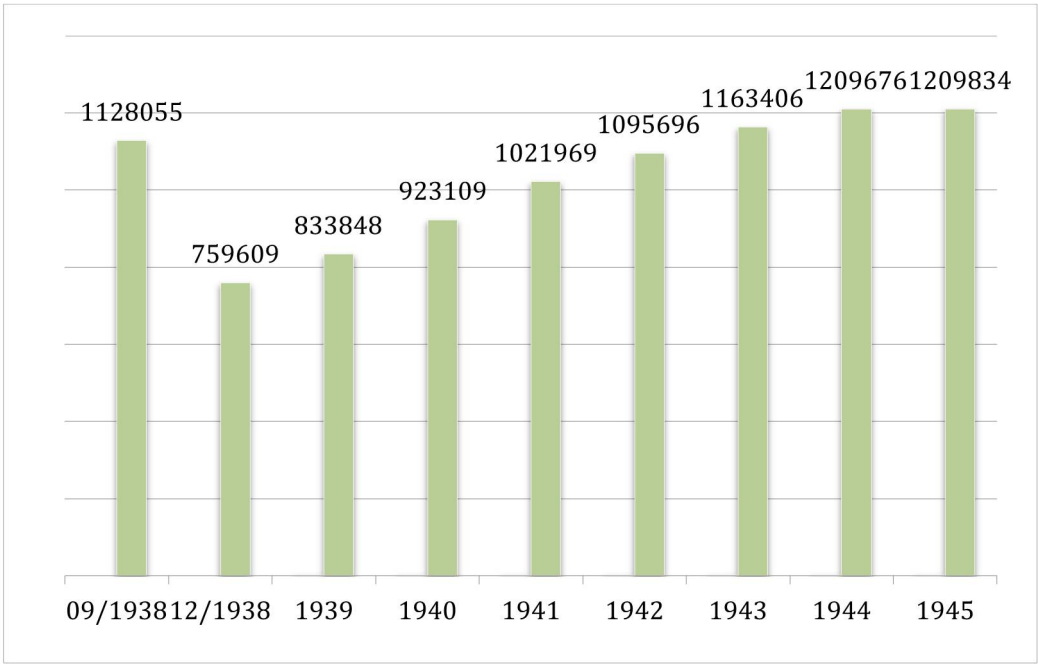

Příloha č. 12: Počet koncesionářů 1938 – 1945 (graf).[473]

Následující tabulka ukazuje podrobněji počet posluchačů protektorátního vysílání v letech 1942 a 1943. Tyto počty pravidelně uváděla kapitola *Chronik des Weltrundfunks* měsíčníku *Weltrundfunk*, která se věnovala zvláště údajům z protektorátu.[474] Tento graf je uveden pouze pro zajímavost, jelikož z uvedeného periodika není zřejmé, o jaké konkrétní údaje se jedná.

Počet koncesionářů	Období
973.395	01.12.42
978.005	01.01.43
983.778	01.02.43
996.268	01.05.43
999.669	01.06.43
1.003.447	01.07.43

Příloha č. 13: Počet koncesionářů (tabulka).[475]

[472] JEŠUTOVÁ, s. 613.
[473] Vlastní analýza autorky podle JEŠUTOVÁ, s. 613.
[474] Vlastní analýza autorky podle *Weltrundfunk: Internationale Zeitschrift für Rundfunk und Fernsehen*. Berlín, 1943, č. 2.
[475] Tamtéž.

2.4.6 Osvobození mělnického vysílače

Cílem této diplomové práce není popisovat průběh Pražského povstání, ale zajímavostí je, že během jeho vypuknutí dne 5. května 1945 se výše zmíněný Adolf Leitgeb společně s Emanuelem Moravcem přesouvali v koloně tří aut do Černínského paláce, kde měl Moravec obdržet instrukce a pokračovat dále do Mělníka, odkud měl z místního rozhlasu pronést projev. Moravec však ještě cestou do Černínského paláce spáchal sebevraždu.[476]

V únoru 1945 vytvořili čeští zaměstnanci mělnické stanice společně s ilegálním výborem v Mělníku plán, jak dostat vysílač nepoškozený do českých rukou. Do této akce byla zapojena partyzánská skupina z Řepína a Mělníka.[477] Na konci války se situace zkomplikovala i v Mělníku a na chloumeckém vysílači. *„V lesích u Řepína tehdy působila sovětsko-česká partyzánská skupina, kterou se Němci pokusili v dubnu neúspěšně zlikvidovat.“*[478] Dne 4. května 1945 obsadila německá hlídka veškerá technická pracoviště, aby zamezili pokusům o sabotáže. O den později zesílily i hlídky okolo rozhlasu a zaměstnanci chloumeckého vysílače byli vykázáni z budovy.[479] Dne 5. května 1945 se studia ve vysílací centrále v Praze dostala do českých rukou (za hlášení *„Je sechs hodin“*, po němž následovalo hlášení už v českém jazyce), ale nacističtí vojáci stále drželi vysílací věže Mělníka, Poděbrad a Prahy I – Liblic.

Dne 5. května 1945 ve 14 hodin 50 minut došlo k vypnutí vysílání německého programu, protože se revolucionáři v Praze zmocnili rozhlasové ústředny, kde program pro Mělník odpojili. Němci budovu opustili (na základě falešné zprávy o vývoji situace, že Američané jsou již v blízké Roudnici nad Labem – na levém břehu Labe). Tím správa mělnického vysílače přešla do českých rukou. Vysílač tak byl obsazen jednotkou strážmistra Františka Stirandy, díky čemuž nedošlo k zničení vysílače.[480] Byly odstraněny vyhlášky psané německy a obrazy německých vůdců. Místo nich byla na hlavní budově vztyčena československá a sovětská vlajka. Vysílač byl připraven k okamžitému vysílání československého programu. Nebyl možný přenos kabelem, a tak vysílačka přepojila modulaci na revoluční vlnu 415 m a vysílala český program.[481]

---

[476] SLEZÁK, s. 38

[477] *Rozhlasový vysílač Mělník: Nedožitých 65* [dokumentární film]. Scénář a režie JELÍNEK, J. Česko, 2010.

[478] KILIÁN, s. 22.

[479] HRDLIČKA, s. 176.

[480] HÁK, J. *Kronika města Mělník pro období let 1939 – 1945*.

[481] JAKL, T. a D. STÁTNÍK. *Květen 1945 na Mělnicku: české květnové povstání ve fotografii*. Praha: Mladá Fronta, 2011. ISBN 978-80-204-2436-5. S. 55.

Toto vysílání bylo zahájeno v 16 hodin 8 minut pochodem reprodukovaným z gramofonové desky. Následovala důležitá hlášení, volání Prahy o pomoc, instrukce a informace pro bojující jednotky. Po prvním českém hlášení byl vydán rozkaz německého posádkového velitele v Mělníku, aby byly vypnuty česky hlášené programové prvky. Tohoto příkazu bylo uposlechnuto na základě rozhodnutí velitele strážného oddílu Stirandy ve vysílači. Ve večerních hodinách byl vysílač opět obsazen členy jednotky SS (dostavilo se jich 300 včetně obrněných tanků s cílem zneškodnit vysílání revolučního programu)[482], kteří si vynucovali vypnutí českého vysílání, aby zneškodnili protiněmecké vysílání. Českému personálu bylo nařízeno opustit okolí vysílače, ale Němci (zásluhou českého personálu) nedokázali zprovoznit místní studio, které chtěli použít k hlášení.[483]

Dne 6. května 1945 byl vysílač stále ještě mimo provoz. Navíc středočeské elektrárny dne 7. května 1945 nedodávaly na základě rozhodnutí protiněmeckých povstalců vysílači proud. V případě, že by se musel vysílat německý program, byli povstalci připraveni poškodit kabel. Čeští zaměstnanci se do vysílače vrátili a byli ve stálém spojení s českým vojenským velitelstvím a revolučním národním výborem.[484]

Po vyjednávání o vydání vysílače do českých rukou[485] Němci vysílač dne 7. května 1945 opustili. Čeští zaměstnanci se ihned na vysílač vrátili a připravili jej opět k vysílání revolučního programu, což bylo umožněno prostřednictvím kabelu z Prahy. Provoz byl tedy opět zahájen 8. května 1945. Bylo tak umožněno vysílání od 6 hodin do 14 hodin 20 minut a kromě toho v 8 hodin 10 minut byla vysílána přímá česká relace z Londýna přes Prahu.[486] Ještě po německé kapitulaci 8. května zůstal na mělnické vysílačce silný oddíl SS, který toto místo obklíčil a připravoval jeho destrukci. K odzbrojení tohoto oddílu došlo až 9. května díky pomoci partyzánského oddílu ze Lhotky. Odzbrojení neproběhlo bez odporu a o život přišlo několik mělnických občanů.[487]

Po necelých deseti hodinách provozu, ještě 9. května, začalo bombardování

---

[482] *Rozhlasový vysílač Mělník: Nedožitých 65* [dokumentární film]. Scénář a režie JELÍNEK, J. Česko, 2010.
[483] HÁK, J. *Kronika města Mělník pro období let 1939 – 1945*.
[484] Tamtéž.
[485] V 17 hodin se dostavili partyzánští parlamentáři – Vlk, Heller a Pytlíček ze Lhotky – a vyjednávali o vydání vysílače do českých rukou.
[486] HÁK, J. *Kronika města Mělník pro období let 1939 – 1945*.
[487] *Rozhlasový vysílač Mělník: Nedožitých 65* [dokumentární film]. Scénář a režie JELÍNEK, J. Česko, 2010.

okolí vysílače sovětskými[488] letadly, kvůli čemuž bylo přerušeno elektrické vedení v celém kraji. Tato akce byla podniknuta z obavy, aby se ustupující Němci nevzdali Američanům. Nálet si vyžádal ve městě více než dvě desítky obětí[489]. Vysílač v dané době pomohl rovněž jako prostředník přivolání pomoci do oblasti Mělníka, jehož telefonické spojení bylo bombardováním přerušeno (zaměstnanci vysílače zapojili místní elektrárnu a zřídili provizorní studio a podařilo se jim kontaktovat Prahu).[490] *„Teprve následujícího dne vstoupili do Mělníka sovětští a polští vojáci, čímž druhá světová válka pro místní obyvatele definitivně skončila.“*[491] Mělnický vysílač tak byl osvobozen. Dodávka proudu do mělnického vysílače byla obnovena až 11. května 1945 a chloumecká stanice vysílala program zachycený přijímačem z liblického vysílače.[492]

2.5 Vysílání do Protektorátu Čechy a Morava ze zahraničí

Kromě legálního rozhlasového vysílání, které v Protektorátu Čechy a Morava podléhalo okupační správě a kontrole a obsahově pracovalo ve prospěch nacistů, zde působilo i ilegální (odbojové) vysílání. Československé odbojové vysílání navazovalo na podporu ze zahraničí. Jednalo se zejména o vysílání Sovětského svazu a britské BBC. Německá okupační správa v protektorátu se snažila omezit vliv vysílání ze zahraničí, protože cílem nacistů bylo izolovat domácí obyvatelstvo od informací o celosvětovém vývoji.[493]

Tato kapitola se věnuje exilovému vysílání ze zahraničí, které se soustředilo na německé obyvatele protektorátu. Rovněž oni měli možnost poslouchat kromě legálního protektorátního vysílání a vysílání z německé říše i exilové vysílání ze zahraničí. Zahraniční pořady v německém jazyce vysílala Moskva a Londýn, kde sídlila československá exilová vláda. Zahraniční rozhlas (nejčastěji právě moskevský a londýnský) byl ve velké míře poslouchán, a to i přes zákazy podepřené vysokými tresty.[494]

---

[488] Dobový názor byl, že se jednalo ještě o Luftwaffe, tedy o nacistická letadla. Ve skutečnosti se jednalo o sovětskou leteckou armádu gen. plk. Krasovského, jejímž cílem bylo zamezit ústupu německých jednotek aby nepadly do zajetí k Američanům. Skutečnost, že se jednalo o sovětská letadla, vyšla najevo až po roce 1989 (srov. ČERNICKÝ, F. *Nad Mělníkem stín: od Mnichova 1938 do května 1945*. Mělník: Město Mělník, 2005. ISBN 80-239-4881-4. S. 24.).
[489] KILIÁN, s. 22.
[490] HÁK, J. *Kronika města Mělník pro období let 1939 – 1945*.
[491] KILIÁN, s. 22.
[492] Tamtéž.
[493] BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ, s. 188.
[494] Tamtéž, s. 187.

Již na jaře roku 1939 byl vytvořen rozhlasový ilegální výbor soustřeďující české programové i technické pracovníky a koordinující některé akce podzemního hnutí. Dne 1. září 1939 vydala Ministerská rada pro obranu Říše v Berlíně nařízení o mimořádných opatřeních, která zakazovala úmyslný poslech zahraničních rozhlasových stanic (zahraničními stanicemi byly míněny všechny vysílače mimo území Velkoněmecké říše). Poslech tohoto vysílání v protektorátu byl stíhán vysokými tresty (ve formě vězení či káznice a odnětí přijímacího zařízení) a za šíření zpráv mohl být občan potrestán až trestem smrti.[495] Protože se však mnoho občanů snažilo zakázané vysílání poslouchat, nacisté nařídili, aby byl každý rozhlasový přijímač opatřen výstražnou cedulkou s nápisem *Pamatuj, že poslouchání zahraničního rozhlasu je zakázáno a trestá se káznicí nebo i smrtí*[496]. Poslech zahraničního rozhlasu však neustal – konkrétním dokladem je úspěch bojkotu domácího tisku. Dne 14. září 1941, ve výroční den úmrtí T. G. Masaryka, vyzval po dohodě s domácím odbojem londýnský rozhlas k bojkotu protektorátního tisku. Podle hlášení pražského gestapa poklesl jeho prodej o 70%.[497] Pro Němce byl tento důkaz vysoké poslechovosti zahraničního vysílání BBC povelem k radikálnějším opatřením – gestapo bylo zmocněno zabavovat rozhlasové přijímače. Roku 1943 lidé museli odevzdat všechny rozhlasové přístroje, a následně u nich bylo vypnuto nebo případně odstraněno zařízení pro příjem krátkých vln, které příjem zahraničních stanic umožňovaly.[498]

2.5.1 Rozhlasové vysílání ze Sovětského svazu

Československé vysílání z Moskvy bylo zahájeno již v polovině 30. let a v letech 1938 a 1939 vysílalo do Československa denně 1,5 hodiny.[499] V tuto dobu vysílaly ze Sovětského svazu tři tajné vysílačky Kominterny[500], a to v českém, slovenském (pořad *Za slovenskú slobodu*) a německém jazyce (*Sudetendeutscher Freiheitssender)*.[501] Jednotlivé programy vedli G. Bareš (české), J. Bránik a Š. Rais (slovenské)

---

[495] KÖPPLOVÁ, s. 46.
[496] HRDLIČKA, s. 158.
[497] KÖPPLOVÁ, s. 51.
[498] *Weltrundfunk: Internationale Zeitschrift für Rundfunk und Fernsehen*. Berlín, 1943, č. 2.
[499] KŘESŤAN, J. Hovoří Moskva – Moskva hovoří. Československé rozhlasové vysílání ze Sovětského svazu v letech 1939- 1945. In: *Paměť a dějiny: revue pro studium totalitních režimů*. Odbor archiv bezpečnostních složek Ministerstva vnitra České republiky, 2007-, roč. 7, č. 1. ISSN 1802-8241. Dostupné online [cit. 2016-01-03]: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1401/018-029.pdf>.
[500] MAŠKOVÁ, T. Rozhlasové vysílání do okupovaného Československa. Český rozhlas [online]. [cit. 2016-06-08]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/archiv/1945/_zprava/1428890>.
[501] KÖPPLOVÁ, s. 51.

a L. Grünwald (německé). České vysílání z Moskvy oficiálně zahájilo své působení v létě roku 1941 programem krátkovlnné vysílačky *Za národní osvobození*.[502] Ráz jejího vysílání odpovídal jejímu účelu, kterým bylo posilovat v okupovaných zemích odboj obyvatelstva proti fašistům.[503]

Tzv. *Sudetendeutscher Freiheitssender* (*Sudetoněmecký svobodný vysílač*) byl vysílač, který vysílal německy pro sudetské obyvatelstvo.[504] Byl zřízený moskevským vedením KSČ.[505] Jeho úkolem bylo odvrátit sudetské Němce od nacistického smýšlení[506] a přesvědčit je o tom, že Německo lze od fašismu osvobodit, pokud se mu vzepřou a pokud se postaví k národům bojujícím proti fašismu.[507] Jednalo se o tajný krátkovlnný vysílač, jehož vysílání bylo zahájeno dne 10. listopadu 1941, a to z Ufy[508], kam byla po evakuaci Moskvy v říjnu 1941 přesunuta i redakce tajného vysílače *Za národní osvobození*. V červnu 1943 se redakce vrátila do Moskvy. Po návratu bylo vysílání na několik dní přerušeno.[509] Vysílač *Sudetendeutscher Freiheitssender* vysílal zpravidla každodenní pořady společné s dalšími dvěma tajnými krátkovlnnými vysílači, a to s již zmíněnými vysílači *Za národní osvobození* a *Za slovenskú slobodu*. Vysílač *Sudetendeutscher Freiheitssender* vysílal z Moskvy v německém jazyce, a kromě tohoto vysílání Moskva vysílala rovněž do Německa v německém jazyce prostřednictvím vysílače *Deutscher Volkssender*.[510]

Řízením vysílače byli pověřeni vedoucí pracovníci KSČ německé národnosti. Zodpovědným redaktorem byl zpočátku Rudolf Appelt, po něm krátce Robert Korb a zhruba od počátku roku 1943 až do konce vysílání výše uvedený Leopold Grünwald.[511]

Redaktoři měli k dispozici řadu písemných materiálů a prováděli kvalitní zpravodajskou a propagandistickou činnost. Čerpali z ukořistěné pošty a předčítali tak posluchačům, co psali němečtí vojáci v dopisech svým rodinám. Obsah vysílání byl zaměřen zejména proti lživé nacistické propagandě. Vysílač přinášel zprávy o zoufalé

---

[502] KŘESŤAN, s. 23.
[503] Inventář k fondu Tajný vysílač „Za národní osvobození". Fond V – ZNO (1941 – 1945). 1991. S. 1.
[504] Inventář k fondu Tajný vysílač „Sudetendeutscher Freiheitssender". Fond V – Sd Fa (1941 – 1945). 1991. S. 1.
[505] KOVÁŘÍK, 1982b, s. 44.
[506] KÖPPLOVÁ, s. 52.
[507] KOVÁŘÍK, 1982b, s. 44.
[508] Hlavní město Baškirské autonomní republiky.
[509] Inventář k fondu Tajný vysílač „Sudetendeutscher Freiheitssender". Fond V – Sd Fa (1941 – 1945). 1991. S. 1.
[510] KŘESŤAN, s. 23.
[511] Inventář k fondu Tajný vysílač „Sudetendeutscher Freiheitssender". Fond V – Sd Fa (1941 – 1945). 1991. S. 1.

situaci německých vojáků na východní frontě, zprávy o krutostech nacistického režimu, o koncentračních táborech atd. Redaktoři tak konfrontovali výroky vrchních nacistických představitelů s výpověďmi zajatců a také je vtipně komentovali.[512] Příkladem může být Goebbelsův projev:

„V této válce jde o reálné věci. Je to válka o obilí a chléb, o dobrou snídani, oběd a večeři. Je to válka pro suroviny, naftu, kaučuk, železo a rudu... Chceme se obohatit, shrábnout bohatou odměnu za všechny oběti a práci!“[513]

Redaktoři *Sudetendeutscher Freiheitssender* reagovali na jeho projev tímto výrokem:

„Podle Goebbelse bylo z Ukrajiny vyvezeno 35 milionů vajec. Co to znamená? Při osmdesáti milionech Němců jedno vajíčko pro dva Němce. Jinak počítáno: vůči německým ztrátám na východní frontě, které se odhadovaly na tři miliony mrtvých a zmrzačených, je to deset vajec na mrtvého nebo zmrzačeného Němce. a poněvadž Hitlerovy válečné přípravy stály minimálně 350 miliard marek, stojí ho jedno ukrajinské vajíčko 10 tisíc marek. Nejdražší vajíčka, jaká kdo kdy jedl...“[514]

Jednou týdně byl prostřednictvím *Sudetendeutscher Freiheitssender* vysílán pořad věnující se kultuře, který sudetským Němcům připomínal, že nacistická kultura není jediná, kterou kdy Německo mělo (citováni např. Thomas a Heinrich Mannovi, Stifter, Meisner).[515]

V závěrečné fázi vysílač vyzdvihoval příklad odbojových akcí antifašistů v okupovaných zemích, zejména v protektorátě, a příklad německých vojáků, kteří dobrovolně přešli do zajetí a začlenili se do protifašistické fronty.[516]

Vysílání *Sudetendeutscher Freiheitssender* bylo zpočátku omezeno na jednu relaci denně. Od 15. července 1943 bylo rozšířeno na tři relace. O necelý rok později, od 3. dubna 1944, vysílal již relace čtyři. Ke konci roku 1944 vysílal pět až šest relací denně a na začátku roku 1945 se počet vysílání řídil aktuálními potřebami (až jedenáct

[512] KOVÁŘÍK, 1982b, s. 45.
[513] Tamtéž.
[514] Tamtéž.
[515] Tamtéž.
[516] *Inventář k fondu Tajný vysílač „Sudetendeutscher Freiheitssender“*. Fond V – Sd Fa (1941 – 1945). 1991. S. 2.

vysílání denně).[517] Působení *Sudetendeutscher Freiheitssender* bylo ukončeno 15. května 1945.[518] Po skončení druhé světové války vyšlo najevo, že byl tento vysílač poslouchán více, než se předpokládalo. V největší míře byl poslouchán v okresech Ústí nad Labem a Děčín, dále na severní Moravě.[519]

2.5.2 Rozhlasové vysílání z Velké Británie

Pravidelné české vysílání britské stanice BBC zvané *Volá Londýn* bylo zahájeno 8. září 1939.[520] Zpočátku byly vysílány pouze zprávy a středeční komentář Jana Masaryka vztahující se k nejrůznějším vnitropolitickým tématům z protektorátu i k mezinárodní politické situaci a vyznačující se velmi povzbuzujícím tónem. V roce 1940 při ministerstvu zahraničních věcí československé vlády v exilu vznikl informační odbor, jehož součástí bylo i oddělení rozhlasové propagandy. Odbor zajišťoval od srpna 1940 15minutový vysílací blok *Hovory s domovem* v rámci českého vysílání BBC, který ovšem musel být před vysíláním přeložen do anglického jazyka a schválen britskou vojenskou cenzurou.

Dne 27. září 1938 bylo *„v přímé reakci na eskalaci sudetské krize“*[521] zahájeno vysílání BBC v německém jazyce. Poté se němčina v zahraničním vysílání BBC vyskytovala stále častěji a v dubnu 1939 byla oficiálně zřízena německá redakce.[522]

Exilová vláda na dění v protektorátu (zejména na heydrichiádu a na vyhlášení výjimečného stavu po atentátu na Heydricha) odpovídala oficiálními protesty, od nichž se odvíjelo i londýnské vysílání BBC. *„V mnohých z těchto projevů již čeští hlasatelé zaujímali nekompromisní stanovisko vůči Němcům v duchu kolektivního pojetí viny. (...) Britové také až do roku 1942 nechtěli prejudikovat odpověď na otázku budoucích hranic osvobozeného Československa, s níž byl vztah k německé menšině úzce provázán.“*[523] Od roku 1942 zaznával požadavek na vysídlení Němců z českých zemí

---

[517] *Inventář k fondu Tajný vysílač „Sudetendeutscher Freiheitssender“*. Fond V – Sd Fa (1941 – 1945). 1991. S. 2.
[518] KŘESŤAN, s. 25.
[519] KOVÁŘÍK, 1982b, s. 46.
[520] KOUTEK, O. Zahraniční odboj na vlnách BBC: československé vysílání z Londýna 1939 – 1945. In: *Paměť a dějiny: revue pro studium totalitních režimů*. Odbor archiv bezpečnostních složek Ministerstva vnitra České republiky, 2007-, roč. 7, č. 1. ISSN 1802-8241. Dostupné online [cit. 2016-01-03]: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1401/030-044.pdf>.
[521] Tamtéž.
[522] Tamtéž.
[523] Tamtéž.

stále otevřeněji.[524]

Exilová vláda se složitě vyrovnávala s faktem, že v německém vysílání londýnského rozhlasu od července roku 1941 pravidelně vystupoval sudetoněmecký sociální demokrat Wenzel Jaksch[525]. *„Zvláštním aspektem česko-sudetoněmeckých vztahů jsou styky mezi československou exilovou vládou v Londýně vedenou prezidentem Edvardem Benešem a sudetoněmeckými sociálními demokraty organizovanými v* Treuegemeinschaft *sudetendeutscher Sozialdemokraten pod vedením Wenzela Jaksche. Sudetoněmečtí sociální demokraté byli prokazatelně antifašisté, kteří se jak před Mnichovem, tak do 15. března 1939 loajálně zastávali Československé republiky. Před rokem 1939 se sudetoněmečtí sociální demokraté snažili přesvědčit československou vládu, aby prosadila konstruktivní politické reformy, které by odstranily sudetoněmecké stížnosti na diskriminaci, jež umožnily vzestup popularity Henleinovy strany.“*[526]

Wenzel Jaksch byl od roku 1938 předsedou *Deutsche Sozial-Demokratische Arbeiter Partei in der Tschechoslowakei* (v únoru tuto stranu přejmenoval na *Sudetendeutsche Sozial-Demokratische Partei*) a předsedou *Treuegemeinschaft*.[527] Jaksch se považoval za aktivistu, chtěl si zachovat *„důvěru dělnické elity v Sudetech a být přítelem širokých vrstev českého lidu“*[528].

Během dlouhých jednání (k prvnímu z nich došlo už 3. srpna 1939[529]) Beneš a Jaksch debatovali o způsobu, jak umožnit soužití Čechů a sudetských Němců po skončení války.[530] Snažili se dojít k jednotnému a definitivnímu stanovisku o sudetských Němcích a příštích hranicích.[531] Vztah mezi Benešem a Jakschem se komplikoval kvůli proměnlivému stanovisku britské vlády vůči postavení sudetských Němců a platnosti mnichovské dohody. V počáteční fázi války se *„britská vláda cítila vázaná mnichovskou dohodou a vyjmula sudetské Němce a další národnostní menšiny*

---

[524] KOUTEK, O. Zahraniční odboj na vlnách BBC: československé vysílání z Londýna 1939 – 1945. In: *Paměť a dějiny: revue pro studium totalitních režimů*. Odbor archiv bezpečnostních složek Ministerstva vnitra České republiky, 2007-, roč. 7, č. 1. ISSN 1802-8241. Dostupné online [cit. 2016-01-03]: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1401/030-044.pdf>.
[525] Wenzel Jaksch (1896 – 1966) byl sudetoněmecký sociálně-demokratický politik.
[526] RAŠKA, s. 189 – 190.
[527] VONDROVÁ, s. 328.
[528] 1940, 25.10. Londýn. Dopis W. Jaksche R. Bechyně k rozkolu v Treuegemeinschaft. In: VONDROVÁ, s. 74.
[529] BRÜGEL, s. 14.
[530] RAŠKA, s. 190.
[531] VONDROVÁ, s. 77.

z Československa z jurisdikce provizorní československé vlády v Londýně“[532]. Bylo ovšem v zájmu Britů, aby se sudetští Němci účastnili československých exilových aktivit, a doufali tak, že se obě strany dohodnou na společném budoucím programu. Jaksch jednal se stejnými vládními úředníky jako československá vláda a Beneš. *„V roce 1940 Beneš oficiálně pozval členy Treuegemeinschaftu, aby vstoupili do československé státní rady, ale v té době sudetoněmečtí sociální demokraté nebyli ochotni vstoupit bezpodmínečně. Obě strany si byly vědomy, že Britové měli velký zájem o sudetoněmeckou účast.*“[533]

Jakschův názor byl, že v Sudetech existoval značný odpor proti nacismu, ale chyběla podpora ze strany Britů, jelikož britské snahy v dané době byly zaměřeny jen na Čechy. Jaksch požadoval jako podporu protihitlerovských sil zavedení *„zvláštního programu BBC, který by povzbudil sudetoněmeckou opozici*“[534]. K jeho plánům měl Beneš námitky, považoval Jakschovy rozhlasové projevy za chybu. Bylo rozhodnuto, že zvláštní vysílání pro sudetské Němce je nežádoucí. Jaksch tak vysílal jednou za čtrnáct dní, přičemž jeho cílem bylo *„ukázat sudetským Němcům, že nebyli zapomenuti*“[535].

Jakschovo vysílání bylo zahájeno dne 9. července 1941 a trvalo téměř jeden rok. Vysílal např. pořady *Varování sudetským Němcům, Sudety, Občanská válka v Sudetech, Sudetští Němci v Hitlerově válce* nebo *Sudetská spravedlnost*. Jednalo se o typickou protinacistickou propagandu zaměřenou na německé obyvatelstvo, zvláště na sudetské Němce. Jaksch radil sudetským Němcům, aby se nepodíleli na protičeských aktivitách.[536]

Zástupci exilové vlády v čele s Benešem žádali o to, aby bylo Jakschovo vysílání převedeno do československé sekce programu londýnského vysílání, což ovšem, ačkoli Jaksch nikdy neupřednostňoval vysílání na německém programu BBC (na tento program bylo jeho vysílání zařazeno Brity)[537], britská strana odmítla (důvodem žádosti československé exilové vlády bylo, že z hlediska propagandy bylo toto vysílání užitečné i nad rámec Sudet – v celých Čechách a na Moravě[538]). Ke zřetelné změně došlo až po vypálení Lidic a Ležáků. Dne 27. června rozhodl britský

[532] RAŠKA, s. 190.
[533] Tamtéž, s. 191.
[534] Tamtéž.
[535] Tamtéž, s. 193.
[536] Tamtéž.
[537] Tamtéž, s. 202.
[538] Tamtéž, s. 195.

ministr zahraničí Anthony Eden o zastavení Jakschova vysílání. K jeho obnovení pak již nedošlo. Někteří Němci však poté ještě v československém vysílání vystoupili, zejména komunista Karel Kreibich.[539]

Moskevský *Freiheitssender* ovládaný komunisty vysílal z Moskvy dvakrát denně – v době, kdy Jakschovo vysílání v BBC bylo zkráceno na tříapůlminutový program ráno, a to pouze jednou za dva týdny. Jaksch chtěl svá vysílání prodloužit na pět minut denně, ale Britové nechtěli komplikovat česko-britské vztahy.[540]

2.6 Poválečná historie mělnického vysílače

V září 1945 byl rozdělen vysílací program mezi studia Praha I – Liblice a Praha II – Mělník tak, že první uvedený se zaměřoval na zpravodajství, a druhý na kulturně politickou publicistiku a oddechové pořady.[541]

Dne 16. září 1945 bylo na okruhu Praha II od 19 hodin vysíláno třicetiminutové zpravodajské pásmo *Rozhlasové noviny*. Jednalo se o nový typ zpravodajství, které obsahovalo i znělky, zvukové předěly a akustickou grafiku.[542] V 50. letech byl tento vysílač střežen armádou a jeho provoz byl sledován. Od roku 1952 byl zařazen do sítě tzv. rádiové obrany. Znamená to, že poté, co v 18 hodin skončil jeho program, byl rychle přeladěn a rušil vysílání Radia Svobodná Evropa, jehož signál paradoxně o několik desítek let později šířil.[543]

V roce 1968, po příkazu k vypnutí vysílače, byl opět Mělník uveden do provozu a jeho svobodné vysílání bylo potlačeno až příjezdem tanků okupační armády. Došlo k demolici napájení anténního stožáru, čímž byl vysílač vyřazen z provozu. Obsluha byla vyhnána a nasazeni byli sovětští odborníci, kteří nezvládli vysílač udržet v provozu. Česká obsluha tak byla povolána zpět.[544]

K první rozsáhlejší rekonstrukci chloumeckého vysílače došlo až po 32 letech, v roce 1970, kdy již byla stanice vybavena novým vysílačem Tesla SRV 201 o výkonu 200 kW. O čtyři roky později bylo nutno výkon zvýšit, a to na dvojnásobek, tedy na

---

[539] KOUTEK, O. Zahraniční odboj na vlnách BBC: československé vysílání z Londýna 1939 – 1945. In: *Paměť a dějiny: revue pro studium totalitních režimů*. Odbor archiv bezpečnostních složek Ministerstva vnitra České republiky, 2007-, roč. 7, č. 1. ISSN 1802-8241. Dostupné online [cit. 2016-01-03]: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1401/030-044.pdf>.
[540] RAŠKA, s. 198
[541] KÖPPLOVÁ, s. 60.
[542] Tamtéž, s. 61
[543] *Rozhlasový vysílač Mělník: Nedožitých 65* [dokumentární film]. Scénář a režie JELÍNEK, J. Česko, 2010.
[544] Tamtéž.

400 kW.[545] Nový stožár byl rovněž ocelový, samonosný, příhradový, zhotovený z masivních profilů ve tvaru písmene H. Jednalo se o vysílač domácí výroby značky Tesla, jehož vlnová délka byla 1233 kHz. *„Vzhledem k vysokému výkonu byl jeho stožár posunut dále od obydleného území. I tak však rušil často produkci zvukových zesilovačů v okolí.“*[546]

Modernizace mělnického vysílače pokračovala a v další fázi jeho historie *„anténní stožár zakončený kuželovým nástavcem, tak typický pro mělnický severní obzor, byl nahrazen novým samonosným stožárem příhradové konstrukce“* [547]. V současnosti tak stojí v Chloumku již druhý vysílač. V roce 1983 byl firmou Hutní montáže Ostrava vybudován nový anténní systém ARPO II o výšce 150 metrů. Jedná se o samostatnou ocelovou věž bez kotvení.[548]

Vysílač Praha II nesl v průběhu doby rovněž další názvy, a to *Československo* nebo *Hvězda*. Název vysílače *Československo I* platil od začátku 50. let, dne 31. srpna 1970 byl přejmenován na *Hvězdu*, jejíž vysílání bylo zahájeno o den později a jež vysílala 24 hodin denně česky a slovensky, a to zpravodajství a publicistiku.[549] Např. na podzim 1982 vysílala zprávy, politické aktuality, přehledy tisku, sportovní reportáže a další.[550] Vysílala na středních vlnách na frekvenci 1233 kHz. Koncem 80. let na vysílači v Chloumku pracoval pětadvacetičlenný kolektiv (viz obrazová příloha č. 31).[551] Po roce 1989 vysílala jako federální okruh Československého rozhlasu a od roku 1992 jako Radiožurnál.[552]

Začátkem roku 1991 ukončilo středisko vysílání pro Československý rozhlas. Posledním působením mělnické vysílací stanice byl přenos programu Rádia Svobodná Evropa (po jeho přesídlení z Mnichova do Prahy).[553] Zahájen byl 31. ledna 1991 a vysílal do roku 1996 (modulací satelitním přenosem z centrály Svobodné Evropy). Rozhlasová stanice v Chloumku ukončila svou činnost dne 21. března 2003 jako rozhlasová stanice Praha 6. *„Stanice Svobodná Evropa ukončila vysílání v českém jazyce dne 31. března 2003 a s ní ukončil činnost také mělnický vysílač. V areálu*

---

[545] Padesát let rozhlasového vysílače Mělník. In: *Nové Mělnicko*. Mělník, 1988, roč. 27, č. 24.
[546] PURŠ, s. 241.
[547] PURŠ, F. Před 75 lety byl postaven v Mělníku – Chloumku vysílač. In: *Mělnicko*. Mělník, 2012, č. 8.
[548] Padesát let rozhlasového vysílače Mělník. In: *Nové Mělnicko*. Mělník, 1988, roč. 27, č. 24.
[549] JEŠUTOVÁ, s. 600.
[550] PERKNER, S. *Úvod do stavby rozhlasového programu*. Praha: Univerzita Karlova, 1983. S. 37.
[551] Padesát let rozhlasového vysílače Mělník. In: *Nové Mělnicko*. Mělník, 1988, roč. 27, č. 24.
[552] KÖPPLOVÁ, s. 60.
[553] PURŠ, F. Před 75 lety byl postaven v Mělníku – Chloumku vysílač. In: *Mělnicko*. Mělník, 2012, č. 8.

vysílače je též retranslační stanice ČT.“[554] V současnosti je areál majetkem soukromé firmy (viz obrazová příloha č. 32 a 33).[555]

Co se týká poválečného vysílání pro německou menšinu na území Čech a Moravy, v 50. letech (konkrétně 4. února 1957) bylo zřízeno vysílání pro německou menšinu. Dnes se vysílá jednou týdně 30 minut regionálními rozhlasovými stanicemi Plzeň, Budějovice a Sever (Ústí nad Labem).[556]

[554] PURŠ, s. 241.
[555] *Rozhlasový vysílač Mělník: Nedožitých 65* [dokumentární film]. Scénář a režie JELÍNEK, J. Česko, 2010.
[556] KRUPIČKA, s. 15.

3 Závěr

Závěrečná kapitola se věnuje shrnutí představené diplomové práce, která se zabývala rozhlasovým vysíláním pro německé obyvatelstvo žijící v českých zemích do roku 1945. Jejím cílem bylo zmapovat problematiku rozhlasového vysílání v německém jazyce na území Čech a Moravy a jeho zastoupení ve struktuře aktivit rozhlasové společnosti. Uvedené období zahrnulo počátky vysílání v německém jazyce v českých zemích, stavbu mělnického vysílače a vysílání během protektorátu a nacistické okupace českých zemí. Důležitým faktorem byl přístup československého státu k vysílání pro německou menšinu na jedné straně, na druhé straně nacistická propaganda z německé říše a jejich důsledky na jednání příslušníků německé menšiny. Cílem diplomové práce bylo pojednat konkrétně o mělnickém vysílači v Chloumku, který byl postaven v roce 1938 s cílem poskytovat kvalitnější vysílání pro německou menšinu. Jednalo se o středovlnný vysílač s velkým dosahem a ve své době moderními technickými parametry.

Diplomová práce měla za úkol ukázat na příkladu mělnického vysílače situaci a vývoj rozhlasového vysílání pro německou menšinu. Uvedla kapitolu věnující se problematice německé menšiny v českých zemích před Hitlerovým převzetím moci v Německu v roce 1933 a změnám, které s tímto aktem byly spojeny. Mělnický vysílač měl být prostředkem komunikace s německou menšinou a měl nahradit chybu československé rozhlasové společnosti, která do té doby německé menšině nevěnovala dostatečnou pozornost. Práce se soustředila na kontrast mezi slabým vysíláním Radiojournalu a říšskoněmeckým cíleným propagandisticky zaměřeným programem.

Rozhlasová společnost v první republice delegovala vysílání pro německou menšinu na soukromoprávní společnost Urania, a tak bylo prakticky znemožněno státu do jeho podoby zasahovat. Vysílání Urania nebylo pro sudetské Němce vzhledem k povaze instituce atraktivní. Její pořady nebyly pro Němce poutavé a časový rozsah programu nebyl dostatečný. Práce tak byla psána s ohledem na odlišné přístupy německého a československého rozhlasu. Pro Československo bylo rozhodující rozhlasovým vysíláním oslovit početnou německou menšinu vzhledem k jejímu počtu (Němců v Československu žilo přibližně 3,5 milionu). V důsledku technických a programových omezení a zároveň rostoucího vlivu hnutí německých nacionalistů ve 30. letech preferovala německá populace v Československu rozhlasové programy vysílané z nacistického Německa. Československý rozhlas se sice pokusil zlepšit

vysílání v německém jazyce a v roce 1938 byl pro pohraniční oblasti, kde žila většina Němců, postaven nový rozhlasový vysílač, avšak tyto snahy přišly příliš pozdě. Nový vysílač v Mělníku vysílal celodenní program v německém jazyce, ale jeho dopad na postoje německé menšiny byl již minimální. Nacisté už od roku 1933 posilovali zábavné a oddechové vysílání a rovněž snížili počet vzdělávacích programů a programů týkajících se vysoké kultury. Rozhlasové stanice nabízely většinou směs populární zábavy a politické propagandy. To platilo i pro mezinárodní vysílání, což mělo přímý dopad na německé obyvatelstvo žijící v Československu, které v té době již bylo navyknuté na poslech říšskoněmeckých stanic. Německé stanice upřednostňovali před domácím programem.

Říšské vysílání tedy kladlo důraz na vysílání do zahraničí a zaměřilo se i na oblast Sudet. Sudetští Němci tak nejpozději do konce 20. let upřednostnili toto vysílání, které pro ně bylo zajímavější. Postavení v té době moderního mělnického vysílače, který měl značný dosah, přišlo již pozdě. Rozdíly oproti československému vysílání byly v kvalitě slyšitelnosti v pohraničí, v aktuálnosti pořadů a ve skutečnosti, že se sudetským Němcům tyto programy přímo věnovaly.

Provoz nového vysílače byl oficiálně zahájen 1. května 1938. V období od 1. května do 18. října 1938 vysílala tato stanice pod názvem *Praha II – Mělník* další zkušební vysílání, ale již v rozsahu pravidelného celodenního programu v německém jazyce. Mělnický vysílač byl tedy ihned na jaře roku 1938 dán k dispozici německému vysílání. Od tohoto okamžiku tak měli němečtí posluchači v bývalém Československu a i v celé Evropě k dispozici nový vysílač s celodenním pořadem v německém jazyce, a to s ve své době výjimečným technickým vybavením, díky němuž si za krátkou dobu získal oblibu. Zároveň ale zůstalo zachováno v plném rozsahu německé vysílání na ostatních československých rozhlasových stanicích (kromě Prahy I). Mělnická vysílací stanice by tak dosavadní nedostatky nahradila, pokud by ovšem k její stavbě došlo dříve. Situaci dokládají průzkumy ze 30. let, v nichž přes 90% sudetských Němců označila jako nejoblíbenější stanici právě říšský rozhlas. Naopak v Československu se objevovaly pozitivní názory na to, že se situace dá ještě zlepšit (práce uvedla např. názor Tučného).

Začátek druhé světové války znamenal pro rozhlasovou společnost řadu změn a jednou z nich bylo, že rozhlasová stanice v Mělníku – Chloumku byla od 15. března 1939 začleněna do velkoněmeckého vysílání. Stal se z ní německý vysílač,

který následně přijal označení *Reichssender Böhmen* (*Říšský vysílač Čechy*). Práce se věnovala začlenění mělnické stanice do nacistické správy a analýze programu vysílání mělnické stanice jak před okupací, tak během ní.

Československá politická reprezentace nezareagovala dostatečně rychle a adekvátně, neuvědomila si nebezpečnost propracované německé rozhlasové propagandy. Československá republika svým jednáním způsobila, že němečtí obyvatelé upřednostnili poslech říšskoněmeckých stanic. Právě kvůli opožděné reakci československého státu mělnický vysílač svou roli pro německou menšinu nesplnil. Jeho úloha by bývala byla naplněna, kdyby k jeho postavení došlo o minimálně pět let dříve, tedy v rok, kdy v Německu převzali moc nacisté a byla zahájena jejich cílená propaganda do československého pohraničí. Funkcí rozhlasu z hlediska menšinového problému bylo, že mohl napomoci vzájemnému sblížení menšiny s národem a zlepšit vzájemné dorozumění. Tato možnost rozhlasu vůči německé menšině nebyla československým státem včas využita.

Diplomová práce shrnuje, že i před postavením nového vysílače rozhlas potřeboval řádnou organizaci programu a propagandy a lépe zvolený program, aby získal pozornost německých obyvatel. Rovněž počet pracovníků pro německý rozhlas bylo třeba navýšit, aby se vysílalo v lepší kvalitě. Německé vysílání Uranie bylo příliš sepjaté, orientované na vysokou kulturu. Bylo v něm potřeba většího uvolnění. Řadu z těchto nedostatků prvorepublikového vysílání mělnický vysílač napravil, avšak k zlepšení situace již nepomohl. Přišel se zpožděním v době, kdy už velké množství Němců upřednostňovala říšskoněmecké vysílání. Záměr československých představitelů o stavbě nového vysílače se tak nesetkal s úspěchem.

Při případném dalším bádání lze tuto diplomovou práci zasadit do širšího rámce sítě velkoněmeckého rozhlasového vysílání, případně lze provést komparativní analýzu vůči jiným vysílacím stanicím, které v této práci byly zmiňovány ve většině případů k doplnění celkové situace německého vysílání v Československu. Z pramenů použitých k této diplomové práci je možné vytěžit ještě další informace a případně téma rozvést do jiných dimenzí.

Summary

The goal of the thesis titled *Radio Broadcasting for the German Minority in the Czech Countries until the Year 1945, with the Example of the Melnik Broadcast Transmitter* was to describe in detail the Melnik broadcaster which was built in Czechoslovakia for the German minority during the last years of the First republic. The thesis describes the radio broadcasting for the German people living in Bohemia and Moravia in the period from its formation until the year 1945. It concentrates on the radio broadcaster in Melnik, which was built in 1938 with the purpose of giving a special broadcasting to the German minority living in the Czech countries. It focuses on the contrasting access to the radio broadcasting for this population group from the side of the Czech political representation and from the side of the German state. In Czechoslovakia, this broadcasting for Sudeten Germans was under control of the private institution Urania. The Sudeten Germans have focused their attention to the German stations, which were offering them more popular program. This study describes the influence of the German propaganda on the Sudeten Germans behaviour and the reaction of the Czechoslovakian Broadcasting Company. It focuses on the discussion about the special broadcasters construction for the Germans and its modern technical parameters. The conclusion of this study is that this decision didn't meet the expectation of the Sudeten Germans because they preferred the broadcasting from Germany. The decision to build a new broadcaster for the German minority came from the side of the Czech political representation too late. Even though the new broadcasting station was at that time high-end, it couldn't reach its goal – to lower the influence of the strong Nazi state in border region.

Seznam literatury a zdrojů

Použitá literatura

- ALTENDORFER, O. *Das Mediensystem der Bundesrepublik Deutschland*. 1. díl. Wiesbaden: Westdeutscher Verlag, 2001. ISBN 978-3-322-83342-6.
- ARNOLD, K. *Organizing a new medium: the emergence of radio broadcasting in Europe.* Nepublikovaná stať.
- BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK, B. KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8.
- BENEŠ, Z. *Rozumět dějinám: vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948*. Praha: Gallery, 2002. ISBN 80-86010-55-4.
- BIMAN, S. *Obraz Němců a Německa v letech 1938 – 1945 na odtržených územích v župě Sudety*. In: KŘEN, J. a E. BROKLOVÁ. *Obraz Němců, Rakouska a Německa v české společnosti 19. a 20. století*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 8071844640.
- BRANDES, D. *Sudetští Němci v krizovém roce 1938.* Praha: Argo, 2012. ISBN 978-80-257-0605-3.
- BRÜGEL, J. W. *Češi a Němci 1939 – 1946*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1637-9.
- BRYANT, C. C. *Praha v černém: nacistická vláda a český nacionalismus*. Praha: Argo, 2012. ISBN 978-80-257-0790-6.
- CAHOVÁ, D. *Svět mluví – časopis posluchačů rozhlasu, milovníků gramofonové desky a přátel dobrého filmu*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí práce Barbara Köpplová.
- ČÁBELOVÁ, L. *Radiojournal: rozhlasové vysílání v Čechách a na Moravě v letech 1923 – 1939*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0624-0.
- ČERNICKÝ, F. *Nad Mělníkem stín: od Mnichova 1938 do května 1945*. Mělník: Město Mělník, 2005. ISBN 80-239-4881-4.
- DILLER, A. *Rundfunkpolitik im dritten Reich*. Mnichov: Deutscher Taschenbuch, 1980. ISBN 978-3423031844.

- DOLEŽAL, J. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*. Praha: Národní filmový archiv, 1996. ISBN 80-7004-085-8.
- FADRNÁ, T. *Analýza vývoje řízení, koncesionářské, personální a programové struktury Českého rozhlasu se zvláštním zřetelem na brněnské studio*. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Brno, 2009.
- GEBHART, J. a J. KUKLÍK. *Velké dějiny zemí Koruny české XV.a: 1938 – 1945*. Praha: Paseka, 2006. ISBN 80-7185-582-0.
- GEBHART, J. a J. KUKLÍK. *Druhá republika 1938-1939: svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-626-6.
- HRDLIČKA, F. *Rozhlas v okupaci 1939 – 1945*. In: JEŠUTOVÁ, E. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.
- JAKL, T. a D. STÁTNÍK. *Květen 1945 na Mělnicku: české květnové povstání ve fotografii*. Praha: Mladá Fronta, 2011. ISBN 978-80-204-2436-5.
- JEŠUTOVÁ, E. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.
- KARLIČEK, P. *Der Melniker Sender in Presse, Satire und Karikaturen seiner Zeit*. In: BECHER, P. a A. KNECHTEL. *Hörfunk und Hörfunkpolitik in der Tschechoslowakei und im Protektorat Böhmen und Mähren*. Berlín: Frank&Timme. ISBN 978-3-7329-0277-4.
- KILIÁN, J. *Zmizelé Čechy: Mělník*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2007. ISBN 978-80-7185-847-8.
- KLÁŠTERKOVÁ, L. *Rozhlasové vysílání a propaganda pro sudetské Němce v l. 1923 – 1938: rozhlas jako nástroj zahraniční politiky*. Praha, 1998. Diplomová práce. Vedoucí práce Jaroslav Kučera.
- KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií v datech: rozhlas, televize, mediální právo*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0632-1.
- KOVÁŘÍK, V. *Proměny rozhlasové publicistiky I: od počátků Radiojournalu do mnichovského diktátu (1923 – 1938)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982a.
- KOVÁŘÍK, V. *Proměny rozhlasové publicistiky II: od mnichovského diktátu*

k Vítěznému únoru 1948. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982b.

- KRUPIČKA, M. *Die deutsche Sprache auf den Wellen des Tschechoslowakischen Rundfunks 1923 – 1945 und die Entstehung der Sendungen ins Ausland*. *In:* BECHER, P., KNECHTEL, A. *Hörfunk und Hörfunkpolitik in der Tschechoslowakei und im Protektorat Böhmen und Mähren*. Berlín: Frank & Timme. ISBN 978-3-7329-0277-4.
- KŘÍŽ, A. *Co víte o Židech? Podle stejnojmenného cyklu politických přednášek Českého rozhlasu.* Praha: Orbis, 1941. Dostupné online [cit. 2016-05-05]: <http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Co_vite_o_Zidech-Alois_Kriz.pdf>.
- MARŠÁLEK, P. *Protektorát Čechy a Morava: státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939 – 1945*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0302-0.
- PACOVSKÝ, J. *Na vlnách rozhlasu 1923 – 1993*. Praha: Český rozhlas, 1993.
- PASÁK, T. *Český fašismus 1922-1945 a kolaborace 1939-1945*. Praha: Práh, 1999. ISBN 80-7252-017-2.
- PATZAKOVÁ-JANDOVÁ, A. *Prvních deset let československého rozhlasu*. Praha: Radiojournal, 1935.
- PERKNER, S. *Úvod do stavby rozhlasového programu*. Praha: Univerzita Karlova, 1983.
- PINARD, P. R. *Broadcast Policy in the Protectorate of Bohemia and Moravia: Power Structures, Programming, Collaboration and Resistance at Czech Radio 1939 to 1945*. Praha, 2011. Dizertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd. Institut mezinárodních studií. Katedra Německých a Rakouských Studií. Vedoucí dizertační práce Jaroslav Kučera.
- PURŠ, F. *Náš Mělník: listování jeho historií*. Mělník: Město Mělník, 2013. ISBN:978-80-260-9116-5.
- RÁDL, E. O *německé revoluci: k politické ideologii sudetských Němců*. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2003. ISBN: 80-86495-17-5.
- REIFOVÁ, I. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7.
- SLÁDEK, M. *Němci v Čechách: německá menšina v českých zemích a Československu 1846 – 1946*. Praha: Pragma, 2002. ISBN 80-7205-901-7.

- SLEZÁK, F. *Veřejná osvětová služba v Protektorátu Čechy a Morava. Institucionální analýza*. Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Historický ústav. Vedoucí práce Jiří Němec.
- VONDROVÁ, J. *Češi a sudetoněmecká otázka 1939 – 1945: dokumenty.* Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1994. ISBN 80-85864-05-3.
- VOTAVOVÁ, J. *Stručný nástin historie Českého rozhlasu: příspěvek k 70. výročí*. Praha: Český rozhlas, 1993.
- ZIMMERMANN, V. *Sudetští Němci v nacistickém státě: politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938 – 1945)*. Praha: Argo, 2001. ISBN 80-7203-390-5.
- ŽITNÝ, R. *Protektorátní rozhlasový skeč: jak zlomit vaz (nejen) králi komiků*. Praha: BVD, 2010. ISBN 978-80-87090-44-2.

Použitá periodika

- Rozhlasové ročenky

Ročenka československého rozhlasu 1937. Praha: Radiojournal, 1937.

Ročenka československého rozhlasu 1938. Praha: Radiojournal, 1938.

Rozhlasová ročenka za období od 1. ledna 1938 do 15. března 1939. Praha: Český rozhlas, 1939.

- *Acta Universitatis Carolinae Studia territoriala*. Praha: Karolinum, 2002, č. 3. ISSN 1213-4449.
- *EuropaStunde. Deutscher Rundfunk der Tschechoslowakei*. Liberec, 1938, č. 8.
- *EuropaStunde. Deutscher Rundfunk der Tschechoslowakei*. Liberec, 1938, č. 18.
- *Funk-Woche*. 1939, č. 14.
- *Mělnické listy: týdeník národní demokracie*. Ročník 20, č. 10.
- *Mělnicko*. 2012, č. 8.
- *Náš rozhlas: pořady všech slyšitelných stanic*. Praha: Orbis, 1938.
- *Náš rozhlas: pořady všech slyšitelných stanic*. Praha: Orbis, 1939.
- *Paměť a dějiny: revue pro studium totalitních režimů*. Odbor archiv bezpečnostních složek Ministerstva vnitra České republiky, 2007-. ISSN 1802-8241. 2014, č. 1

- *Přítomnost*. 1938, č. 21.
- *Rundfunkarchiv*. 1940, č. 8.
- *Svět mluví*. 1937, č. 1, 3, 4 – 5, 10, 15 – 16, 17 – 18.
- *Svět mluví*. 1938, č. 1 – 2, 5, 8 – 9.
- *Týden rozhlasu*. Praha: Orbis, 1941.
- *Weltrundfunk: Internationale Zeitschrift für Rundfunk und Fernsehen*. Berlín, 1943, č. 2.

Použité články

- ANDĚL, J. Mělnická stanice pokusně vysílá. In: *Mělnické listy: týdeník národní demokracie*. Mělník, 1938, roč. 20, č. 10.
- JESENSKÁ, M. Anšlus nebude I. In: *Přítomnost*. Praha, 1938, roč. 15, č. 21. Dostupné online [cit. 2016-07-05]: <http://www.pritomnost.cz/archiv/cz/1938/1938_25_5.pdf >.
- KOUTEK, O. Zahraniční odboj na vlnách BBC: československé vysílání z Londýna 1939 – 1945. In: *Paměť a dějiny: revue pro studium totalitních režimů*. Odbor archiv bezpečnostních složek Ministerstva vnitra České republiky, 2007-, roč. 7, č. 1. ISSN 1802-8241. Dostupné online [cit. 2016-01-03]: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1401/030-044.pdf>.
- KŘESŤAN, J. Hovoří Moskva – Moskva hovoří. Československé rozhlasové vysílání ze Sovětského svazu v letech 1939- 1945. In: *Paměť a dějiny: revue pro studium totalitních režimů*. Odbor archiv bezpečnostních složek Ministerstva vnitra České republiky, 2007-, roč. 7, č. 1. ISSN 1802-8241. Dostupné online [cit. 2016-01-03]: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1401/018-029.pdf>.
- Padesát let rozhlasového vysílače Mělník. In: *Nové Mělnicko*. Mělník, 1988, roč. 27, č. 24.
- PURŠ, F. Před 75 lety byl postaven v Mělníku – Chloumku vysílač. In: *Mělnicko*. Mělník, 2012, č. 8.
- RAŠKA, F. D. Rozhlasové vysílání BBC Wenzela Jaksche: zapomenutá kapitola česko-sudetoněmeckých vztahů v britském exilu za druhé světové

války. In: *Acta Universitatis Carolinae Studia territoriala*. Praha: Karolinum, 2002, č. 3.

- TUČNÝ, A. Dem Melniker Sender zum Geleit! In: *Europastunde: Deutscher Rundfunk der Tschechoslowakei*. Liberec, 1938, č. 8.

Archivní zdroje

Archiv Českého rozhlasu

- *Inventární soupis písemného materiálu historického fondu*. Praha, 1967.
- *Návrh na zřízení propagační vysílací stanice Praha-Mělník ze dne 10. října 1938*.
- *Německé deníčky*. 1943 – 1944.
- *Osobní spis Z. Hrobského*. Archiv českého rozhlasu.
- *Prameny k dějinám československého rozhlasu*: *soupis správního materiálu*. Praha, 1970.

Státní okresní archiv Mělník

- Fond Okresního archivu Mělník. Výstřižkový archiv města Mělník.
- HÁK, J. *Kronika města Mělník pro období 1939 – 1945*.

Archiv bezpečnostních složek

- *Prozatímní inventář k archivnímu fondu 44*. Veřejná osvětová služba. 2008. Praha.

Vojenský historický archiv

- *Inventář k fondu Tajný vysílač „Za národní osvobození“*. Fond V – ZNO (1941 – 1945). 1991.
- *Inventář k fondu Tajný vysílač „Sudetendeutscher Freiheitssender“*. Fond V – Sd Fa (1941 – 1945). 1991.

Internetové zdroje

- HERMAN, J. Smrt pražského německého divadla. Divadelní noviny [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.divadelni-noviny.cz/smrt-prazskeho-nemeckeho-divadla>.
- Příběh rozhlasu. [online]. [cit. 2016-11-10]. Dostupné z: <http://www.pribehrozhlasu.cz/tenkrat-v-rozhlase/1943/1943_3>.
- KŘÍŽOVÁ, D. Boj o rozhlas. Rozhlas v období Protektorátu Čechy a Morava [online]. [cit. 2016-01-01]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz...v-obdobi-protektoratu-cechy-a-morava--1393000>.
- MAŠKOVÁ, T. Rozhlasové vysílání do okupovaného Československa. Český rozhlas [online]. [cit. 2016-06-08]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/archiv/1945/_zprava/1428890>.

Ostatní zdroje

- 1940, 25.10. Londýn. Dopis W. Jaksche R. Bechyně k rozkolu v Treuegemeinschaft. In: VONDROVÁ, Jitka. *Češi a sudetoněmecká otázka 1939 – 1945: Dokumenty*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1994. ISBN 80-85864-05-3.
- *Rozhlasový vysílač Mělník. Nedožitých 65* [dokumentární film]. Režie JELÍNEK, Jaroslav. Česko, 2010.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Množství vysílaných pořadů v německém a československém jazyce (tabulka)..... 36
Příloha č. 2: Rozložení programu v roce 1938 (graf)..... 46
Příloha č. 3: Celkový vysílací čas – 1938 (graf)..... 48
Příloha č. 4: Struktura programu - únor 1939 (graf)..... 57
Příloha č. 5: Regionalizace - únor 1939 (graf)..... 58
Příloha č. 6: Celkový vysílací čas (tabulka)..... 72
Příloha č. 7: Regionalizace – mělnický vysílač – listopad 1939 (graf)..... 73
Příloha č. 8: Regionalizace - mělnický vysílač - listopad 1940 (graf)..... 74
Příloha č. 9: Struktura programu - listopad 1939 (graf)..... 74
Příloha č. 10: Struktura programu - listopad 1940 (graf)..... 75
Příloha č. 11: Germanizace 1939 – 1945 (graf)..... 82
Příloha č. 12: Počet koncesionářů 1938 – 1945 (graf)..... 83
Příloha č. 13: Počet koncesionářů (tabulka)..... 83
Příloha č. 14: Pořad "Den v kasárnách" v německém pražském rozhlase (4. května 1936)..... 108
Příloha č. 15: Prezident Beneš navštívil vysílač dne 27. listopadu 1937 (vlevo J. Strnad, odb. předseda ministerstva pošt a telegrafů)..... 108
Příloha č. 16: Nový vysílač Praha II v roce 1938..... 109
Příloha č. 17: Areál chloumeckého vysílače..... 109
Příloha č. 18: Technické zařízení mělnického vysílače z roku 1938..... 110
Příloha č. 19: Technické zařízení mělnického vysílače z roku 1938..... 110
Příloha č. 20: Původní anténní stožár..... 111
Příloha č. 21: Blaw-Knox limited..... 111
Příloha č. 22: V německém vysílání dne 18. února 1939 vystupovala v pořadu *Hudba zní* Anita Best a další..... 112
Příloha č. 23: Velká vysílací síň v karlínském Národním domě..... 112
Příloha č. 24: Otakar Richtr (vpravo) u areálu mělnického vysílače..... 113
Příloha č. 25: Průkaz Otakara Richtra..... 113
Příloha č. 26: Hlavní vysílací síň mělnického vysílače..... 114
Příloha č. 27: Alois Tučný - Ministr pošt a telegrafů..... 114
Příloha č. 28: Dr. L. Šourek - prezident Radiojournalu..... 114
Příloha č. 29: Německé deníčky, únor 1943..... 115
Příloha č. 30: Německé deníčky, květen 1944..... 116
Příloha č. 31: Obsluha vysílacího zařízení na Chloumku (únor 1984)..... 117
Příloha č. 32: Novější podoba vysílacího zařízení v Chloumku..... 117
Příloha č. 33: Současná podoba antény v Chloumku..... 118

Obrazová příloha

Příloha č. 14: Pořad "Den v kasárnách" v německém pražském rozhlase (4. května 1936).[557]

Příloha č. 15: Prezident Beneš navštívil vysílač dne 27. listopadu 1937 (vlevo J. Strnad, odb. předseda ministerstva pošt a telegrafů).[558]

---

[557] *Ročenka československého rozhlasu 1937*. Praha: Radiojournal, 1937. S. 71.
[558] *Ročenka československého rozhlasu 1938*. Praha: Radiojournal, 1938.

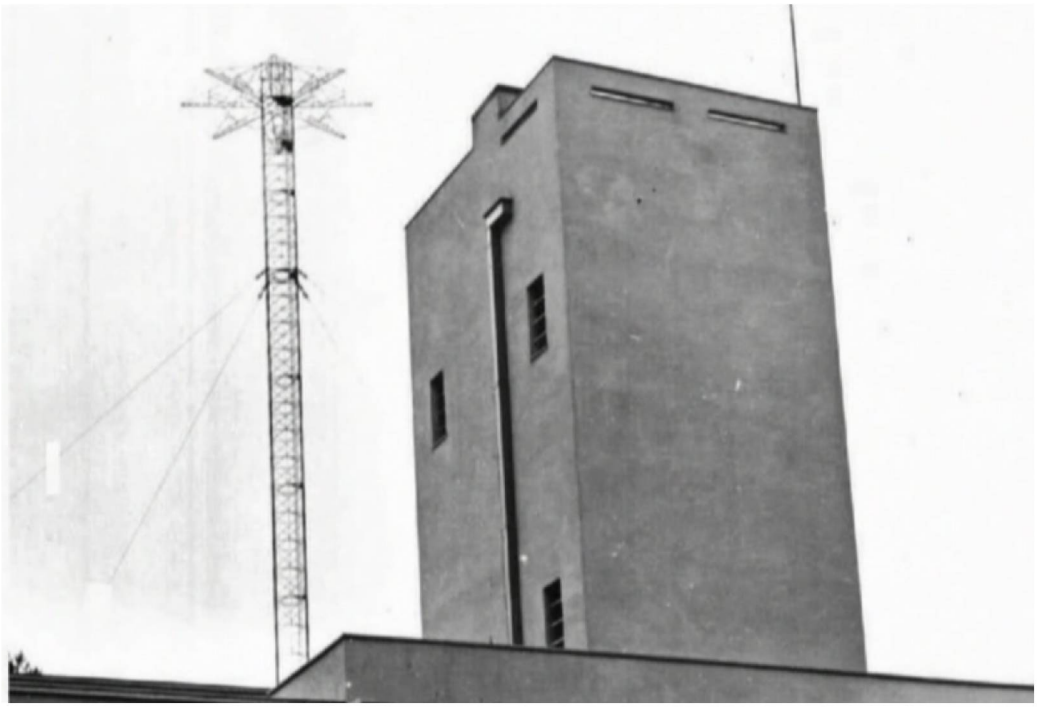

Příloha č. 16: Nový vysílač Praha II v roce 1938.[559]

Příloha č. 17: Areál chloumeckého vysílače.[560]

[559] *Ročenka československého rozhlasu 1938*. Praha: Radiojournal, 1938.
[560] *Rozhlasový vysílač Mělník: Nedožitých 65* [dokumentární film]. Scénář a režie JELÍNEK, J. Česko, 2010.

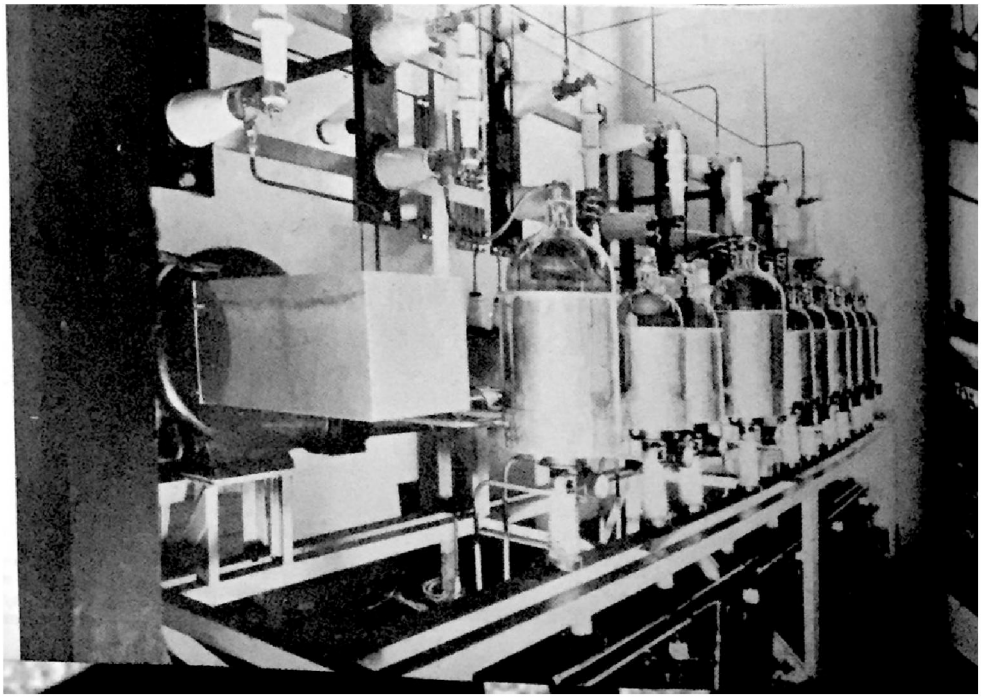

Příloha č. 18: Technické zařízení mělnického vysílače z roku 1938.[561]

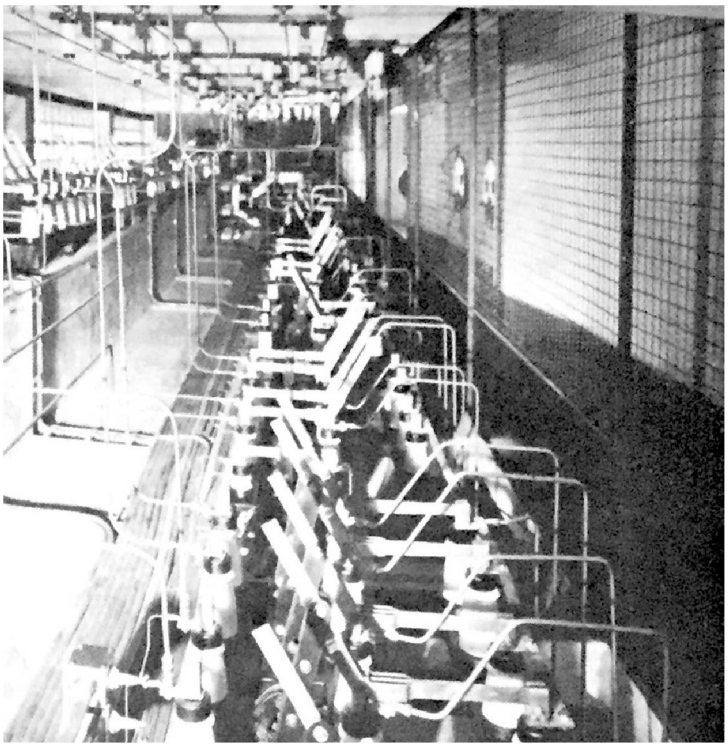

Příloha č. 19: Technické zařízení mělnického vysílače z roku 1938.[562]

[561] *Europastunde: Deutscher Rundfunk der Tschechoslowakei*. Liberec, 1938, č. 8.
[562] Tamtéž.

Příloha č. 20: Původní anténní stožár.[563]

Příloha č. 21: Blaw-Knox limited.[564]

[563] *Rozhlasový vysílač Mělník: Nedožitých 65* [dokumentární film]. Scénář a režie JELÍNEK, J. Česko, 2010.
[564] Tamtéž.

Příloha č. 22: V německém vysílání dne 18. února 1939 vystupovala v pořadu *Hudba zní* Anita Best a další.[565]

Příloha č. 23: Velká vysílací síň v karlínském Národním domě.[566]

[565] *Rozhlasová ročenka za období od 1. ledna 1938 do 15. března 1939*. Praha: Český rozhlas, 1939.
[566] Tamtéž.

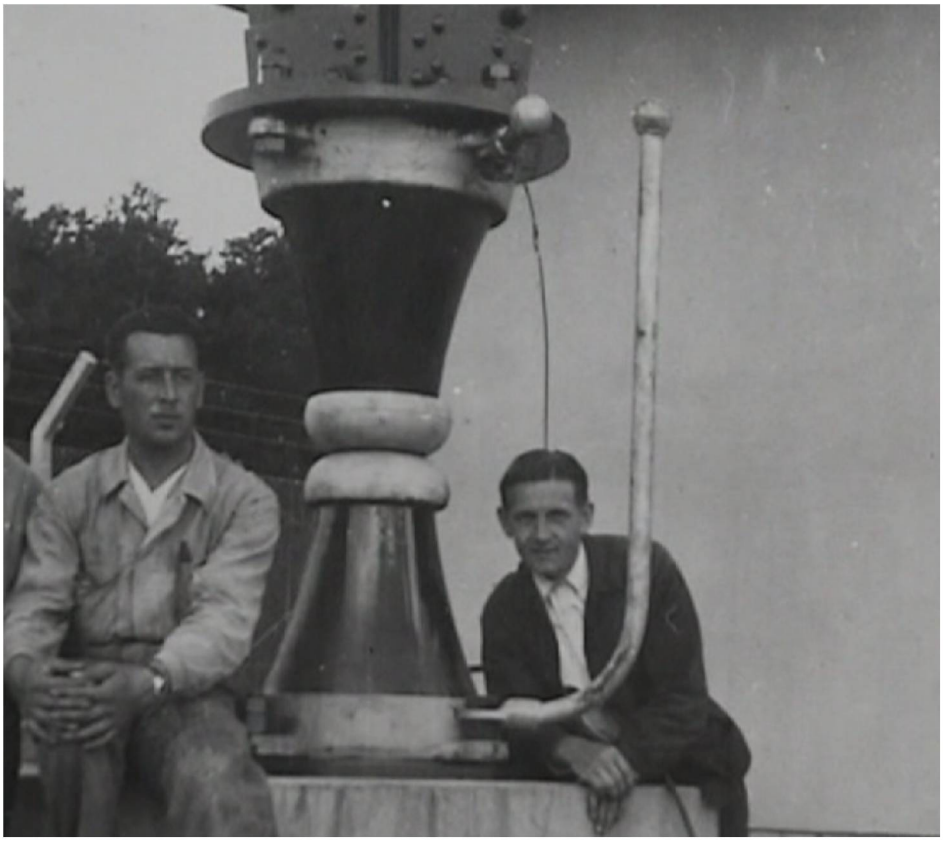

Příloha č. 24: Otakar Richtr (vpravo) u areálu mělnického vysílače.[567]

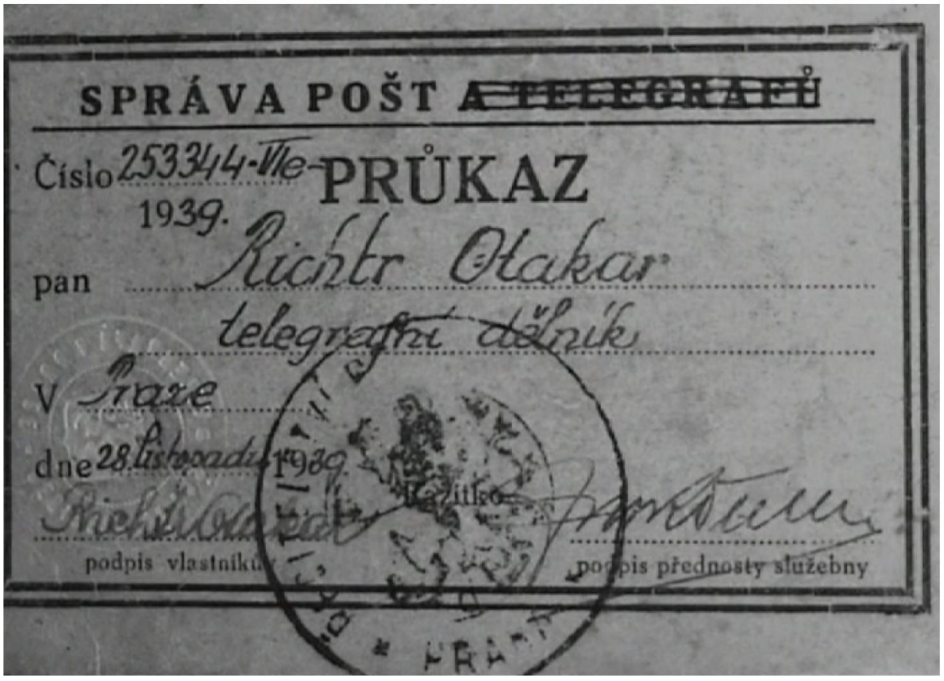
SPRÁVA POŠT A TELEGRAFŮ

Číslo 253344-VIIe-1939. PRŮKAZ

pan Richtr Otakar

telegrafní dělník

V Praze

dne 28. listopadu 1939.

Ředitelství

podpis vlastníka

podpis přednosty služebny

Příloha č. 25: Průkaz Otakara Richtra.[568]

[567] *Rozhlasový vysílač Mělník: Nedožitých 65* [dokumentární film]. Scénář a režie JELÍNEK, J. Česko, 2010.
[568] Tamtéž.

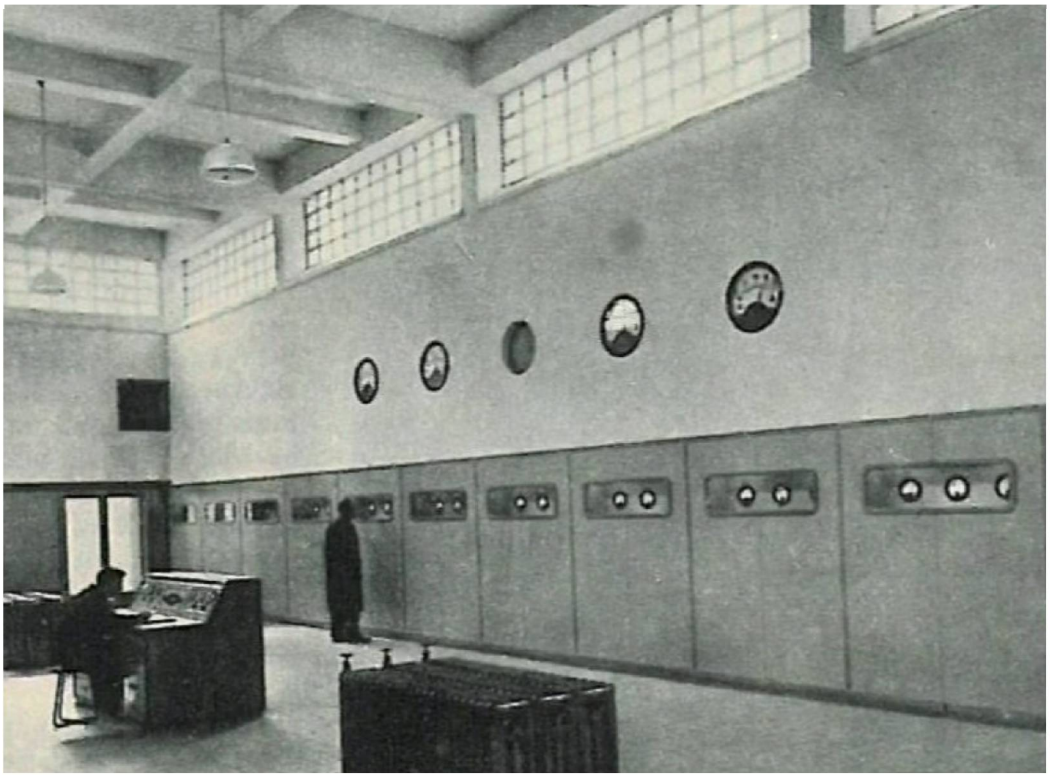

Příloha č. 26: Hlavní vysílací síň mělnického vysílače.[569]

Příloha č. 27: Alois Tučný - Ministr pošt a telegrafů.[570]

Příloha č. 28: Dr. L. Šourek - prezident Radiojournalu.[571]

[569] *Rozhlasový vysílač Mělník: Nedožitých 65* [dokumentární film]. Scénář a režie JELÍNEK, J. Česko, 2010.
[570] *Europastunde: Deutscher Rundfunk der Tschechoslowakei*. Liberec, 1938, č. 8.
[571] Tamtéž.

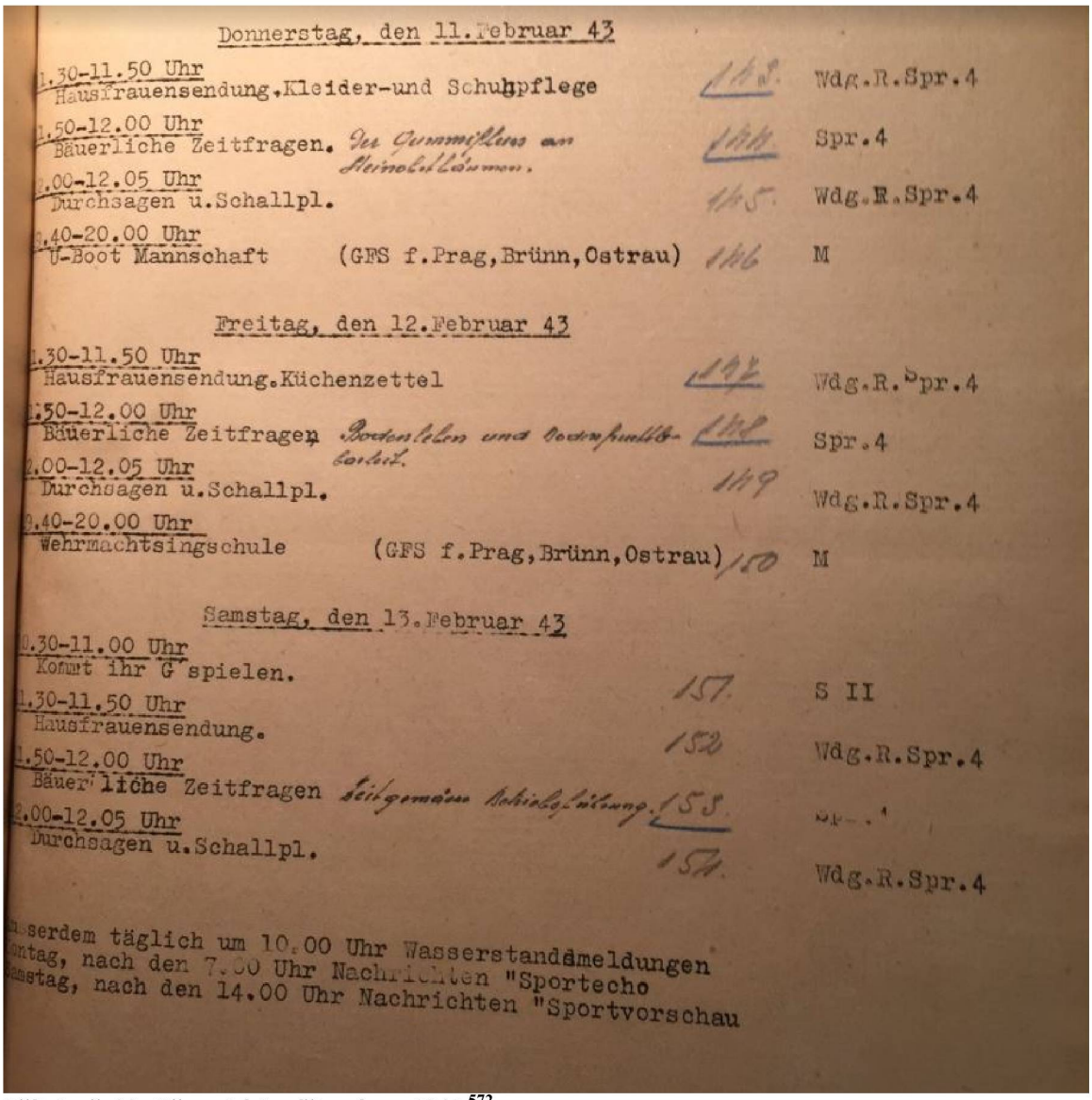

Donnerstag, den 11.Februar 43

11.30-11.50 Uhr
Hausfrauensendung.Kleider-und Schuhpflege 144 Wdg.R.Spr.4

11.50-12.00 Uhr
Bäuerliche Zeitfragen. Der Gummibedarf an Kleinbuslöwen. 144 Spr.4

12.00-12.05 Uhr
Durchsagen u.Schallpl. 145 Wdg.R.Spr.4

19.40-20.00 Uhr
U-Boot Mannschaft (GFS f.Prag,Brünn,Ostrau) 146 M

Freitag, den 12.Februar 43

11.30-11.50 Uhr
Hausfrauensendung.Küchenzettel 147 Wdg.R.Spr.4

11.50-12.00 Uhr
Bäuerliche Zeitfragen Bodenleben und Bodenfruchtbarkeit 148 Spr.4

12.00-12.05 Uhr
Durchsagen u.Schallpl. 149 Wdg.R.Spr.4

19.40-20.00 Uhr
Wehrmachtsingschule (GFS f.Prag,Brünn,Ostrau) 150 M

Samstag, den 13.Februar 43

10.30-11.00 Uhr
Kommt ihr G spielen. 151 S II

11.30-11.50 Uhr
Hausfrauensendung. 152 Wdg.R.Spr.4

11.50-12.00 Uhr
Bäuerliche Zeitfragen Leistungsmäßige Rohstoffgestaltung 153 Spr.4

12.00-12.05 Uhr
Durchsagen u.Schallpl. 154 Wdg.R.Spr.4

Außerdem täglich um 10.00 Uhr Wasserstandsmeldungen
Montag, nach den 7.00 Uhr Nachrichten "Sportecho
Samstag, nach den 14.00 Uhr Nachrichten "Sportvorschau

Příloha č. 29: Německé deníčky, únor 1943.[572]

[572] *Německé deníčky*. 1943 – 1944.

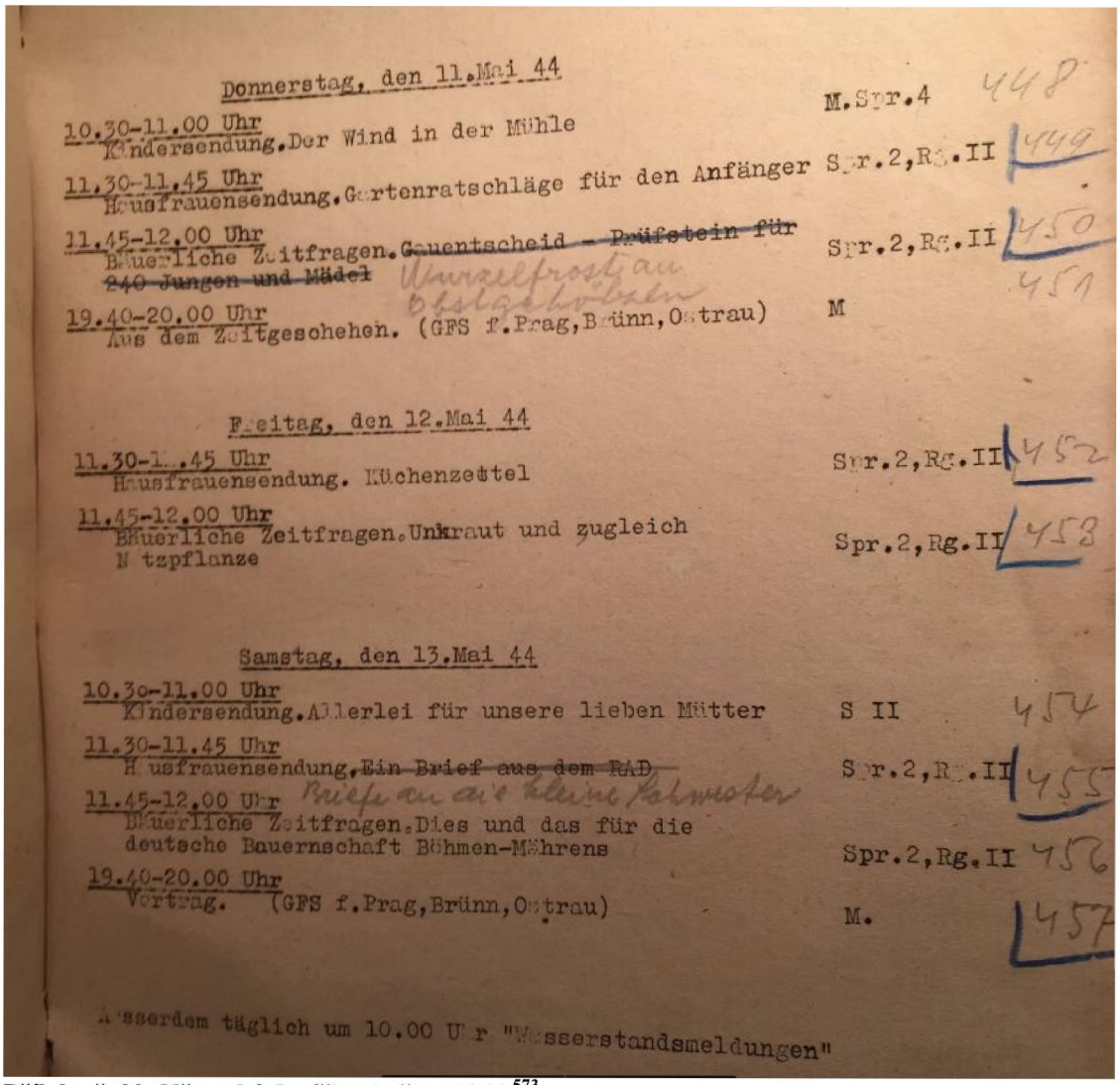

Donnerstag, den 11.Mai 44

10.30-11.00 Uhr — Kindersendung. Der Wind in der Mühle — M.Spr.4 — 448

11.30-11.45 Uhr — Hausfrauensendung. Gartenratschläge für den Anfänger — Spr.2,Rg.II — 449

11.45-12.00 Uhr — Bäuerliche Zeitfragen. ~~Gauentscheid – Prüfstein für 240 Jungen und Mädel~~ Umwelfrost an Obstgehölzen — Spr.2,Rg.II — 450

19.40-20.00 Uhr — Aus dem Zeitgeschehen. (GFS f.Prag,Brünn,Ostrau) — M — 451

Freitag, den 12.Mai 44

11.30-11.45 Uhr — Hausfrauensendung. Küchenzettel — Spr.2,Rg.II — 452

11.45-12.00 Uhr — Bäuerliche Zeitfragen. Unkraut und zugleich Nutzpflanze — Spr.2,Rg.II — 453

Samstag, den 13.Mai 44

10.30-11.00 Uhr — Kindersendung. Allerlei für unsere lieben Mütter — S II — 454

11.30-11.45 Uhr — Hausfrauensendung. ~~Ein Brief aus dem RAD~~ Briefe an die kleine Schwester — Spr.2,Rg.II — 455

11.45-12.00 Uhr — Bäuerliche Zeitfragen. Dies und das für die deutsche Bauernschaft Böhmen-Mähren — Spr.2,Rg.II — 456

19.40-20.00 Uhr — Vortrag. (GFS f.Prag,Brünn,Ostrau) — M. — 457

Ausserdem täglich um 10.00 Uhr "Wasserstandsmeldungen"

Příloha č. 30: Německé deníčky, květen 1944.[573]

[573] *Německé deníčky*. 1943 – 1944.

Příloha č. 31: Obsluha vysílacího zařízení na Chloumku (únor 1984).[574]

Příloha č. 32: Novější podoba vysílacího zařízení v Chloumku.[575]

[574] Fond Okresního archivu Mělník – Výstřižkový archiv města Mělník.

Příloha č. 33: Současná podoba antény v Chloumku.[576]

[575] *Rozhlasový vysílač Mělník: Nedožitých 65* [dokumentární film]. Scénář a režie JELÍNEK, J. Česko, 2010.
[576] Vlastní fotografie autorky.